Bot. Gen.
XXII
541

PIETAS HOMINIS VERITATIS IMAGO

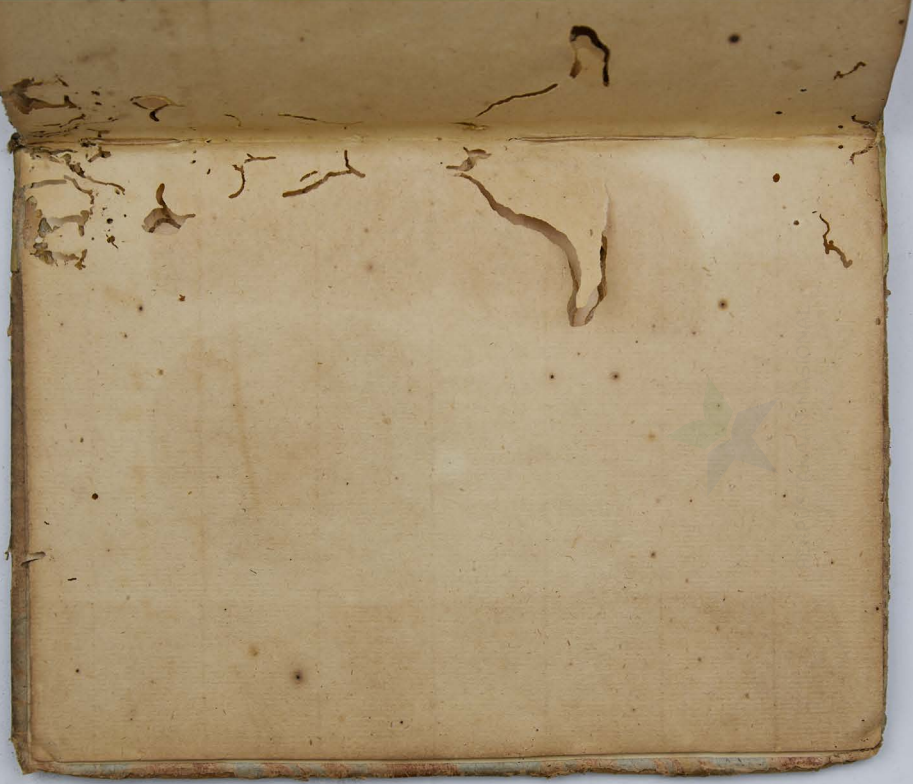

XXX 541

Cyclogia. hæc i. est Principia
Curiæi anno 1588. compositæ.

Hem-id.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 19 Maret 2012
No. Induk : 20930/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID : 10197060
Beli / Hadiah : Ex. Museum
292100

De verantvvoordinghe

Des

Prince van Orangien /

Teghen de valsche leughenen / daer mede zijn Wederspreckers hem soecken t'onrechte te beschuldighen.

Het begrijp der stucken daer in ghevoecht, ende de Tafel der Hooft-stucken daer verhaelt, zijn ghestelt op de ander zyde.

Psalm 37.

De Godloose lept den Gherechtighen laghen/ ende soeckt middel om hem te dooden/ maer de Heere en sal hem in synen handen niet laten / noch hem voor boos verdoemen/al wordt hy sulcks ghevordeelt.

t'Amsterdam / voor Michiel Colijn / Boeck-vercooper op't Water in't Kuys-Boeck. Anno 1610.

BAT. GENOOTSCHAP VAN KENN.

Deſe verantvvoordinghe begrijpt Copye

VAnde opene Brieven van daghemente, vervvorven by den Procureur Generael vanden Coninck, tegen Heer VVillem van Naſſou, Prince van Orangien, Grave van Naſſou, Catzenelleboghe, Vyanden, Dietz, &c, Baender-heere van Breda, Dieſt, &c. N°. Fol. 35, 39

Eenſamelick vande Brieven by den ſelven Heere geſonden, ſoo vvel aen den voorſz. Procureur, als aen den Hertoghe van Alve, Inhoudende de redenen ende oorſaken, vvaerom hy niet ghehouden en vvaer te compareren voor den ſelven Hertoghe van Alve, Gouverneur ende Capiteyn generael vande Nederlanden, gheordineerde en gecommitteerde Rechter in deſer ſaken, N°. 2. 40, 45

Ende daer en boven de verantvvoordinghe ende onſchult des ſelfs Heeren, op de laſten ende beſchuldinghen, inden voorſz. daghemente begrepen; betoonende opentlick ſo vvel zijn innocentie, als vvie daer ghevveeſt zijn de vvarachtighe Autheurs vande onruſten, quaden ende inconvenienten, inde Nederlanden toegecomen, ende dat het ſelve Lant ſoo uyt grooten voorſpoet gevallen is in deſe uyterſte ende felle verdruckinghen, N°. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 fol. 44, 48, 50, 53, 54, 58, 60, 61, 63 68, 69, 70, 71, 72, 73.

Ende voorts int eynde, de Copie van ſommighe ſtucken daer in verhaelt.

Corte Tafel vande principaelste puncten, gehandelt inder teghenwoordigher onschult des Princen van Orangien,

De oorsaken die gemeynlick in onruste stellē de gemeyne ruste. fol. 1.
De langduerige Oorloge inde Nederlanden. 2
De groote beden der Staten vande selve Landen. 2
De groote goede toeletrouwinghe des Coninex eñ zyner ondersaten. 2.12
De bewysinge dat de Prince gheen onderwint ghesocht en heeft. 3/4/5
De redene waerom hy niet en besoorde ambitieus te wesen. 3/5/34
Dat de soete matichevt beter dient ghebruyckt dan de strafheyt. 3
Dat de Prince gesocht heeft dan alle onderwint ontslagen te zijn. 3/4/14
De ambitie des Bisschops van Atrecht/naderhant ghenaemt Cardinael van Gzambelle. 5
De practijcken ende voorstellen des selfs inden Rijcke en elders. 5/34/36
De handelinghen banden selven teghen Gonzaga ende Renart. 6
De redene waerom hy socht den Prince inden raet te doen blyven. 6
De bekenteniſſe van de Regente na het vertreck banden Cardinael. 6
De neerstichevt des Princen/om de autozitept der selver te bewaren 7
De ghesochte vermeerderinghe banden Raet van Staten. 7
Den grooten treck der ondersaten tot haer ghewoonlijcke vryheyt. 8
Den raet banden Cardinael om het Lant met wytlantsche macht/teghen den eedt/te regeeren. 8
De vermeerderinghe der Religien in Nederlant/&c. 8.19
De verbittering des volcx tegen d'Inquisite/Placcatē eñ executiē. 8/9/11
De afdoeninge der Inquisitien/geschiet byden Keyser/ Anno 1550. 9.
De wederroepinge banden Placcate der Inquisitie/&c. 9
De vermeteltheyt des Cardinaels nae het vertreck bandē Coninc. 10/14
De ghehaette nieuwicheyt bande Bisdommen. 10/11/14
De ghesochte inneminghe bande Abdyen ende Prebenden. 9.11
De oberdinginghe bander ghehaetter Inquisitie. 11/18
De grousame verbolginge der Placcaten tegē die bander Religie. 12.17
De sendingen ende bertooninghen daer regen/ban des Lants weghen aen den Coninck te meer stonden ghedaen. 12/15
De oppositie tegen het inleyden der nieuwer Bisschoppen. 12
De afcoopinghe bande incorporatie der Abdyen. 13/15
Des Cardinaels practijcke tegen de vryheyt van die van Antwerpen. 14
De beloften by den Coninck aen derschepden in Spaengien ghedaen. 19
De vyterlijcke meyninge des Coninex/teghens alle hope/&c. 17
De Inquisite eñ verbolgingen oorsaken der nagevolchder onrusten. 17
De Prince banden verbonden der Edelen niet ghesweten te hebben. 19
Dat het leven in vryheyt der conscientie de gemeene ruste niet en belet. 20
De onschult banden versoechte gedaen bande verplichte Edelen. 18
De vergaderinghe der Staten dickwils int Lant geplogen te wesen. 21
De gelegentheyt ten tyde van versochte schorssinghe van d'Inquisitie. 21
Den vyerom der Inquisitie verleent voor die van Brabant. 22

De verscheringe van des Conings wegē den geconfedereerdē gegeue. 22
De goede betrouwinge/ die de Coninc heeft geschreuen te hebben banden Prince/lang nae de requeste. 22
D'onghelijck den Prince ende zyne goeden ghedaen. 23
De goede middelen die hy hadde om de steden ende forteressen in zijn handen te nemen/hadde hy ghewilt. 18
De oorsaken/waerom eenighe groote Heeren van dit Lande hen by den anderen ghebonden hebben. 24
De secrete brieuen des Ambassadeurs van Vranckrijck als de Regente. 22
D'onschult des Princen op elck punct der laster beschuldinge. 17/24/25
De reden van der Fortificatie van Vianen. 25/26
De gifte van 3 stucken geschuts gedaen den Heere van Bzederode. 27
De gantschult roerende 't lichten van crijgsvolck binnē Antwerpē. 26/29
De ghetrouheyt des Princen betoont in zijn Gouvernementen. 23/30
De verantwoordinge des selfs/roerende tgarnisoen van Zeelant. 27
De nederlaghe des volcx van Oorloghe/ghecomen by Antwerpen. 29
De verdraginghe des oppoers/ toeghecomen binnen de selve stadt. 29
De volvoerminghe van des Princen last aldaer. 30
De oppobatie handen verdraghe by hem aldaer gemaeckt. 30
De gemeyn ruste by hem gestelt in Hollant/ Zeelant ende Vtrecht. 30/33
De redenē van de conservatie bā Antwerpen/ eñ toelaten der peckē. 31
Den schult/roerende de penninghen aldaer gheleyt. 32
De ambitie des Cardinaels heeft desen oorlaet ghemaeckt. 33
De declinatoire/gesonden by den Prince teghen zyne dachvaert/&c. 34
De dienstē by den Prince ende zyne Voorsaten ghedaen. 45
De beneminghe der Vryheden ende Privilegien van dē Lande. 25/33/43
Den wensch des Princen dat de waerheyt mach te voorschijn comen. 34
De brieuen van dagemente uytgegeven tegē den Prince/&c. No.1. 35/39
De declinatoire ende deductie van mullitoyt daer op by den Prince gesonden aen dē Procureur generael/ende Hertoghe van Albe. No.2. 40/45
De resolutie vanden Coninck/ende bevel van de Regente/ uytghesonden int eynde des Jaers 1565. No.3. 44/48.
Requeste der verplichte edele/met d'antwoort der Hertogin. No.4. 50/53
De brieuen van verscheyrheyt des Edelen gegeven/ met een accoorde met hen ghemaeckt/ende de teghen brieuen by de Edelen ghetekent/ende de brieuen by de Regente daer op aen de steden ghesonden. No. 54/58/60
De brieuen by des Coninex eygē hāt aenden Prince geschreuen. No.6. 61
De twee brieuen vanden Ambassadeur des Coninchs van Spaengien in Vranckrijck/ ghesonden aen de Regente in Nederlandt. No.7. 62.63
De brieuen vanden Prince aende Regente/ roerende de inconvenienté die te besorgen waren/op drie punctē/by der laetster resolutie beholen/met haerder Hoochepts antwoorde. No.8. 68/69/70/71/72
D'extracten vande Placcaten opt feyt vander Religien ghepubliceert in diverschē tyden. &c. No.9. 73/74/75/76/77/78/79/80

Eynde des Registers.

Het verantwoorden des Princen van Oranien, teghen zijn beschuldighers.

Je ervaren zijn in saken ende handelinghen van Staten / Landen ende Steden/zijn wepnich belade om te onderkennen de gene die dooz eergierichept ende hope van epghen bate soecken te verwoeren de gemeyne ruste ende eenicheyt: Maer houden dooz vaste ende sekere teeckenen van soodanigen voornemen alle nieuwicheden ende onghewoonlicke manieren van doene/die voorgestelt worden bp lieden van machte/ende die in't gheloove ende hoochept zijn. Daerom/ om te bewpsen wie daer gheweest zyn de Hoofden ende oorsaecke van de onrusten/toeghecomen inde Nederlanden/ behoeftmen alleenlick te aenmercken wie de ghene geweest zijn/ die dooz eenich profijt of bate/ dat sp daer uyt verwachteden/ hadden oorsake om inde selve Landen nieuwicheden te verhopen ; ende oock de eerste gheweest zijn om die aen te vanghen ende in't werck te stellen.

Om d'welc claerlick te betoonen / schijnt wel van noode te wesen/ dat-men openbare den staet ende gheleghenthepdt der selver Nederlanden/sulck als die was voor het toe-comen vanden selven onrust/ ende nae de Gozloghen / die soo wel de Keyser Caerle hoochlofliche ghedachteniſſe / als de Coningh van Spaengien / Heeren der selver Landen/ende Over-heeren der Vassalen der selver/ hebben ghevoert bp nae thien Jaren nae den anderen/teghen den Coning van Vranerijck: Daer af de ghestalteniſſe sulcks was/dat hoe-wel ghedurende der selver Gozloghen/het Volck gecomen was in wat af-keers/dooz de Inquisitie ende Placcaten die-men in verscheyden Provincien onder-hielde / in't stuck vander Religie ende Gheloove (die dagheliicks toe-nam / dooz die verbzeydinghe der selver Religie ende wzeetheydt der voorschreven gheboden a/soo straf ende onghenadich wesende/dat te verwonderen is hoe-men de selve soo langhe/met sulcker lijdtsaemheypt/in een soo vpzen Landt heeft connen lyden ende verdzaghen) soo hier nae verthoont sal worden ; Nochtans bevant-men openlick dat de Onderseaten der selver Landen waeren anderlins ghewillich/ niet alleen om te bewpsen alle behoorlicke onderdanicheypt ; maer oock om lijf ende goedt te avonturen ten dienste van zyner Majesteyt.

a Blijckt by de Placcaten, uytghegeven inde Iaeren 1521, 26, 29, 32. 40. 45. 46, ende andere.

Want den Edelom hadde hem inde selve Gozloghen wel ghequeten met over-groote vzomicheyt ende ghewillicheydt : Ende de Staten der selver Landen hadden vzymoedelick ende willichlick ghehol-

pen ende gheghéven totte oncosten van-de Oozloghen uyt-ghemende groote somme van penninghen: jae wel totter somme toe hun veertich milioenen Gouts/met sulcker goedhertichheyt/dat men noyt en speurde eenich teecken van af-keer: Inder voeghen/dat men sekerlick conde ghevoozdelen dat de selve Landen soo groote en ghenenghentheyt tot zynder Majestept dzoeghen/dat sy niet alleen Perelt en souden sparen om den dienst ende groothept van zynder Majestept te vozderen/sulcks dat de selve zyne Majestept haer seer wel versekert mocht houden teghen alle ghewelt van buyten.

Maer dien dan het natuerlick is/dat alle groote diensten ende weldaden betrouwen vooyt-vzeughen/soo en condet niet anders wesen dan dat de selve Landen (ende in't bysonder den Edeldom) hen latende vooz-staen dat dooz haer perijckel/bloedt ende vzomichept zijn Majestept hadde verreghen soo heerlicke victozien/ende dooz hen gemeyne vpstant/hulpe ende gheven was ghecomen tot soo eerlicken eynde van soo langher ende lastigher Oozloghen/moesten hebben een volcomen toe-betrouwen/dat zijn Majestept der selver heuren ober-groote diensten ende ghetrouwicheden sonde gedachtich wesen alst te passe sonde comen: Waer dooz men oock de selve Landen waerschijnlicken conde verseckeren van alle onrusten ende oploopen van binnen.

Want de Ondersaet die niet dan alle goet van zynen Pzince en vertwacht/volhart met meerdere ghewillichept inde onder dancksept des selfs/inder voeghen/dat als men ober-sach den staet der voozschzeven Landen/die flozeerden dooz den toeloop van alderhande manieré van Coopmanschappen ende handel/met des dies aencleeft (hoe-wel die waren ghedzuckt dooz de voozleden Oozloge/oock belast ende benaut van beden/impositen ende schattinghe/opghestelt ter oozsake vanden voozschzeven groote sommen vanden penningen/die men hadde moeten lichten om de oncosten der selver te verhalen) so en conde men anders niet verwachten dan dat de selve Landen/zynde verseerkert dan hare vyanden van buyten/ende soo vereenicht met haeren Pzince van binnen/onderhouden wozdende met ghebooden ende Placcaten/bequame nae den tijdt/in rozte Jaren niet alleenlick en souden verlicht/ontlast ende bevzijdt wozden van alle schulden; maer oock comen te geraken opt hoochste van allen tijtlicken voozspoet.

Inder voeghen/dat zyne Majestept wesende ghevzeest ende ontsien vande Nitlanders/ende daer beneffens ghearht ende benuint van zyne Ondersaten/vermochte hem selven te houden vooz den grootsten ende ghelucksichsten Coning ende Pzince van zynen tyde/soo datmen moet belyden/dat de ghene die sulcken voozspoet ende gheluck hebben belet/ende soo grooten eenichept ghescheurt/mitsgaders sulcker goethertichept afghekeert/so grotelick tot achterdeel van zyne Majestept ende vande Landen hebben misdaen/dat sy wel hebben verdient/ten exemple van anderen/ghestraft te wozden. Ende hopen dat alle [illegible]

die bemerckt sullen de upterste catyvicheden/ellenden / ende slaverijen/ daer de selve Landen teghenwoordelick inne ghebrocht zijn/ in soo vele als oo groteren waerschijnlicken voorspoet/ sullen met ons wesen-aen ghelijcker ruymighe/ende gheven het selve oorbeel.

Ende wp Willen van Nassau/ Prince van Oranghien/ wp den Procureur generael (volghende zyne opene Brieven van Daghementen b) ghehouden voor de oorsaecke van deser beranderinghe/ en willen niet toeghelaten van de selve straffe te lyden/ soo verre het upt-gheden deselfs warachtich is / Welcke Procureur / om wp te brenghen eenighe redene ende oorsaecke die ons daer toe soude moghen ghepoort hebben/ (soo het niet ghelooft waer en soude gheweest hebben/ dat wp sulcx souden oorsaecke souden hebben bestaen) is voor-houdende onse eerghierichept ende ongheregelde begeerte van bewint ende regiment te hebben ; waer upt dat volcht / dat het eynde ende oorsaecke van alle onse handelinghe/wercken ende voor-nemen/souden geweest hebben hoochept/onderwint ende onbehoorlicke groothept.

b Blijft by de Brieven van de 19 Januarij, ende de voort-roepinge, gedaen den 24 der selver Maent, beyde in't eynde gheroeckt.

Maer om den selven Procureur te benemen dit fondament/ daer wp zyne beschuldinghe op wil bouwen/schijnt ghenoech te wesen voor den ghenen die van onse persoone kennisse hebben / dat wp verhalen onse aen-ghebozen gheneghenthept/ gheensins toe-ghedaen dierghelijchen saken ende begeerlicheden / ende voor alle anderen/ de menichte der goeden/ daer mede God dooz zijn ghenade ons hadde versien/de welcke wel regeerende ende gade slaende / wp eer conden verhopen groothept ende hoochept / dan dooz eenich ander bewint : Want elcherlick moet bekennen/dat wp ons houdende op onse hupsen/ ende gade slaende onse saecken / wel beter middel hadden van ghelt ende rijckdommen te vergaderen / ende daer dooz te onder-houden ende vermeerderen onsen staet ende groothepdt/ dan met groot goedt te Hove verkeeren/te verhopen sulcken hoochept dooz het aen-nemen van bewinde/daer af wp nopt eenich profijt verwacht en hebben/ so het genoech kennelick is allen den ghenen die van onse saecken ende handelinghen eenighe kontschap hebben. Het en heeft ock gheen schijnsel ter Werelt datmen ons wil op-legghen van ons te hebben willen misgrypen op de hoochept van zyne Majestept ende zyner Landen / naer dien de selve Landen tot zyner Majestept soo waren gheneghen/ ghelijck gesept is.

Te meer/ dat wp altijt verclaert hebben / dat zyne Majestept meer behoorde zyne Ondersaten onder selven gheneghenthept ende goetwillichept te houden dooz verfoetinghe der Placcaten / dan dooz harichept ende voorstellinghe van nieuwicheden/ de selve af-keer te doen crygghen : Het welcke het eenighe middel ende punct is daer dooz men soude moghen voor-staen dat wp ghesocht souden mogen hebben/ om te comen totter voorsehzeven Overhepdt ende Regiment. Nochtans moeten bekennen dat goetwillichept en

daer doo⁊ een Pzince zijn hoochept ende zijn Landen [illegible] onder-houden. Soo datmen belpden meer/dat doo⁊ dit selve ons verclaren ende goet-dunckẽ/wp quamen te bevestighen de hoochept van zijne Majestept/ende gheensins die nae ons te trecken. Ende d'onwaert der reninghe andere bet gheraden ghedocht / dat de selve onwaert werde niet straffichept / daer en soude niet anders uyt t'zinnen volghen / dan dat wp van contrarie opinie moghen gheweest zijn / aen-gaende de middelen van-der ophaltinghe van zijnre Majesteyts hoochept / maer gheensins in het punct vander selver onderhoudinghe ende bevestinghe. Nu bewijst de onderbindinghe datmen die niet straffichept niet conde bewaren/ alsmen de Landen wilde laten in hare oude gewoonlicke voo⁊spoet / daer inne wp wenschen de selve te blyben / nochtans onder de ghehoo⁊saemheyt van zijne Majestept: Het welcke naest den dienst Gods de eenighe oo⁊saecke gheweest is/ daerom wp de weet-heyt der boo⁊s. Inquisitie ende Placcaet niet en hebben connen goet ghevinden.

Daer af oock alle onse andere handelinghen verre verschepden/ jae contrarie van alle eergierichept ende groot-heyt/goede ghetupgenisse connen gheven: Want wp oock te voozen hadden op-ghesept de Staten/ons gegunt van te wesen Gaet van Staten/ende insgelicks hooft van-de Financien: De welcke nochtans soo seer wel dienden om te winnen de herten der lieden/ende het aen-hanghen van allen Staten/ (jae van selfs ons in handen ghenoech waeren stellende de Overheyt/ ende bewint in alle saecken / hadden wp ghewilt) ende met de welcke sommighe andere hen soo wel tot haeren voo⁊dyle weten te behelpen: Maer wp danckten God / dat onse mepninghe soo-verre van sulcken boo⁊-nemen is verschepden gheweest / dat wp d'een ende d'ander der boo⁊s. Staten hebben weder gestelt in handen van zijner Majestept/ nae dien wp daer inne niet en conden soo goede diensten ghedoen/ als wp wel hadde begeert/doo⁊ de beletten der selver andere. Niet te min/ nae dien zijne Majestept om het selve ons verdzaghen ende weder senden van onse commissien/niet en liet ons dickwils inde raetslaghen te roepen/soo hebben wp ons ghequeten nae onse vermoghen/ om te raden 't ghene ons dochte bequaem te wesen boo⁊ den dienst van zijnder Majestept/ende welbaren vanden Lande: Ende was ons eene groote hertt weer / dat wp saghen datter twee ofte drie de goede mepninghe van zijnder Majestept soo wisten te verdzaepen. Even-wel naer dien zijn Majestept (ghemerckt hebbende/ al dien tyt ghedurende/de op-rechtichept onser handelinghe/ ende de ghewillichept ons dienst⁊) wesende in Zeelant/om te varen na Spaengien/ons anderwerf groo-telick boo⁊-hielt te willen weder aen-keer den den staet van Gaet van Staten/hebben wp daer inne ons onderdanich ghetoont/nae dien wp eerst ghesocht hadden des verdzach te hebben. Maer als wp daer na aen-merckten dat de saecken weder op d'oude ginghen / ende anders

e Blijct by de commissien daer af gegeven ende beseghelt, die weder gestonden zijn Anno 1578.

dan zyne Majesteyts hadde hope gheghe-
ven / soo hebben wp on-
trent twee Jaren daer naer d / wederomme versocht ontslagen te we-
sen : Ende inde middelen in alle manieren het Lant wilde bzengen in
slaverny / ende wt eenighe heeten volcomen ghehoorsaemheyt ghe-
bracht hier naer verhaelt sal worden ; ende om niet veroorsaeckt te wesen
op't selve punct (twelck gantschelick scheen te comen ten achter-deel
van zynder Majesteyt ende vanden Lande) ons te toonen van andere
ghevoelen / hebben wp ook versocht om ontslaghen te worden van
onse Gouvernementen / om ons gheheelick te moghen vertrecken /
ende tot onsen eyghen saecken te moghen verstaen : Insghelycks ook
om niet begrepen te connen worden vanden quade / dat waerschynlick
gheschapen was daer upt te moghen volghen. Tot welcken ende wp
daer op verscheyden versoecken hebben gedaen / so wel aen zyne e Ma-
jesteyt / als aen de Regente / jae ook noch meer dan eens / nae het over-
geven der Requeste vande verplichte Edelen / daer op onse weder zyde-
liers nu soo seer roepen f.

Voorwaer hadde men van onse ambitie eenich quaet vermoeden
oft achter-dencken gehadt / is wel te dencken dat zyne Majesteyt ons
niet en soude ghewerpghert hebben de voorsz. versochte ontslaghinghe:
Ten minsten en soude hy ons niet soo dickwils upterlick belast ende
crachtelick versocht hebben inde selve staten te blyven / wesende na recht
al openbaer / datmen alle bewint ende regiment behoort te nemen den
ghenen / dier ambitie men vreest / in-der voeghen dat zyne Majesteyt
ons houdende in de voorsz. staten ende dienſten / comt daer mede te be-
tuyghen (gantschelick contrarie van't ghene de Prooureur generael nu
roint by te bzenghen) dat noch voor / noch naer zyne Majesteyts ver-
treck wp eenighsins suspect waren / van door groothept ofte ambitie te
willen misgryppen of usurperen op de hoochept ende authoritept van
zynder Majesteyt of zyne Landen ; naer dien daer mede openlick be-
wesen wort dat wp gheen dinghen soo seer en soghten / als ontslaghen
te wesen van allen onderwint ende authoritept.

Soo wie ook wil gade slaen / hoe dat nae ons Coninghs vertreck
alle de saecken bleven in handen des Cardinaels van Granvelle / ende
hoe grootelick de Cardinael van zyne groothept Jaloers was / ia hoe
ghewoon de selve was wat te slupten ende te bannen upt allen bewin-
de ende regiment de ghene die hem eenighsins dochten te moghen ee-
nighsins beletten het onderhout ende vermeerderinghe vander selver
zynder groothept (daer af tot ghenoechsame exempelen mach dienen /
dat hy ten tyden van Keyser Caerle / Hoochloflicker memozien / zyner
Keyserlycke Majesteyt wijs-maeckte / dat hy in-de saecken van-den
Rycke niet en soude bewint gheven eenighe Heeren van qualiteyt / oft
die zyn authoritept souden moghen verdoncketen ofte verminderen:
es namelick ook Don Fernando Gonzaga / Gouverneur van Mi-
lanen / ende den Raets-heer Renart / hebbende de voorsz. Don Fernando /

d Blijct by de Brieven aen den Coning gesonden den 23 Julij, Anno 1561.

e Blijct by de Brieven aen den Coning gesonden den 11 Martij, Anno 1562. ende den 19 Julij, 1563.

f Blijct by de Brieven gheschonden aende Coning den 20 April en 27 Mey, Anno 1566.

duerende des selfs Cardinaels Regiment / ende tot zijnder doot toe te verbolghen seker Proces Criminel/ dat tegen hem vool-gehult was/ door middel vanden voorschreven Cardinael / die daer neder-rechte sochte te winnen d'affectie vande Spaengiaerden / die alle de ouese Heerlicheden van zyner Majestept in Italien / onder hare bewint hebben. Ende de voorschreven Raets-heere benoodicht gheweest te verlaten Huys/Hof/Wijf/Kinderen ende Staten inde Nederlanden/ende hem te vinden in Spaengien/ aldaer hy waerschijnlijck als gheschapē is te moeten zijn leven eyndighen als een ghebannen of persenden persoon) die en sal niet bevinden dattet eenigen schijn der Waerheyt soude connen hebben/datmen ons soude gheholden hebben inde voorschreven Staten/hadden wy ons verboordert om door bewint naer ons te trecken de hoochept des Coninghs: ('twelck wy niet en conden gedoen sonder de grootheydt des selven Cardinaels te verminderen) Maer ter contrarien/dat oock ons (volghende het exempel vande twee voor-ghenoemde) soude bedwonghen hebben de voorschreven Staten te verlaten eer wy 't selve souden hebben versocht / of ten minsten ons niet en soude gheweygert hebben 'tverlof om daer af te scheyden t'onsen eersten versoeck / ende noch min ter tweeder ende derder onser beden. Maer de voor-schreven Cardinael kennende onse in-ghebonzenheyt te wesen verre verschepden van ambitie / ende dat wy metter daet-wesen dat wy ghen bewint met allen en sochten/ ende vele min eenich groot ende extraordinaris Regiment / daer door wy ons souden mogen verboordert hebben van op zijn hoochept te usurperen / heeft wel willen practiseren / ten eynde wy inde voor-schreven Staten souden worden ghehouden/om het Volck te bedzieghen/ 'twelck hy oock wel ghevoelde dat hem hatede met allen seer/ende op dat door middel van ons ende andere zijn handelinghen beter ghevonden ende genomen souden worde/ dan die inder Waerheyt waren : ten exemple van Dyonisius/Cyzan van Sicilien / de welcke in zynen raedt behielt de ghenen daer het Volck goet ghevoelen af hadde/niet (soo hy sepde) om nae hen goet-dunckt te doen/maer alleenlick om datmen mepnen soude dat hy daer nae dede.

Daer en boven als nu / naer den vertreck des voorschreven Cardinaels/de beguaemheyt daer was/om onse ambitie te oytdecken/ hadde daer eenighe in ons ghemeest/ soo en heeft-men nochtans nopt gesien dat wy ons (oock niet in't minste) eenichsins hebben verboordert boven d'ander: Maer is aende Hertoginne van Parme/Gouvernante/ghelaten de hoochept die haer toe-behoorde / die de voorsz. Cardinael nae hem ghetrocken hadde ghehadt/mits dien hy hem hadde behulpen so wel met haer/ als mette andere vanden Rade/alleenlick tot een decksel ende schaduwe: Inder voeghen/ dat de selve Gouvernante naderhant opētlick verclaerde eñ belende/ dat sp in wepnich Manieren naer zijn vertreck / meer hadde verstaen van des Lants saecken/

dan dinghen alleen den eyt dat den Cardinael by haer gheweest hadde.

Als voort naer de selve Gouvernante/ten tyde vande leste troublen verlaten wilde de stadt Buypsel/ende vertrecken te Bergen (latende alles (soo't wilde) ende daer door voorsaecke ende bequaemheyt ghe eende den ghenen/ die begeerte hadden mogen hebben om op haer authoriteyt te usurpereren/soo hebben wy met andere/met grooter blytschepe aen-ghehouden/ ghebeden ende versocht/dat sy haer selven sulcken ongheschickt niet en soude willen aen-doen/noch oock zynder Majesteyt sulcken eygnaerdighe ende ondienst; t'welck immer wel bethoont dat onse gedachten ende wercken ganschelick contrarie ende verscheyden hebben gheweest vander ambitie daer af men t'onrechte ons nu comt beschuldighen. Want voorwaer/ hadden wy eenighsins inden sin ghehadt van nae ons selven alle authoriteyt te trecken/ ons en hadde geen meerder bequaemheyt/ noch beter middel daer toe mogen toe-valle/ dan te sien dat de voorsz. Regente haer voorseyde voornemen hadde vol-bracht: Maer want onse meyninghe heel anders was/soo hebben wy t'selve naer ons vermoghen belet/ ghelijck voorseyt is.

Nae dien oock zynder Majesteyt verthoont is geweest/ dat tot synen dienste voorderlick was/dat den Raet van Staten soude worden vermeerdert van Heeren ende Gheleerden/ ende oock dien in eenighe stucken macht worden ghegheven/ op dat alle tweedracht ichepe ende ongherechelicheyt bet verhoet/op allerhande saecken bet versien/ ende de oorsonnanten ende besluytingen des selfs met meerder eerbiedinge ende ontsach onderhouden ende achter-volcht souden worden/eñ met eenen oock elcken benomen de occasie om alleen alle het Regiment nae hem te trecken/ ofte zijn eyghen bate te soecken/ tot schade van't ghemeyne. Ende wy vande Regente versocht werden eenighe te noemen/ die-men tot dien State soude moghen voorderen/ en hebben wy 't selve niet willen doen/op dat-men gheen vermoeden en soude nemen dat wy daer inne begeerden te stellen eenighe van onser hant/ of daer wy verstant mede hadden: Maer hebben al 't selve ghestelt ter goeder beliefte van zynder Majesteyt/ sonder dat wy opt bethoont hebben erghens inne ons selven te soecken.

Daer uyt dan volcht/ dat-men niet alleenlick t'ongheliicke/ maer oock buyten allen schijn der Waerheyt ons comt beschuldighen/ als oft wy door ambitie eñ begeerte van regeringe eñ overwint/ hadden willen usurperen op de authoriteyt van zyne Majesteyt/ende tot dien eynde int verweert stellen de gemeyne ruste eñ welvaert vanden Lande/ dien wy by nae soo vele schuldich zijn als onse eygen Vaderlant/ sonder noch aenschou te nemen op ons eyghen schade ende verlies/ daer wy waerschijnlick in souden hebben moeté vallen door de voorsz. oorsaken/obermits de goeden die wy inde selve Landen hebben/ soo lange zijn schade ende bate van de ghemeyne des Lands niet en souden

ronden ghefchepden wefen.

Want daer alle eer-gierighe ende ambitieufe lupter naturen altijdt foecken om alleen te regeeren/ende alle andere die upt te fluyten/ daer hebben wp ter contrarien niet alleen voor-ghefchouden dat den Raedt behoorde vermeerdert te worden/ ende de autho: eyt gedeylt in drie/ maer oock geoffert ende bereet geweeft van daer upt te fchepden/ elck anderen plaetfe te maken: Des de Regente ende die banden Rade gerupghenifle fouden moghen gheven.

Mits allen den welcken moet-men elders beter ende waerfchijnlicker oorfaecken der voor-fchreven onruften foecken; ende om het felve wel te doen aenmercken/dat de voorfz. Nederlanden upt-nemende groote forghe waren dzaghende voor de bewaringhe ende onderhoudt vande vryheden ende libertepten die fy hadden upt cracht/ fo wel van contracten ghemaeckt met hare Princen/als van Privilegien verleghen van oudts/foo banden felven/ als vande Keyfers: Ende waren bevreeft dat-men hen daer af forchte te berooven door het in-brengen der Vreemdelinghen/ ende fonderlinge der Spaengiaerden/upt dien dat de voorfz. Cardinael hadde gefeyt/dat de Coning de felve Landen niet wel en conde gehouden fonder aldaer macht van Spaengiaerden te hebben/ ende door den Paus hem te doen ontflaen van den Eedt/ dien hy in't aenveerden der felver Landen hadde ghedaen/ende voorts die op een nieu inne te nemen/ om voort die gantfchelick te regeeren nae zynen wille/ te niete doende alle de voorfz. contracten ende Privilegien: Daer by oock verclaert hebbende/datmen daer toe niet en foude comen gheraken/ fonder vier ofte vijf vande principaelfte Hoofden te rooven.

De voorftellingen vande Cardinael.

Waer door men te meer achterdencken hadde/ ende meer vpandt was alle nieuwicheden: Daer by gevoecht datmé/duerende de voorfz. leste Oorloghe/hadde genoech verfoet ende gefchoyt de upterfte ftraffichepdt der Inquifitien ende Placcaten: Jae oock boven dien/door't in-brengen des Crijghs-volcks van Duytfchlant/daermen hem mede behelpen moefte) ghenoech toe-ghelaten de vryheyt der preckingen/ die onder hen openbaerlick ghedaen werden/ foo wel in-de fteden als inden leger/ende onder de andere fecretelick in menighe plaetfe. Daer by ghevoecht dat in alle de om-liggende Landen alrede was aenveert andere Leere dan de Roomfche/ waer door de faeke vander Religie alenfkens ende binnen den tijt van foo vele Jaeren in die Landen/ die foo vol Volcks/ ende van alle canten foo feer ghehandelt waren/ foo feer was vermenichvuldicht/datmen eyndelick eenen af-keer en walginghe aldaer hadde vander name der voorfz. Inquifitien/ ende in-gefiefts der Placcaten/ (door de welche een ontallicke menichte der in-ghefetenen/jae over de 50 duyfent perfoonen deerlick waren geexecuteert ende fer doodt ghebzocht gheweeft) ende van alle andere dierghelicke bedwanck/ daer door men benoodicht werde te verlaten vande

De gruſame vervolginge.

ende Godt/ te vienden ende Maghen/ ende voort zijn leven bupten in
jammerlicke elendicheyde ende epnden/ alleenlick om datmen niet en hadde
willen verlaten de ghebooden Gods/ende volghen de in-stellingen der
menschen/ doo-wy selve daghelijcks meer verstonde ende ghewaer
worde.

D'welck maeckte onder het volck niet alleenlick eenē af-keer/maer
oock upt vele redenen soo groote verbitterthepdt teghen de voorseyde
Inquisitie ende Placcaten / dat in vele plaetsen de Officiers de selve
niet meer en dorsten te wercke stellen /noch executeren/ dan bp nachte
ende al heymelick/en de dat noch niet sonder vreese ende sorge van on-
ruste ende oploop/de welcke oock goede ghetupghenisse sullen connen
gheven/oft sy niet menighe repse/ met grooten gelucke/ levendich zijn
connen ontcomen de handen van den ghemepnen Volcke / ontsteld ge-
worden zijnde door het deerlick aenschouwen van soo wreede doodin-
ghen.

Waer upt dat alle de ghene die verstant ende experientie van saken
hadden / oordeelden ende voor-saghen dat 'tselve punct alleene soude
oorsake wesen van beroerten/soo verre daer op in tijts niet wijsselick
versien en werde. D'welck/ende mrer andere inconvenienten vreesen-
de/alreede in harē tijt de Coninginne Marie/Regente der selver Lan-
den/ heeft haer inden Jare 1550 ghevonden in persoone binnen Aus-
burch/bp hoochloflicker memozien Kepser Caerle/om te doen verso-
ten ende veranderen de Placcaten doen gemaect b/ende vander voorz.
Inquisitien vyt te laten de stadt van Antwerpen / met 't Lant van
Brabant ende andere Landen, die der selver niet onderworpen en wa-
ren gheweest/ het welck sy oock neffens zyne Kepserlicke Magestept
verreeth i.

De Coninginne reyst na Duytslant om der Inquisitie wille.

b Blijct by de placcate van April, in't Iaer 1550.

i Blijct bpden Placcate van September, int Iaer 1550.

Maer dien niet teghenstaende/ soo en hielen de Cardinael met zyne
aenhangers ende de Inquisiteurs niet op van hen verbolgingen ende
listighe practijcken/dies het Volck seer mozdde.

Jae wisten seer wel te wercke te legghen een groote behendicheyt in
den Jare 1555/ende als doen opten name van zijn Majestept (int be-
ginsel zijns Rijcks) te doen upt-senden Brieven van Placcate/op dat
de Inquisiteurs al-om alle bystant ghedaen soude worden k.

k Blijct by de Brieven vanden Placcate int Iaer 1553 uytghegeven, ende by de Brieven van wederbieden tertont daer nae verleent.

Ende hoe-wel de selve Placcaten terstont daer nae werden herroe-
pen/als zijn Magestept was bewesen/ tgene der Inquisitien aengaen-
de/te vozen hē toegedacht hadde/ nochtans maecte dat eē groote ver-
bitterthepdt onder't Volck/d'welck daer upt verstont haer meyninge.

Mids den welcken sy ten verreck vanden Coningh sonderlinghe
acht namen / wie totten generalen Gouvernemente van den Lande
soude ghestelt worden/te meer dat de generale Staten ten selven tyde
met grooter swaricheyt van zynder Magestept hadden connen ver-
krygen dat de Spaense knechten en soldaten upt de Lande soude ver-
treckē. Door middel van den welcken den voorschreven Cardinael

hadde verhoopt hem selven te verstercken. Maer de Hooghe Cardinael (als doen Bisschop van Atrecht) 'tselve lockte voor, trendt hoe wel hy hooz hem hadde ghenomen metter daet alleen Regiment aen te hebben/nochtans maeckte so vele/ dat den titel ende naem van Regente wert ghegeben der Hertoginne van Parma/ die welcke als doen ghene experientie met allen en hadde vande saecken oft gheleghenthe den der Nederlanden/midts sy altijts haer hadde ghehouden in Italien / op dat daer hooz sy ghenoech bedwonghen soude wesen haer te ghedragen aen het ghene hy haer wijs-maken soude/ ende te verstaen gheven) ende (omme zijn handelinghen beter te dexen vinden) dat zyne Majestept vooz zijn vertreck stelde eenen Raet van Staten / daer toe werden gheroosen eenighe vande principaelste Heeren vander Ordre des Gulden Vlies/ende oock (onder d'ander) Wy/ niet teghenstaende onse wergheren/soo vooz verhaelt is. Want midts-dien hy ghewaer was wozden / dat hy wert ghehouden vooz een vyandt van alle vryheden/ voozdeelen ende Pzivilegien / die zijn voozneemen mochten belletten/ende vooz het Hooft/ oozsaecke ende voozderer der Inquisitien ende executien der Placcaten; soo wiste hy seer wel dat de ingheselenen des Lants nemmermeer souden geleden hebben zijn Regiment/ maer eer vander eerster uren hen daer teghen hebben ghestelt.

Als nu de ruste ende stillichept des Lants alleen stont op dit schynsel/schaduwe ende derkisel/dat de saecken werden ghehandelt by de authozitept van de voozs. Goubernante/ende advijs vanden Raede van Staten; soo wert seer cozts daer nae dese huycke ende moun-aensicht wech-ghenomen ende ontdert dooz de ambitie ende onbooz sichtichept des selfs Cardinaels/mits dien dat terstont na het vertreck van zyne Magestept hy bestont te handelen alleene in't bysonder alle saken van importantien/oft met eenighen alleen/ die van zyne hant ghestelt waren/sonder die behoozlick te vertthoonen der selver Goubernante/ ofte te ontdecken inden Raet van Staten / segghende wel openlick torte Ghedeputeerde Landen ende Steden/datmen zynen toe-gangh moeste nemen tot hem/ende verghenghel / om haest te gheraken tot eenen goeden eynde van hare saecken/ende nochtans even-wel sustinerende dat alle die vanden Raet van Staten/ behoozden ghelyckelick te verantwoozden van-de inconvenienten / soo verre daer eenighe toe-quamen; het welcke sommighe vanden selven Rade seer onredelick docht/ te/ende vzeemt in-viel / die des oock haer verthooninghe by Brieven aen zyne Magestept ghedaen hebben/soo hy hen oock hadde belast/ in

Vblijck by de Bullen vande Pausen, Paulus 4. ende Pius 4.

sulcken ghevalle te doen.

De nieuwicheyt der Bisdommen.

Ende want hy daer en tusschen van Bisschop hem dede maecken Cardinael / ende den Pzesident Viglius (een van zyne principaelste Pziester/daer mede toe-vallende den roep vande nieuwe Bisdomme/ ende in-nemen der Abdyen ende Pzebenden) / mitsgaders de beslu-

tinghen der Conciliums van Trenten (alle saecken ghesloten b[illegible]

Magestept/

Magestept/ door zijn verterck/ by Gade vanden voorsz. tween/ een somighe ons ter wederlandere / die alle sochten te verstaen haer eyghen voordeel/ ende gelt-gierichept/ is het Volck seer verbaest ende verbiestt geworden/ alsoo dat onder de in-gheseetene genen staet noch lit en was/ het welcke hem daer by niet en ghevoelde beschadicht ende verrast.

Want de Heeren ende Edelen lieten hen duncken dat dese authorisept vanden Cardinael/ ende de nieuwe in-brenginghe der Bisschoppen (die alle aen hem/ waren hanghende) tenderende tot haer verdruckinghe/ ende om het bewint ende regiment vanden Lande te stellen in handen vande Gheestelicke/ ende om alsoo (inder waerheyt) het selve te ontnemen zyner Magestept (de welcker de selve Gheestelicke seghen/ niet schuldich te wesen/ noch te moghen draghen eenige ghehoorsaemheyt) ende alle andere. Van ghelijcken lieten haer voor-staen de Abten/ Prelaten/ Conventen/ ende Collegien/ dat de voorsz. Bisschoppen hen selven willen met hare Vederen en Plumen verrhieren ende rijck-maken; insgheliicks door het in-nemen vande Abdyen en Prelaturen/ hen berooven van alle electie ende hope van te gheraken totte ghewoonlicke dignitepten. Het Volck oock nam 't selve te wesen eenen warachtighen weeh ende middel om alle vryheden / voordeelen / ende Privilegien te niete te doe/ de Inquisitie in te brenghen/ de oude straffe der Placcaten te vernieuwen/ ende hen de slavernie vande Gheestelicke te onderwerpen. Het welcke zijn gheweest de warachtige oorsaken/ gront ende oorspronck vanden mis-vertrouwen/ onraet/ onruste ende quaden daer nae gevolcht (als-men in't werck heeft willen brengen het ghene dat dese syne Gaets-lieden zyner Magestept hadden wijs-ghemaeckt/ die oock dies halven behoorden gestraft te worden) de welcke men nochtans als nu geerne soude schudden van des Cardinaels hals/ om ons daer mede te belasten / hoe-wel sonder eenighe verwe ofte schijnsel.

Incorporatie der Abdyen.

Her inbrengs der Inquisi.

Ende hoe-wel by vele Historien wort bevonden/ dat dickwils door veel minderе oorsaken toe-gheromen zijn vele veranderinghen/ onrusten ende op-roeren/ soo ist nochtans ghebeurt dat dese selve oorsaken/ onder een Volck/ soo toe-gedaen zynen Heere ende Prince/ al noch niet en vol-brochten hare ghewoonlicke ende ghemeynlicke werckingen en operatien/ upt dien datmen verhoopte dat de Staten vande Landen/ (aenghename wesende door de diensten ende ghetrouwicheden/ getoont inde voorgaende Oorloghen) sulcken meynninghe van zyne Magestept souden moghen om-keeren/ ende dat de Coning/ voegende zijn raetslaghen nae den rijt/ ende volghende hare Contracten ende Privilegien/ eer soude beletten en verlaten/ ter dede van zyne soo goede ende ghetrouwe Ondersaeten / alle nieuwicheden/ ende in't by-sonder den rechts-gang der Bisdommen / Inquisitie ende straffichept der Placaeten/ van/ ten appetyte ende in-gheven van eenen vreemdeling/ ende

venighe onbekende lieden/ op-stellen soo ongheschoorde nieuwicheden/ teghen de ghelegentheyt des tijts/tegen de Placaten vanden Lande/teghen zijn ghelofte/ ende in effecte teghen de natuerlijcke ghemaeckt de onruste inden selven tyde op-ghereesen/ uyt oorsprouck van Ordonnantien ende Placaten/ ghenoech/ en selven eynde loopende/hoe wel nochtans Vranckrijck niet en is soo seer ghehanteert/noch van alle canten besloten ende bergh/ gelt vande Landen/ volgende andere Religie dan de Roomsche/ als zijn de voorz. Nederlanden.

Te meer oock/dat alreede uptlandighe Eertbisschoppen/ eñ Bisschoppen vanden Rijcke/haer begonden van de voorz. nieuwicheden te beclaghen/ upt dien dat sy door de op-rechtinghe der nieuwer Bisdommen werden verroert in hare Jurisdictie ende Bisdommen/ bysonder oock dat zyne Majesteyt ghenen ander voordeel daer by en ronde genieten/dan dat hy zijn Overheyt stelde in handen der geenre/dier professie opentlick upt-wees hem niet te willen bekennen.

Om dese ende meer andere redenen/ die elck hem-selven door-nam/ nae het begrijp zijns verstants/ende bysonder door de hope/die so wel de Landen int generael/als elck in't particulier/hadden inde goethept des Coninghs/ upt dien dat sy/ soo wel by zyne Majesteyt/ als zyne Voorsaten/ altijt hadden ghehandelt gheweest met recht ende redelickheyt/ende nae upt-wijsen der Rechten vanden Lande/mitsgaders oock dat sy gewoonlick waren by clachten ende requesten te verthoonen het ghene daer sy haer in bes waert vonden: So hebben sy wederom den selven voet willen volghen/ ende zyne Majesteyt waerschouwen vande voorsz nieuwicheden/eñ te kennē te geven het quaet datter waer sghijnlick geschapen was upt te volgen/ so verre cortz daer inne niet versien en werde.

m In Augusto 1561. De Heere vā Montigny in Spaengien ghestonden.

Midts den welcken/van weghen der Regente ende der Heeren/wesende in den Rade van Staten(de welcke de Cardinael altijt sustineerde/soo voorsz.is/ dat gelijckelick met hem behoorden belast te worden van alle inconvenienten dier mochten ghebeuren) zenden Coninghe te poste ende in haeste is gesonden m/ de Baender-heere van Montigny/ Ridder vander Ozden/met last Ende instructie van te verthoonen den staet ende benautheyt van-den Lande/midtsgaders den generalen afleer / die men hadde teghen de voorsz. nieuwicheden: Het welcke dede schoffen alle voordere ende particuliere clachten ende vertooninghen vanden Edelen/wesende bande Staten vanden Lande / midts dien sy verhoopten/ dat door het gene dat zyne Majesteyt op de selve vertooninghe soude ordonneren/voldoeninghe soude worden ghegheven/ oft immers ten minsten verlichtinge, roeren de de punten daer in sy haer vonden verroert ende bes waert. Te meer/ghemerckt dat om te beletten de incorporaritie der Prelaturen ende Abdyen/als doen daer rede in Brabant/ de Prelaten ende andere staten des selfs Lants hadden

alreede te vozen[n] ghesonden hare Ghedeputeerde in Spaengien/ ghelick oock hadden ghedaen die van Antwerpen[o] / om te verhoeden de Inquisitie ende in-vzenginge van haren nieuwen Bisschop: Het welke oock dese landen voor eenen tijt bewaer de ende op-hiel han alle onruste ende verdoerte / op hope dat de selve Ghedeputeerde souden verkrygen eenige goede remedie/ende sulcken antwoorde/ als de gelegēthept der saken wel verepschte / hoe wel nochtans daer en tusschen het sept vander Religien ende allen oozden seer vermeerderde.

n In Februario 1562.
o In Mey Anno 1562.

Ander voeghen/ da men op sommighe plaetse de pzekingen bestonde te houden/ niet alleene ferretelick/ (het welcke men nopt met ghheenderlepe verbolginge hadde connen beletten) maer oock int openbaer/ ende namentlick oock te Valenchijn/ te Dooznick/ ende in sommighe andere plaetsen; daer toe oock oorsake gaf/ dat men de selve seer vermeerderde) de vpheyt der Religie toe-ghenomen in Vyanckrijck/ bysonder want sy hen lieten duncken/ niet min neffens haeren Coninghe ende Pzince verdient te hebben/ dan de Fransoysen: Na de exempelen vanden welcken wozdende ghehandelt in dele andere saecken/ dochte hen oock dat sy wel mede verdient hadden om te verkrygē de vpheyt haer der consciencien. Ende men sach wel opentlick dat het voozsaen niet moghelick en was te onder-houden de oude Ozdonnantien ende Placcaten int sept vander Religien inde selve Landen/ so breingelt wesende van andere/ die alle bolchden andere Leere (so voozs. is) ende die hen moesten onderhouden door den loop vander Coopmanschappen/ hanteringe/ ende conversatie der nae-ghebueren. Te meer dat men by experientie bevonde/ dat/ hoewel men door de voozs. Placcaten hadde gesocht de voozs. Religie upt te roden ende te vernielen/ de selve nochtans/ oock inder grusaemste verbolginge/ was toe-genomen ende verspzydt/ ende dattet also heel onmoghelick is dat men met weerhept sou de de conscientie connen forseren/ ofte de Religie bedwingen/ immers niet voozder de menschen connen bzengē dan tot eenige gevepnsthept.

Wesen al niet teghenstaende/ soo verbooz de hem altijt de voozs. Cardinael om de voozs. Bisschoppen in te bzenghen/ ende in possessie te stellen/ hebbende voor hem selven ghepzactiseert het Eertzbisdom van Mechelen (upt crachte van den welcken zijn voor-nemen was te blyven Metropolitaen ende Pzimaet/ ende in te slocken de Abdye van Afflighem/ welende de rickste van Bzabant / boven dien van sinte Amands / die hy alreede gherlaut hadde) ende de Landen upt-ghedeylt onder personen/ soo wepnich deer toe bequaem zijnde/ datmen openbaerlick den spot daer mede hielt. Ende hoe-wel de in-leydinghe der voozs. Bisschoppen in sommighe steden ghescheede sonder uptwendighen teghenstoot/ nochtans sach-men seer wel/ hoe ongeerne het selve weert gheleden: Jae eenighe opponeerden hen daer teghen opentlick ghenoech/ als namentlick die van Antwerpen/ Gzoeningghen/ Leeuwaerden/ Deventer ende Kemmunde.

De Predicatien en vergaderinghen.

Ooch wast goet te verstaen waer de saken heenen wilden / nae dien de Cardinael (die daer domineerde ouer alle de Staden / ja ouoen de Regente selver / ende ouer sulcks hadde al reede volcomen macht / ende authoziteyt) wert daer mede gemaeckt 't Hooft van alle de Bisschoppen / de welcke ooch anderssins / dooz hen onbequaemheyt ende cleyne erbaringhen / nootelick van hem souden moeten hanghen: Waer door hy quam te usurperen meer authoziteyts dan opt Prince inde selve Landen hadde ghehadt. Ende om de selve te ondersteunen / stercken ende vermeerderen by straffe middelen / soo dooz erde hy het sijn vander Inquisitien / ende d'executie der Placcaten. Ende om elck nae hem te trecken / hadde hy middel om tot synen verstoethe te doen gheven / uytdeylen ende confereren alle de Officien / Benefitien ende Giften vanden Coning ende bande Regente / sonder noch den middel die hy daer en boven daer toe hadde / soo van zijns selfs wegen / als dooz de voorsz. Bisschoppen. Dooz alle 't welck hy hem selven hadde geoyent de rechte bane / om te crygghen / houden / ende bevestigen authoziteyt ouer den Coningh ende synen Landen.

Daer en boven ten eynde hy altijt seerkerlick ghewaerschout soude wesen van all't ghene dat al om ghebeurde / ende om te onderhouden de Coninghen ende nae-ghesetten Princen / hadde hy op zijn hant ende van zijnder zyden by nae alle de Ambassadeurs / Agenten ende Ghedeputeerde van zijnder Majestept / ende onder andere synen eygen Broeder / de welcke de saken van Vranckrijck in sulcken state byarht / dat de Coninginne / om de ruste en welvaert des selfs Rijcks / ernstelick versocht aen synen Magestept den selven van daer te willen nemen.

Wie nu wil ooghe nemen op des voorschreven is / sal lichtelick connen oordeelen wie de gene waes die pretendeerde op de authoziteyt van den Coning: Weder wy / die ghene van dien middelen en hadden / ende seer ongeerne eenighe nieuwicheden en saghen / jae meer dan eens ons hadden verdragen banden Raet van Staten / ende Hooft vander Finantien / ende anders niet en sochten / dan wederomme ontslaghen te woeden banden Raet van Staten / ende insghelijcks daer nae van onse Gouvernementen: Ofte de voorsz. Cardinael / de welcke dooz nieuwitheden / ende dooz soo onghehoorde middelen metter daet verclaerde / alsulcken authoziteyt te hebbé / ende sochte daer dooz hem inne der selver te houden ende bevestighen; Ja die grooter te maken / dan opt Prince in die Landen ghehadt hadde.

Voorwaer wy hopen dat de ghene / die sullen in-sien ende oordeelen de saken dooz verhaelt / sonder passie ofte affectie / sullen wel so vreemt vinden / datmen ons des halven soeckt te beschuldighen / als ofmen den voorsz. Cardinael des wilde ontschuldighen.

De Abdyen ghe.ocht. Nae dien nu de Ghedeputeerde der Prelaten / by middel van Ghelt ende Gent-ghewinge / hadden verreeghen dat-men niet voort en soude metten in-nemen der Abdyen / ende die van Antwerpen verbolgen van

datmen

datmen hen metter Inquisitie niet souden quellen, ende niet hen door den yngher steyt / roerende het in-brenghen van haeren nieuwen Bisschop, ook dat de Heere van Montigny weder gheromen was sonder resolutie / de welcke ghenoethsaem mochte wesen om te verhoeden de andere inconvenienten / datter oock voort-aen diepe hope was van goede ordre daer in te stellen/bysonder/ mits-dien door middel vander voorseyde Gent-ghewinghe ghevoordert werde het sept der voorseyde Bisschoppen/(d'inleydé vande welcke niet anders en was/dan de rechte Inquisitie) ende dat zy en boven dien den voorsz. van Antwerpen by om-weghen socht te benemen het gheniet der voorsz. oochluyckinge/ de selve willende brenghen ende stellen inde handt vanden Cardinael/ ende onder het Eerst bisdom van Mechelen ; Soo bevant de Regente in haren Rade ghecequiteert / dat sy anderwerf zynder Magestept dede verthoonen den staet van alle saken/ende onder andere oock van Valenchyn ende Doornick / daer het onmoghelick scheen het Volck langher te houden vander oeffeninghe der Religien/ sonder ghedurige waehte ende garnisoen. Tot welcke syne haer Hoochept afveerdighde naer Spaengien haren Raets-heere Armenteros [p] / ende als doen wert eyndelick by zyne Magestept ghesloten dat den Cardinael / apparent autheur van allen den af-keeren ende verbitteringhen / sonde vertrecken uyten Lande/'twelck het Volck weder wat stilde/ende hope gaf/dat de saken tot beteren state souden comen/ende was in effecte oorsake/ dat de Landen weder werden suspens ghehouden / ende niet voort en voeren tot meerder onruste.

De oochluyckinghe voor Antwerpen.

p Armenteros gesonden in Spaengié.

Het vertreck vanden Cardinael.

Maer na dien des Cardinaels creaturen voort door wilden metten selven nieuwicheden/ende in zynen af-wesen de saken handelden inder selver manieren als hy ghedaen hadde/ so quamen oock wel haest wederom de voorsz. onrusten: Waer tegen niet mogelick en was te voorsiene/ door de mis verstanden / wesende tusschen de drie principale Raden/te weten/tusschen dien van Staten/Secreten ende Financien/de welcke alle drie ghenoech waren onderworpen den voorsz. Cardinael ende den zynen : Maer soo/ dat sy onder malcanderen niet en conden ghemaeckten tot goeder correspondentien : Waer inne wel te mercken staet de openbare quade handelinghe ende onbehoorlick voortstel des Cardinaels/de welcke/om te beletten dat de andere vanden Raet van Staten zynder Majestept niet en souden comen gedoen de goede diensten die sy begeerden / hadden den selven benomen alle tot-gaugh ende onderwint der Financien en Justitien (daer noch-tans alle Ordonnantien dan Polytien ende andere ghemaeckt werden/) wel wetende dat het niet mogelick en was/ sonder den staet ende ghelegenthept van dien te kennen/ wel te delibereren ende resolveren op vele saecken van importantien/om dat hy daer door oock te meer soude onder-houden ende bevestighen zyne grootheydt. Ende des niet te min soeckt ons ende andere te beschuldigen *de crimine læsæ Majestatis*, om dat wy tot dienst van

Hervoorstellen des Cardinaels, ende vanden President Viglius.

van zijnder Magestept wenschen dat de secreté vande Finantien souden te kennen worden ghegheven inden Raet van Staten als noodelick/om aldaer hem wel te stutten in zynen dienste: Hoe wel nochtans hy/ende naest hem de President Viglius/hebben de Overhept gehadt ober alle dzie de voorsz. Raden / al oft van rechts wegen hem eliex van zynen alle hoochept ende authozitept toe-behoozde / ende dat t'contrarie voor de ander een groot quaet sept ende mis daet waer te versoecken/dat een deel vander selver authozitept werde gedeylt/niet aen ons/die presenteerden upt den Raet te scheyden/ maer eenen gheheelen ende oversten Raet / d'welck is de op-rechtichept die-men nu teghenwoordelick ghebruyckt in de Nederlanden/omme onderhouden(soo sy upt-gheven)des Conings hoochept.

Wesende dan de saecken sulcks ghedeylt/ dattet onmoghelick was dien vanden Raet van Staten (die-men nochtans/soo ghesept is/wilde belasten van alle't quaet datter soude mogen gheyrsen)by faute van authozitept ende verstande metten anderen/ op aller oozde ende remedie te stellen / ende daer dooz den dienst van zijnder Magestept te vozderen: Insgheliicks het Volck merckende dat de nieuwe Bisschoppen/mits haer onbequaemheyt/leven ende ongheschiktheyt (so grote/dat ock de Regente was benoodicht gheweest/hen te ontbieden/en te begrypen) niet en dienden om eenich goet in-de Landen te doene. Boven dien hem claerlick ontdeckende dooz de verwaentheden / dzepghemeenten/ende maniere van doen/ die sy lieden / met die van haeren ghevolghe/bewesen/dattet te Roomen was ghesloten q / dat elck Bisschop soude hebben neghen Prebenden/toe-gheeyghent tot onderstant der Inquisitien; sae de twee daer af dooz twee Inquisiteurs of Ketter-meesters / ende dat sy alsoo nerghens toe en dienden / dan om te voorderen ende verstercken de voorsz. Inquisitie.

q Bijsd by de voorsz. Balle vanden paus, ende dé raet van seven Cardinalen.

Om dan dooz middel van zyne Magestept te moghen vooz-comen de onruysten/die dooz't gene des voorsz.is/ waerschijnlick waren te vrzesen/wert inden Raet goet gevonden/ dat aender selver soude worden gesonden r de Prince van Gaure/ Gzave van Egmont/de welcke tot zijnder weder-comste groote hope ende goet betrouwen gaf/dat de saken wel ghebetert ende gheaddzesseert souden worden/aengaende de versoetinghe der Placaten/ende achter-blyven der Inquisitie: Van welcke twee saecken men opentlick sach ende bevonde by experientie/ ende met der daet (soo by den exemple van Vzanckrijck / gheliick vooz verhaelt is/als andersins) dat gheleghen was/ ende gantschelick hing de onruste ofte stillichept des Volcks/den welcken ock daerom (ende niet onser ghepretendeerder ambitie) behoozt toe-geschreven te worden / al 't ghene dat daer naer ghebolcht is. Tot welcken eynde ock hebben vergadert gheweest dzie Bisschoppen/dzie Theologhen/ dzie Rechts-ghelerden/ende dzie Canonisten/ de welcke ock hen advijs hebben ghegeven op de voorsz. versoetinge: Maer het selve hy-

r Int begin des laets 1565 de reyse des Heeren van Egmont naer Spaengien.

f Ende Somer Anno 1565.

duncken/ghesonden wesende aenden Coning/hoe-wel het noch seer rigoreur was/noch tans soo en heeft zijn Magestept/door ingeven van den Cardinael voorsz. ende anders / ontrent zijn oozen wesende/totte selve/hoch totte voor-gaende verthooninghen / gheen acht met allen ghenomen.

Hier heeft tint eynde vanden Jare dupsent vijf hondert ende vijf en tsestich exprssselick gewilt ende bevolen/datmen sonder voozder swarichept soude voozt-varen tot inlepdinge der voorsz nieuwe Bisschoppen/die noch niet in hare possessie en waren gestelt/eensamentlick tot verrondinghe der beruptinghe des Conciliums van Trenten / insgelijcks den Inquisiteurs ende Kettermeesters gunnen ende gheven de macht ende authozitept/ die hen na den Gheestelicken ende Wereltlicken Rechten toe-behoozde/ende daer en boven procederen tot executie vande Placcaten/metter daet in aller strafhept/ ende nae het inhoudt vande selve. De resolutie des Coninghs, anno 1565. 1. 2. 3. 4.

Waer af terstont as alle de steden werden gesonden copien ende extracten/ t inhoudende des voorsz. is/ende hen belast ende bevolen/ hen te voeghen nae den wille ende bevel van zyne Magestept. Het welche is gheweest de tweede ende principaelste oorsaecke vande veranderinghen/onruysten/ende inconvenienten sedert ghevolcht / hebbende voor horen oorspronck/soo dat de ambitie vanden voorsz. Cardinael/(ende gheensins de onse) als het mis-vertrouwen by den selven Cardinael/ onder het Volck ghestroyt door de voorsz. nieuwicheden / gheluck opentlick ghenoech is blijckende by het gene dat voor verhaelt is/ ende voort sterckelick beheftight door de clachten der steden van Brabant/ ende der Leden van Vlaenderen/ende andere (alst blijckt by de clachten ende verthooninghen te Hove over-ghegheven) daer nae gevolgt/ eensamelick door het verbondt rorts daer naer aen-ghegaen / door eenighe Heeren ende Edelen/teghen de Inquisitie ende rigeur der Placcaten. t Blijck by het extract vã s'Conings Brieve al-om gesonden by Brieven vander Regente, den 18 December 1565, beyde int eynde ghevoeght. Het bevel vã der Regente.

Soo dat gheen verwe met allen en heeft / dat de Procureur Generael hem verwoordert te segghen / dat wp souden hebben gheweest de oorsaecken van dien verbonde/ door dien wp eenighe souden wijs-gemaeckt hebben/ dat de mepninghe van zijnder Magestept was/ in-de Landen te brenghen de Inquisitie van Spaengien/als of de qualitept ende maniere van Inquisitien de lieden meer souden doen beroeren/ dan het werck ende volvoeren der selver: Het welcke te seggen/so veel te slechter is/datmen weet dat het niet en is de qualitept vander doot/ die het Volck doet veranderen ende verschricken/maer de eygen wyse der selver doot/bysonder oor in dit proposoost/daer/ door het toevoegen des woorts van Spaengie/ noch qualitept/ noch maniere vã en wort verandert: maer alleen het generael woort vander Inquisitie/getrocken die van Spaengien / het welcke ghen ghenoechsame redene en is tot eenighe veranderinghe ofte beroerte te maken. VVoorden ghenomen uyten daghemente. T'werck der Inquisitien.

C Des

Des niet te min/om aerder daer op te antwoorden / segghen wy/ dat het inder macht van ons/noch van anderen niet en was/de Wolcke wijs te maecken dat de Coningh de Inquisitie van Spaengien/dese Landt wilde brengen/ mits dat te vozen gheen vermaen en hadde/ weest van sulcker Inquisitien / ende dat daer naer by zijnder Majesteyts Brieven (inder manieren voorsz. verbrept) openthlick was verclaert/hoedanighe Inquisitie men wilde in-brenghen; waer door terstont den mont conde gheslopt worden den genen/die door middel des woorts van Spaengien/ souden hebben gheforht 'Wolck te beroeren oft verwecken.

De gedreyghe Inquisitie oorspronck der veranderinghen.

Nae dien dan de Inquisitie/verclaert ende gespecifieert inde voorschreven Brieven dan zijnder Majestept/ is ghewees de oorsake van de gheholchde onruste. Soo volght dan/ datmen der selver/ ende niet andere saken/moet wpten alle't gene des daer nae gheholcht is (mits dat als doen alle voozder hope van remedie failgeerde) ende dat alsoo gheensins warachtich en is / dat door dierghelijcke onse wijs-maken ofte in-gheben/vele Ondersaten souden wesen gherebelleert/ ofte hen hebben ghetoont tegen zyne Majestept/ende dat wy eerst souden hebben verlept/ghecozrumpeert/ ende op-gherupt een goet gheral der Edelen/inder voeghen dat sy gemaeckt souden hebben verbonden/ teen spiratien ende conjuratien/ ende daer by gesworen hen te beschermen, ende sterck te maken tegen zyne Majestept ende zyne Oydonnantien, van allen tyden onder-houden ende achter-volcht/wesende de vergaderinghe daer af ghemaeckt in onse stupsen/soo wel tot Breda/als tot Bzupsel/ende dat wy also souden hebbe geweest 't Hooft/ oorspzonck/ voozderer/gunstighe ende ontfanghet van den wederspannighen/ rebellen/ gecomjureerde machinateurs ende verweerders vande gemeyne ruste ende welvaert.

V Voorden in dē dagemente begrepen.

Want daer en blijckt niet van eenighe rebellie oft op-roerichept die teghen zyne Majestept soude wesen voozts-gekeert/ende vande welke wy ghehouden souden zijn te verantwoozden: Ock en is 't voorsz. verbont niet ghemaeckt ter oorsaken van ons/ maer upt redenen van de swaricheden/ghespzoten upter voorsz. Inquisitie ende Placaten/ ende om datmen quam teghen de beloften / gedaen inde Jaren 1550/ 55/62/65/ende andere / ghelijck boven is verhaelt. Sulcks dat den selven/ende de ambtie vanden Cardinael(als voorsz. is)moet ghewecken ende toe-ghescheven worden de onruste ende parturbatie van de ghemeyne welvaert ende eenicheyt / ende niet sulcke slechte persuasien ende pzopoosten/als vande Inquisitie van Spaengie ende diergelijcke. Welcke allegatie wel soo plomp is / als het segghen vanden ghenen/die alle dese verditteringhe meynde te remedieren/ midts verkeerende dat ghene des de Coning wilde in-stellen/niet en was de Inquisitie/ maer alleen een visitatie/als ofmen meer acht name op de voorden/dan op de daet / ende als ofmen meer beroert soude worden door

dese

dese woozden/de Inquisitie/ofte van Spaengien/dan dooz de straffichept ende wzeethept diemen hadde ghesien ende wzeesen de/dooz het volbzengende executeren der Placcaten.

selve/ zyghen daer o/ dat dooz de voozsz. claghten eñ verbintenissen/mitsgaders alle:t ghene des daer nae ghevolcht is/hem alleenlick heeft gecost het effect van't ghene dat wp te woozen inden vollen Raet van Staten hadden voozsept aen Me-Vzouwe de Regente/dat wp sozchden datter upt volghen souden/te weten / dat de voozsz. resolutie van zynder Magestept wel eenighe groote beroerte soude mogen maken/ te meer/ ghemerckt de hope / die vele hadden ghenomen dooz het weder comen ende vertzaren des voozsz. Gzaven van Egmont ; jae dat meer is/ als wp daer na 'tselve in substantien harer voozhept hadden gesch zeven x / so heeft sp ons bp haer antwoozde bekent/dat sp opentlick ghewaer werde/ dat de selve zynder Magestepts resolutie de oozsake was van alle de onrussen/der welcker daerom oock moet toe-geschzeven wozden de voozsz. confederatie/die oock anderszins is geschiet sonder onsen weten oft advop ; jae/ soo wp vander selver werden ghewaerschouwet sekeren tzit (als van 14 daghen of daer ontrent) te woozen/eer de verplichte Edelen hen te Hove vonden/so hebben wp opentlick ende ront upt verclaert / dat dit ons niet aen en stont / noch hadde en dochte te wesen den warachtighen voet/om de ghemeyne ruste ende stillichept te onderhouden.

x Blijct by dese 2 missiven aen ons wer zyden gesonden int begin vanden Iare 1566.

De confederatie der Edelen.

Wel is waer/ dat wp de selve niet en hebben ghehouden dooz eenighe rebellie ofte conspiratie/ upt dien dat de geconfedereerde de vastelick blpven op het poinct/dat hen mepninge gensins en was/ pet te doen oft aen te vanghen teghen de hoozheyt vanden Coning/oft wel-varen zynder Landen y (de welcke nae onsen duncken/niet onderschepdelick en zyn) ende dat de ghemeyne opinie / bevestight dooz de experientie/ ghedzoech/dat upt de voozsz. Inquisitie ende wzeethept der Placcaten geen deucht en conde comen : Boven dien/ dat wp dooz de exempelen/ te dooren ghesien in Duptschlant/Vzancrick / Engelant ende Schotlant/waeren bedwonghen te bekennen/ dat zynder Magestepts resolutie/desen aen-gaende ghenomen / niet en conde dooz t-bzenghen dan groote beder ffeniss e/ verstropinge ende achterdeel vanden Lande/sonder noch te vozderen zynder Magestepts intentie: Daer men ter contrarien claerlick sach dat de Landen/ghenietende den vzydom der Religien/immer ten minsten der conscientie/ eñ inde welcken sulcken Inquisitie ende wzeethept der Placcaten geen plaetse en hadden/ hen onderhielden in goeden vzede ende eenichept/d'welcke opentlick bewijst/ dattet verre een ander dingh is/te leven sonder Inquisitie/in vzyheyt der conscientien/dan te leven in alle ongeschiktheyt / ende sonder wet oft reghel (soo het eenighe valschelick ende t'onrechte gheerne souden noemen)d'welck de Vozsten van Duptsch-lant/ ende andere/ die vooz[illegible]e ende welbaren van hare Landen soo grooten sozghe dzagen/

y Blijct by de expresse texte vanden gecekenden compromisse des verbonts.

als zyne Mageſtept/gheensins en ſouden willen toe-laten/ by-ſonder ſoo verre te beſozghen waer dat daer upt eenighe ongheboozſaemheyt ſoude volghen.

In welcke onſe opinie wy des te meer werden gheſterckt/ upgehadt dat de boozſz. gheconfedereerde hen geensins en toonden hartneckich ofte om met ghewelt upterlick te willen vercryghen hen beghevende maer baden [z] alleen/dat zyne Mageſtept (die ſy ſeyden gheabuſeert te zijn booz eenighe/die onder den name ende deckſel van Religien/ſoch-ten te verſaden hen eyghen grootſt hept ende gierichepdt) ſoude willen verſtaen hen clachte ende verſoeck/ende daer op hoozt het advys van zyne Staten/ende preſenteerden hen te voeghen/ende dzaghen naer't ghene dat als dan op't ſtuck van de Religien by zyne Mageſtept (be-hoozlick weſende gheinfozmeert) ſoude wozden gheozdineert. Ander voeghen/dat ſoo verre daer inne rebellie ofte conjuratie was/ tſelbe moeſte weſen/upt dien dat de gheconfedereerde verſochten/ dat-men op hen verthooninghen ſoude willen letten/ofte dat ſy verſochten/dat de boozſz. Staten ſouden wozden ghehoozt: Ofte dat generalitck ende ſonder onderſcheyt alle confederatien booz ſulcks zijn te achten ende houden/welcken aengaende/ wy bekennen dat wy gheen van dzien en connen goet vinden: Want nae ons begrijp/ſoo can hen een Prince aen buſeren/ende is daerom ghefondeert/dat een Vaſſael/Onderſaet/ofte wie beſ waert is/hem des verthooninghe mach doen; jae de Keyſers ende Conynghen werden gepzeſen/ die hen van pzivate perſoonen heb-ben laten beriſpen/upt dien ſy hen lieten duncken dat ſy niet ghenoech en lupſterden nae hen clachten ende verſoecken/ghelijck de ghene die verdzoech/ datmen in volder ſtraten tot hem ſepde: En wilt ghy naer onſe clachten niet hoozen/ſoo en wilt ock niet regneren: Ende d'an-der/de welcke/hoe-wel dat hy was Coning ende Over-heer/nochtas leet dat een Wedulwe van hem appelleerden/ om dat hy (ſoo ſy ſepde) haer der ſaken gheen acht en nam.

Te meer/nae dien men ghewoon is geweeſt inde Nederlanden hem te ghedzaghen in ſaken van grooten ghewichte/ende daer de eere ende welvaert/ſoo vant ghemeyn als partitulier/ aen was hangende/aen de Staten/de welcke ten dien ſyne van alle oude tyden/volghende hen Pzivilegien/jae ock noch by hoochlofflicker memozien Keyſer Caer-le/te meer ſtonden om dierghelijcke ende mindere gheleghentheden (ock in't ſept vander Religien) vergadert hebben gheweeſt (de welke ock by haren advyſe inden Jare van 31 heeft ghemaeckt de ozdi-nantien ende Placcaet/ als doen gecondicht/ ſo by den text eñ verclaz-ren vanden ſelven clarelick blijckt) ſoo en docht ons niet verboden te weſen datmen verſochte tghene men behant in gelijcke ſaken ghedaen ende ghepleghen te weſen. Ock heeft-men bevonden vele goede ende heplighe verbonden ende confederatien/ ghelijck was die vande Ma-chabeen ende andere/ gedaen (ende die men noch ſoude moghen

z Blijckt by de Requeſte van den Edelen, mette ant-woorde, bey-de int eynde ghevoecht. Het verſoeck der Edelen,

ter eeren Gods/tot dienste vanden Prince/ende welvaren des Lants.
Sonder voeghen/ datmen upte voorsz. puncten/nae onse dunckenen/geen
Oeverspannichept oft rebellie en can oozdeelen oft inserceren.
selve/ opt aengaende tghene/ dat de gheconfedereerde hadden gheloofft
[illegible] wozen/ malcanderen daer en tusschen by te staen ende te be-
schudden/ ende te helpen teghen de voorsz. Inquisitie ende Placcaten/
gemerct men dooz sulcke middelen/als boven verhaelt zijn/de voorsz.
belofte lichtelick conde doen cesseren/ende dat sy by haer requeste ghe-
noech presenteerden/daer af te scheyden/soo verre bleke dat de selve te-
ghen zynder Majesteyts dienste soude wesen/ende onderdanich te we-
sen den ghenen/dat by advyse vande voorsz. Staten soude wozden ge-
oz dineert. So docht ons vreemt te wesen/dat nae dien Jagers ende
andere/die sen onderwinden van onredelicke Beesten te temmen/ar-
beyden om de selve hen felheyt ende wilthept te benemen/ eer met spy-
se/neerstichept ende ghewoonte / dan met ghesselen ende straffichept:
De Coning(dooz de quade in-ghevingen des Cardinaels ende zynder
aen-hanghers) soude teghen soo goede ghetrouwe Ondersaten eer te
wercke stellen rigeur ende strafhept / dan eenighe soetichept ende goe-
dertierenhept/ om de selve te houden in hen ghewoonlicke goetherti-
ghept/schoozsende (ten minsten dooz een weynich tijdts) de executie der
selve Inquisitie ende Placcaten: Te meer/dat elcke dochte/datmen
de selve executie niet en conde voozderen / noch in dien tyde continue-
ren/sonder merckelicke schade/ achterdeel ende verroztnighe van zyn-
der Majesteyt ende zynder Landen: Bysonder oock/aen-ghemerckt
dat dooz de voorgaende Oozloghen men alreede(so voorsept is) had-
de in effecte het voorsz. rigeur eenst deels gheschoyst ende ghematicht/
sulcks dat de straffichept wat was achter-bleven / ende dat de veran-
deringhen/ sedert aen alle canten toe-ghecomen/ geensins en scheenen
toe te laten/dat die weder vernieut ofte hernomen werde.

D'welck ooc scheen der Regenten gevoelen te wesen/dat welcke/ooc
dooz de comste der voorsz. Edelen/verclaerde/alreede ghepeyst te heb-
ben op de versoetinge der voorsz. Placcaten a; Ja hadde alreede upten
name van zynder Majesteyt verclaert/die van Brabant vyp ende on-
belast vander voorsz Inquisitien b. Boven dien soo en gheliet sy haer
nopt/noch banden beginsel/noch daer nae (immers niet tot onsen ver-
treck toe)van de selve confederatie of requeste/ dien volgende/ overge-
geven/te houdē dooz eenige rebellie/d'welck wy wel hebben willē ver-
toonen/ niet om de verantwoordinghe des voorsz. verbonts op ons te
willen nemen/gemerct tselve(so gheseyt is) ons niet aen en gaet/maer
alleenlick om te bewysen dat wy gheen redene en hadden/ om alleen de
voorsz. verplichte te houden dooz rebelle/ en hen dooz sulcke te verbie-
den gewoonlicke hanteringe en verheeringe in onse huysen / indē wele-
lien wy wel versekert zijn/ dat by onse weten gheen vergaderinge ghe-
houden sy tegen de hoochept/eere/ofte dienst van zyne Majesteyt.

a Blijct by dē voorgehou-den concept van eenen nieuwē Placcate.

b Blijct by de appoitillen gegeven den 14 Meerte, 1566, nae ge-meyn schry-ven, d'welck men schrijft 1565, naer de maniere van Brabant.

Mits den welcken/ende dat de Regente/by bevele vanden Coning/ ende advyse van alle de Raden/ haer voechden totten voorsz. gheconfederееrden/ja so verre/dat sy/ by Brieven ghetеeckent van haer hant/ende beseghelt met haeren seghel c/ hem beloofde dat hem tot alle ten vanden voorsz. verbonde/ende wes daer nae ghevolcht waer/ghe-weten en soude worden. Soo en hadden wy gheen oorsake ons hier anders te handelen ofte te estimeren. Ende te segghen dattet de Regente soude ghedaen hebben tot eenen anderen eynde / ende alleen om hen te paeyen / ende te werche te stellen tegen de ghene die hen hadden verlooven int af-werpen der Beelden, dat en doet gheensins teghens onse intentie.

c Blijft by de Brieven van verseker-theyt den 25 Aug. 1566. Hier nae by ghevoecht.

Want hoe-wel daer upt soude moghen volghen/dat ons verstandt soo verre niet en hebbe ghestreckt/ nochtans soo comen wy te vallen van eender opinie metten Coningh ende Regente / op't punct van de selve te onderhouden in conversatie ende hanteringhe/ mits den welcken verstaen moet worden/dat wy daer mede hebben gheoordeert/ende gheensins belet ofte verachtert den dienst van syne Magestept/of immers ten minsten/ dat wy souden hebben geabuseert gheweest door de voorsz. verclaringhe van synder Majestept ende harer Hoochept/ het welck ghenoechsaem is om ons te verontschuldighen vander voorsz. ghepretendeerder ontfanginghe ende voordringhe/ ghemerckt de ve ghe-confederееrde gheensins en zijn/ noch gheweest hebben/tredе oft ten minsten en hebben voor sulcke niet ghehouden gheweest / noch by de Regente/noch by den Volcke: Te meer/dat een ghemeyne dwalinghe/sonderlinghe als daer toe oorsake ghegeven is / by den Coning oft Prince macht heeft van recht ende wet. Tot versterckinge vanden welcken / soo heeft zijn Magestept aen ons gheschreven by zijn eyghen handt / inde Maent van Augusto d / ende alsoo naer dien het voorseyde verbont ende verseeverantie der requesten tot synder stentenisse geromē was/dat hy seer goet contentement hadde van onse diensten/noch ons ghenen ondanck en wiste van't gheene daer ghepasseert was/ende dat wy ons het contrarie niet en souden laten wijs maken; jae dat hy hem gantschelick op ons betroude/noch eenich gheloove en gaf/van dat eenighe quaetwilligхe ons blameerden/ die hy seyde quaden dienste te doen/met meer dierghelijcke woorden.

d Blijft by s'Coninghs Brieven, den eersten Aug. 1566, daer af de translatie achter ghevoecht is.

Oock over-legghende dese saecke / soo-men behoort / en hadde syne Magestept/upt redenen voorsz. ghеen oorsaecke om anders daer af te oordeelen/ghemerckt dat oock langhe voor het voorsz. verbondt/ wy ghenoech verclaert hadden dat onse goet-duncken ghedoroch/datmen de Inquisitie ende hardichept der Placcaten / niet en soude weder in't werc connen brengē/ sonder verandering eñ inconvenienten. Ja oock vervolghens verstacht e/ om ontlagen te wesen van onse Staten ende Goubernementen. Want nu syne Magestept daer door ghenoegh geadverteert was/dat wy dierghelijcke verbondt voor ghеen rebellie en

e Blijft by de Brieven gae sonden aen den Coning, den 14 Iulij, Anno 1566

souden houde/eñ ons eben-wel dede blyven in-ge-vooz̄z. onse Staten
ende Gouvernementen/ soo liet hy ons ghenoech toe (mmer in effec-
dat wy vermochten te blyven inde vooz̄z. opinie / ende des daer af
selve/ vry.

Voorden des daghe-ments.

Voorder-om het oock gheen schijnsel met allen en heeft/dat-men ons
soeckte te noemen 't Hooft/Autheur/ Fauteur/ Promoteur ende Ont-
fanghet der rebelle: Ghemerckt nemmermeer blycken en sal/ dat wy
opt eenighe/ vooz̄ sulcke/ hebben ontfanghen/ghevoordert/ geholpen/
oft ghelast. Oock en sal niet blycken/ dat wy opt eenighe der vooz̄z.
verplichte ofte andere ghenomen hebben in ons eyghen beschuddinge
ende sauvegarde / hoe-wel men oock soeckt ons des te beschuldighen.
Waer upt men wel verstaen can/ hoe frapen recht men tegenwoordelick
inde Nederlanden ghehuycht/alsmen om oorsaken soo notoirlick
onghefondeert/ende min dan waerachtich / niet alleen en heeft op-ghe-
teeckent ende aenghellaghen onse goeden/maer oock die verbeurt ghe-
maeckt/jae eenst deels wechghevoert/ begimmende alsoo vander exeru-
tien/ tegen alle ordre van Rechte : Waer dooz oock men wel openlick
bewijst / datmen van gheender mepninghe en is / ooghe ofte regart te
nemen tot eenighe ontschuldinghen ofte verantwoordinghen : Maer
zijl/van onder het decksel ende naem van Justitien / te wercke te leg-
gen alle manieren van ghewelde/ende metter daet te administreren/
Ho summo jure, summam injuriam.

Op welcken voet men ons oock beschuldicht/dat eenighe gheconfe-
dereerde haer souden in diversche plaetsen te Velde ende in Wapenen
ghestelt hebben/sonder datmen aenmerckt/ dat wy onghehouden zijn
van te verantwoordē het feyt van andere/ ende dat-men ons niet en
can belasten/ dat eenighe der selver geconfedereerde/naemaels souden
moghen rebel ghewordē zijn/nae dien sy sulcks niet en waeren/ nosh
vooz̄ sulcks en werden ghehouden ten tyde sy in onse huysen verkeer-
den ofte hanteerden. Te meer/ dat alle het ghene/desen aengaende ge-
beurt is/is gheschiet/ niet alleenlick sonder ons advop/maer oock tot
onsen over-grooten leet-wesen/ ende verre van ons / soo wy als doen
waren in Hollant/al-waer wy hadden behoozen Volck te make/ende
niet elders/hadden wy met macht willen usurperen op de authoziteyt
vanden Conink/ghemerckt de steden ende sterckten aldaer stonden tot
onsen ghebiede.

Maer want wy gheen ander gepeyns en hadden/ dan om te volgen
onse commissie/ ende den expressen last vander Regente/ ende het
Lant/ mitsgaders de Lande vā Zeelant ende Utrecht/(alle onder onse
Gouvernement wesende)te stillen/ende in zijner Magestepts gehoor-
saemheyt te houden/soo hebben wy onse uyterste neerstichept gedaen/
om den selven last wel ende ghetrouwelick te vol-voeren: Waer af de
Presidenten/Raden/Staten/Officiers ende Met-houders van de ste-
den selver Landen/ ons goede ghetuyghenisse sullen connen geven/

ende

ende oock of wp hemlyt ander pzopoost hebben voozghehouden/ dan om hen te stercken totter ghehooz'aemheyt/ ghetrouwicheyt en diensten van zijnder Magestept/ gheliick wp oock gedaen hebben alle tijts daer wp eenich bewint oft ghelach ghehadt hebben. (dadt

Het welcke oock wel claerlick blijckt upt dien/dat/ niet tegen... de alle de beroerten/wp metter gratien Gods hebben so vele ghestaen/ datter gheen stadt/sterckte/ noch plaetse van onsen Gouvernemente/ en is ghedestrueert/gheplondert noch bedozven/ insgelijcks oock niet af-ghewecken van de behoozlicke onderdanicheyt des Coninghs/ende der Regenten.

Wt gheliicken hoecke wozt oock voozt-ghesocht het gene dat verhaelt staet inden Dagemente des Graven vā Hoochstraten (die t'onrechte beschuldicht wozt / van hem te hebben gevoecht tot onsen ambitieusen vooz-nemen) van dat wp souden tot Hoochstraten gehouden hebben verscheyden suspecte communicatien ende pzactijckē/ ende dat wp oock te Deuremonde met hem ende de Graven vā Egmont ende Hoorne souden ghesloten hebben/van ons te wapenen teghen den Coning/ende te beletten zyner Magestepts comste met machte in de Nederlanden: Want wp ghedzagen ons totte Heeren die tot Hoochstraten gheweest zijn/ als wp daer waren/ of daer vermaen was / anders dan van goede chiere te maken / ende malcanderen te besoecken / te feesteren sommige uptlantsche Heeren als Vzienden ende geallieerde onder malcanderen/ende en sal nemmermeer blijcken/datter eenich dinck sy ghesloten des men achter-dencken soude moghen hebben/ of etwas ghepzactiseert tot ondienste van zyne Coninghlijcke Magestept.

Oock en salmen niet bebinden dat wp opt te Deuremonde/ofte elders / hebben ghehandelt van te beletten de comste van zyne Magestept / het ware met macht ofte andersins ; jae/hoe-wel wp ghewaerschout waeren/dat-men neffens zyne Magestept onbehoozlicken verkeerde alle onse daden/om te doen af-keeren de goede genegentheyt die zyne Magestept tot onswaert dzoegh; eñ bovē dīē/dat tot onse handen was ghecomen het dobbel van sommighe Bzieven/die Don Francisco d'Alana/ zyner Magestepts Ambassadeur in Vzanckrijck / hadde gheschzeven aen de Regente / inhoudende dat de dzie/ daer beteeckent (de welcke waren/de voozz. Graven van Egmont ende Hoorne/ende Wp) souden in tyden ende wylen/ nae onse verdiensten/ghecastijt wozden/ende datmen tot dien tyde toe ons alle goede ghelaet moeste toonen/ende in effecte / dat wp de wijt hadden/ van alle het gheene in't Lant toegheeomen was: (het welcke was de principale redene/waerom wp te Deuremonde by den anderen quamen) nochtans soo wp onser onschulde so gantschelick vertrouden/so en wert aldaer anders niet gesloten/ dan datmen de selve Bzieven soude toonen der Regente/ende haer plat upt vzaghen/wat daer af was. Wel is waer/ dat daer oock ghehandelt

Blijck by twee zyne Brieven ghevonden in Aug. 1566.

De t'samensprekinge tot Deuremonde

ghedaen dt waren eenige andere saken/ de welcke in't particulier aenseggen dinnighe die daer waren/ ende hare handelinghen: Welcken Den selfden/ende/ hoe schame verclaringe gedaen (sullen hebben: Wtdts den welcken/ ende want die impertinent zijn/ende dat te vermoeden is/ datmen desen nea-gaende hem voor ghepacyt hout/ inmer soo vele het ons aengaet/nae dien vande selve vergaderinghen niet met allen en wort vermaent in-de opene Bzieven van onsen Daghemente/soo en willen wp desen ooch gheen breeder vermaen maken.

Daer bp alleenlick voeghende / dat de ghene die voorsien hadden de fortsen ende gheweldt/die-men als nu in't Nederlant voor-stelt/ende zijn neerstichept hadde ghedaen om die te beletten/ volghende de contracten des Hertochdoms van Bzabant/eñ zpnen eedt ende verbintenisse/ niet en sonde bp avonture geblameert connen worde van eenige rebellie. Ende om't selve te doen / soude-men lichtelick meer middels hebben gevonden/dan onse wederspzekers hen laten duncken/en hadde het goet betrouwen dat wp hadden in de goedertierenheyt des Conings/eñ dat hp/ten appetyte van eenen Cardinael/niet en soude willen bederven/ vernielen ende ruineren een Landt/soo toe-ghedaen tot zyne diensten/ende bp consequentie/hemselven mede/ ons dierghelycke ghepeynsen niet benomen.

Hier mede comende totte andere punten van onsen Daghemente/ namelick/totte ghene die lupt/dat wp souden gheholpen ende geraden hebben den Heere van Bzederoode/'t Hooft (soomen pzetenderrt) van- VVoorden des daghe-ments.
de rebellen voorsz. om te stercken zijn stadt van Vianen teghen zyne Mageteyt/bekennt wp wel/dat also wp sekere jare voor dese veranderinghe/gheromen waren binnen Vianen/de voorsz. Heere ons verclaert heeft/dat hp Testamente ende upterste wille van zpnen over-leden Heere ende Vader hem was belast ende bevolen te continueren de begonnen fortificatie van zyne voorsz. stadt ende huys/ende ons ooch versocht te willen geven ons advijs der selver sterckinge aengaende/ het welcke wp ghedaen hebben. Daer upt volghen mach/dat wp den voorsz. Heere advijs hebben ghegeven om te executeren den upterstен wille van zpnen Vader; maer ghensins dat wp souden gheholpen ende geraden hebben den Hoofde vande rebellen/van te stercken zijn stadt teghen den Conting. De sterckinghe van Vyanen.

Mits den welcken/ende van't advijs gheven op de sterckinghe van eenigher plaetsen/niet en is *crimen læsæ Majestatis*, siet-men claerlijck/ dat door dese beschuldinghen niet anders ghesocht en wordt/ dan omme de Waerheydt met Calumnie te verkeeren / ende de ontschuldighe te verduncken: Te meer ooch/want in-de Nederlanden dan allen tyden toe-ghelaten is gheweest alle Heeren ende Edelen/hebbende de macht ende bequaemheyt/ van hen plaetsen te stercken ende fortificeren/ ghebueren daer ooch vele vindt/niet alleen op de frontieren/maer ooch

midden int herte vanden Lande/die van outs / ende oock noch dagh/ sijt trachte dese voorsz. vyphept / ghesterckt sijn ghewest : Mits oock de selve vevestinghe soo vele te meer ghevoorsloft den voorsz. Heere van Bzederoode/mits dat hy de voorsz. stadt van Vianen hielt ende besat in alle Overheydt / ende hoe wel sijn Ouders op dat punct van verlanghe hadden ghewest in processe/nochtans was hy/dies niet tegenstaende / ghebleven inde possessie ende saisine vander voorschreven Overheydt.

Alsmen oock ons voorsz. advijs nadwer wil in-sien/ soo salmen bevinden de groote onghefondeerthept ende onredelickhept/van datmen daer op wil fonderen een sulcken misdaet van ghequetster Magestept/ ghemerckt het niet en is ghegheven op t principael punct / te weten/ ofmen de vevestinghe maken soude ofte niet/ waer in den voorsz. Heere van Bzederoode gheen swarichept of twyfel en maeckte ; maer alleenlick opte maniere ende fozme vander selver vestingen/d'welck niet en conde ghevolcht worden/d'ander punct en moeste te vozen gesloten ende ghearresteert zijn: Welcken aengaende/alleen de Heere van Bzederoode soude hebben te verantwoozdē: Oock en doet tegen ons niet/ dat de selve fortificatie mach eerst nae dese verandering hen te werck ghelept zijn : Want mits dien het advijs te vozen was ghegheven/soo moet-men op den tijt van doen regard nemen.

Dit rijn vvoorden uyten dagemeene.

Aen-gaende dat-men seydt/dat wy sonden ghehoort hebben dat de voorsz. Heere van Bzederoode/soude binnen Antwerpen knechten inghescheven hebben/ten aensien ende wel weten van elckerlick/ teghen de expresse ordinantie/ als doen nieuwelicks ghemaeckt ende gepubliceert/ende die t'schepe bestelt naer zijn voorsz. stadt van Vianen / met alderhande ammitie van Gozloge : Dient voor antwoorde/dat/hoewel wy binnen der voorsz. stadt van Antwerpen alleenlick waren gecomen/ om de selve te houden in eendrachticheydt ende ghesoorsaemheydt van zijnder Magestept/gelijck blijcken mach by de Brieven vander Regente/met ons gesonden aende Regeerderen der voorsz. stadt;

g Blijct by de Brieven ghedateert den 12 Iuli, 1566.

insgheliicks oock by-der bekentenisse des Fiscaels / begrepen in-den voorsz. Waghemente : Nochtans als wy verstaen hadden van-den voorsz. t'schypper der knechten/soo hebben wy 't selve den Magistraet vander stadt aengelept/ende oock aenden Marckgrave/wesende pzincipael Officier aldaer/den welcken toe-stonde tot sulcke ende dierghelicke saken te versiene; jae hem bevolen (volghende den last die haere Hoocheyt ons by hare Brieven hadde ghesonden)te vanghen ende aen te tasten de ghene die sulcks deden : Maer alsoo de selve Marcgrave daer op van ons was ghescheyden / ende oock ten huyse dat wy hem

Hertoeschryven der knechtē binnen Antwerpen,

hadden gheseyt / hadde ghevonden aen Tafel de ghene die-men seyde de voorsz. knechten aen te nemen : Soo heeft hy hem neffens d'andere ter Tafelen ghestelt/ ons daer nae romende verclaeren / dat hy niet bevonden en hadde datmen daer Volck in-schreef / waer doo[illegible] selue be-

be[gin]nende hept creghen om hepmelick te vertrecken.

Het is oock wel waer / dat langhe tijt voor dese alteratien/wp ghe- geschuerge-
schoven en hebben den voorsz. Heere van Bzederoode vzie stucken ghe- schoncken dē
schuets/de welcke wp daer na hebben/ ten aensien dan alle der Werelt/ Heere van
doen zgieten binnen zynder Magestepts stadt van Vtrecht/ ende daer Bredero ode.
me den voorsz. Heere ghesonden: maer langhe tijdt eer de voorsz. aen-
nemynge geschiede/ eñ terwylen den voorsz. Heere noch in dienste was
van zynder Magestept/ eñ hielt vander selver een Bende van ozdon-
nantie: Ander voeghen dattet wel soo slecht is/ ons te willen beschul-
dighen vanden voorsz. schenck ende przesent vanden gheschutte/ als of
men wilde belasten de ghene/die den voorsz. Heere van Bzederoode hel-
ben ghevoozdert totter voorsz. Benden. Te meer oock/dat de voorsz.
Heere van Bzederoode geen redenen en hadde om hem te stercken te-
ghen zyne Magestept / nae dien hy vander Regente (des last hebbende
van den Coning/soo ghesept is) was versekert/ dat hem niet en soude
worden geweten van alle't ghene dat tot dien tijt toe gepassert was/
noch oock wp/ oorsake om hem te wepgheren de voldoeninge van on-
se ghelosten ende giften/te vozen hem ghesconcken/die hy wiste ghe-
reet te wesen/ ende voor hem ghemaeckt te zyne/ so na by Vianen als
Vtrecht is.

Comende voozt op't punct des voorsz. dagements/ inhoudēde/dat V Voorden
wp eenige plaetsen eñ steden van zynder Magestept souden verboden begrepen in-
hebben garnisoen inne te nemen / eñ onder andere in Zeelant/al-waer den daghe-
wp souden hebben ghesonden Volck erpres / om 't Lant in te nemen/ mente.
ende alsoo zynder Magestepts passagie ter Zee te beletten: Erst aen-
gaende het punct vanden garnisoene/ en meynen wp niet opt przopoo-
sten ghehouden te hebben/ die oorsake souden hebben moghen ghe-
ven om dese accusatie te versieren. Is oock wel te dencken/dat/soo verre
onse teghen-partye des ghenoechsaem thoon hadde / sy niet laten en
soude/van den tijt ende plaetse te verclaren/ghemerckt alle betichters
naer Recht tot sulcker specification zijn ghehouden ende verbonden: Aengaende
Niet te min/so onder andere is genoēt Zeelant/willen wp wel belen- Zeelant.
nen/dat wp/kennende/ende te meer stonden inden Raet vertthoont heb-
bende d'impoztantie van dien Lande/ ende gewaerschout wesende dat
men tracteerde van eenighe intrepzuse/ teghen de selve aldaer hebben
ghesonden den Heere van Boxsel/ op datmen daer niet en ontfinghe
Volck van Gozloghe/sonder ons bevel (ghelijck het de maniere is in-
de Pzovincien van de selve Nederlanden/ dat men niet en doet sonder
ordinantie vanden Gouverneur van dien) insgelijcks dat wp/hebben-
de ghewaerschout ghewees vanden Capiteyn van Zeeburch (wesende Van al dit
een sterckte inden Eylande van Walcheren/ een deel van Zeelant/ het blijckt by vele
welck gheheel onder ons Gouvernement was) dat twee hondert ge- ende weder
sellen daer waren ghecomen van weghen der Regente/ om in't Casteel ghesonden
te setten/ende dat hy die niet conde ontfangen/soo upt dien hy vzeesde inden Meute.
1567.

eenighe mupterie van-nen Volcke / midtf dien fy niet bat gaen en-varen/en daeromb/soo te beduchten ware) niet en souden lyden noch/anbere/stercker dan fy zijnde/ daer binnen souden comen: Als oock aen het ghebzeck van victualie/ende elepne ruymte vander plaetsen/heen daer opghebben ontboden/dat wp zijn redenen goet vonden / ende dat wp de voozsz. knechten niet en behoozde inne te nemen/ sonder naederen-laft vande Regente/ofte van ons/als Gouverneur. Welcke Regente dooz den voozsz. Capitepn oock ghewaerschout zijnde vander voozsz. swaheden / haer ghenoech confozmeer de metter selver opinien / hem heeft doen bestellen betalinghe voor zijn Soldaten / ende ghezdineert dat wp vande andere twee hondert maer en soude ontfanghen de vyftich/ de welcke oock daer binnen gheromen zijn/so wp den selven Capitepn wp ons Bzieven oock bevalen.

Daer en boven / Wp verstaen hebbende dat de Regente qualick o-ver-ghedzaghen was/dat wp dooz den voozsz. Heer van Wortel hadden belast over het heele Eplandt ghen Garnisoen inne te nemen / al werdet oock van haer gesonden; hebben des wp Bzieven aen haer ons onschult wel willē doen/al en soude oock als doen sulcke onse bevel niet ongefondeert gheweest zijn/mits dien wp waren t'Antwerpen / ende de Regente tot Bzupsel, de welcke oock in sulcke saken / onse Gouvernementen aen-gaende/ niet ghewoon en was pet te doene/ sonder ons des eerst te waerschouwen. Midts den welcken wp ons verseerkert hielden/dat sy nae den selven Eplande gheen Volck sepnden en soude/ sonder ons de waerschouwinghe te doene/nae dien dat die ronde ghe-schieden sonder eenich belet ofte verachteringe. Daer ter contrarien/ onder het dechsel vanden voozsz. garnisoene / men soude mogen in-gereghen hebben de voozsz. fozteresse (ghelyck-men meer dan eens aen een andere heeft weten ghebeuren) van-der welcker men ons daer nae soude hebben doen verantwoozden met het ghefondeerde redenen/dan men ons nu beschuldicht. Sulcks/dat om de selve stercte ende Lant ghebeelyck te verseekeren/wp goede redene hadden/ om te ozdineren den voozsz. Capitepn ende andere / gheen garnisoen inne te nemen/besonder oock/nae dien de selve sterckte ghenoechsaem was voozsien/en dat het ghebzeck van victualie/dooz het vermeerderen vanden garnisoen/oock soude ghemeerdert hebben.

Mits den welcken/ ende dat de andere steden ende plaetsen van-den selven Lande/altijt hebben gepzesenteert lust ende goet/ten dienste van zijnder Magestept/te employeren/ende daer beneffens verclaert geen garnisoen van doen te hebben / (tot dien syne oock gedeputeerde aende Regente ghesonden hebbende) soo en heeft het gheen apparentie met allen/ dat wp daer mede het voozschzeben Landt souden hebben willen inne-nemen/ ende alsoo des Coninghs passagie ter Zee benemen: Te meer/ dat-men metter daet dien contrarie ghesien ende bevonden heeft.

Want

Waren soo voor den selven Eplande hen verthoonden sekere schepen/ die selden met knechten/ (die wp vp openbare vpt-roepingen hadden doen vertrecken vpt der stadt van Antwerpen/ om de ruste der selver stadt bet te verseckeren) soo hebben de ingheseten aen daer teghens ter weere ghestelt/ ende het vpt-comen upte schepen henbeleet: Inder voeghen dat de selve knechten/ vp gebeede van victualie/ wapenen ende andere dinghen/ wederom ghecomen zijn de Reviere op waerts/ ende landt ghenomen hebbende vp Antwerpen/ (hoe-wel sy den roep hadden laten gaen/ dat sy ginghen ter hulpe vanden Heere van Bederoode) zijn aldaer/ daer nae/ ter neder gheleydt/ d'welcke binnen der stadt van Antwerpen voorsz. een seer groote beroerte ende op-loop gemaeckt heeft. In den welcken de Heere van Hoochstraten ende wp/ te meer stonden waeren in groot dangier van onsen lyve (de Officieren ende Wet-houderen hen niet derwende daer en tusschen bloodt gheven/ de welcke oock groote oorsake totter selver onrusten hadden ghegheven/ mits sy hadden ghesocht te beleen de accordatien al-daer ghemaeckt) upt dien sy hen lieten duncken dat wp het secours beletten/ dat eenige van binnen/ dien knechten van buyten wilden gaen doen/ ende insghelijcks verhoeden de ongeregelthe den die de quaet willige sochten voor te stellé/ hebbende oock in't ende/ metter hulpe Gods/ al 'tselve gestilt/ sonder eenighe bloedtstortinge: Her welcke immers wel verre anders is/ dan dat wp het voorsz hreven Volck souden gesonden hebben om Zeelandt inne te nemen/ soo oock alle onse daden contrarie gheweest zijn. De beroerte van Antwerpen in Meert Anno 1567.

Want hadden wp sulcks in den sin ghehadt/ soo en souden wp den voorsz. Capiteyn/ ende dien vanden Eplande gheensins belast hebben/ dat sy gheen Oorlooghs-volck en souden aen-beerden; maer wel ter contrarien/ dat sy de selve tos-laten ende ontfanghen souden: Ja dat meer is/ wp hadden dien van Antwerpen oock ghepresenteert in persoone upt te trecken mette Vendelen knechten die daer binnen waren/ ende de voorsz. knechten bupten vp een ligghende/ te gaen slane/ d'welck niet geraden en werde bevonden/ van vreese van beroerte van binnen/ de welcke haer oock terstondt naer den af-wezen der selver knechten/ gheopenbaert heeft/ soo voor verhaelt is.

Nae dien oock de comste van zinder Magestept niet en werde verwacht langhs de Zee/ soo en heeftet genen schijn dat wp doen't in-nemen van Zeelant wilden upt-slupten ende beletten de passagie der selver/ d'welck wp oock anderssins niet en souden connen doen sijnde (na dien de steden ende stercten al waré ter gehoorsaemheyde vander Mta.) door't sendé van Volck/ sonder Hooft ofte Capiteyn van authoriteyt/ die oock gheen expres bevel van ons en hadden: Ja die wp/ vp onse voorsz. ordinantien/ hadden bevolé niet in te laten noch te ontfangen: Maer als wp dat hadden willen doen/ so hadden wp selver in persoone/ ons in't voorsz. eplant behoorlé te vinde/ vastelick wettende datmen

ons als Gouverneur al om openinghe gedaen/ende alle ghelegentheyt ghehoont soude hebben/ soo men ghewoonlick was te doene. D'welck men ooc̃ soude ghedaen hebben aen onsen persoon ende alle de andere steden ende sterckten van onse Gouvernementen.

D'welcke wel een oorsaecke ende seker middel daer toe soude geweest hebben/ dan van daer te senden een deel ghewapende Volcx/ sonder rondupte/ sonder oorde/ende sonder wapenen (die wy te minsten daer af/ in sulcken ghevalle/ souden hebben doen verstaen/ hebbende soo groote bequaemheyt om het selve te doen/ by middel vande voorsz. stadt van Antwerpen/ als eenen pegelijcken kennelick is) die ooc̃ daer naer/ by nae sonder weere ende resistentie/ ouwghebrocht zijn/ende den welcken/ niemant eenighe ervaringhe vanden Oorloge hebbende/ en soude hebben derren betrouwen in eenich exploict van importantien/ ende veelmin Wy/ die verre andere ende seckerder middelen hadden/ om ons te doen verseckeren vanden voorsz. Eylande/ hadden wy ghewilt/ des wy niet en beden. Soo dat wy seer verwondert zijn/ dat lieden van Rade ende van ghelceerdheden/ connen by te brengen dierghelijcke allegatien/ vanden welcken sy niet alleene niet en hebben ofte nemmermeer crygē en sullen eenich blijcken/ maer die ooc̃ in hen selven geen waerschynelicke apparentie ter Werelt en hebben.

De befchuldinge, roerende Antwerpen.

Comende dan opt punct vanden voorsz. Daghemente/ begrypende dat wy/ ghesonden wesende binnen Antwerpen/ om de troublen ende op-roerighe Ghemeynte te stillen/ al-daer souden hebben toe-gelaten ende ghecoorderr het volle exercitie van alle Secten/ sonder onderscheyt: Soo staet eerst aen te mercken/ dat wy openlick inden vollen Rade van Staten hebben verclaert/ al eer wy den voorsz. last wilden aenveerden/ dat in onse macht niet en was/ noch ooc̃ t'ons waert willen nemen/ van al-daer te willen doen achter blyven de Predicatien/ die van doen al bevestight ende vergheselschapt waren van de exercitie der Religien; (als nootelicke volginghe der Pese) in ghelücks dat wy onsen last/ stucken als wy aenveert hadden/ hebben volbracht en volvoert met onuytspreckelicke moeyte/ arbeyt/ sorghe ende neerstichept/ ende by advyse van die vander Wet/ Leden vander Stadt/ ende Natien der Coopluyden/ die allegader bekennen [h]/ dat door onse middelen ende ordinantien sy de ruste van-der stadt verseckert hielden/ ons seer bedanckende vanden goeden devoir daer in ghedaen.

[h] Blijft by haer verclaren, gedaen den 4 Sept. Anno 1566.

Het welcke ooc̃ in effecte quam te bevestighen/ advoperen ende bekennen de voorsz. Gouvernante/ hebbende in onder-auf-wesen/ende verwylen wy onledicht waren/ om te stillen de Landen van Vollant/ Zeelant ende Utrecht/ ghecommitteert/ tot bewaringhe vander ruste der voorsz. stadt van Antwerpen/ den Grave van Hoochstraten/ hem bevelende ende expresselick ordineerende [i]/ te volghen den voet dien wy al daer hadden ghehouden; 'welck men nu soeckt om te keeren ende te blameren; jae ooc̃ teghen alle schijn der waerheydt/ nu te verandersen

[i] Blijft by de Heeren van den 4. 5 ende 8 Octo. 1566.

in een

in den mijt daer van ghequetster Magestept/teghene als doen openthck
is ghe[illegible] probeert ende goet ghevonden ghe weest.

Wijnt wp en hebben noch binnen Antwerpen noch eenighe Religie
ghe accozdeert/ maer alleenlick toe-ghelaten ende ghedoocht de ghene
die wooz onser comste hadden openbaerlick begonst te pzeken/ volgen-
de ons verclaren wooz verhaelt; jae hoe-wel dat de Regente ghenoech
verclaerde/dat sp alle de Religien/niet accozderêde metter stoom scher/
hielt in ghelycken graet/ende namentlick ook de Wederdoopers (te-
ghen de welcke begeerden wp een openbaer verbodt te doene / hadde
haer hoochept goet ghevonden) nochtans hebben wp belet alle die nae
onser comsten hen wilden opwozpen/ om eenige pzeken van nieus aen
te vanghen.

Ock en zijn de Pzedicatien / die bupten der wooz. stadt ghedaen
werden by ons niet toe-ghelaten/noch ontfangen binnen den beslupte
der selver: Maer ter wylen wp absent/ ende te Hove geroepen waren/
(sonder te hebben connen verrepgen/ dat daer en tusschen een ander in
ons plaetse soude ghestelt geweest zijn) om totter ruste vander wooz. stadt toe-sicht te nemen/oft dat wp ghestelt hadden eenen Stadthoud-
der(hoe-wel wp dat beyde erpzesselick hadden versocht)so hebben hen
daer en tusschen eenighe verwoozdert/van aldaer aen allen canten aen
te gryppen/af te wozpen/ende te bzeke de Statuen ende Beelden/ende
daer en boven/ de ghene die te wozen bupten de stadt pzeekten/ tune te
nemen eenighe Kercken binnen der selver; jae ock eenige by authoziteyt vanden Magistraet. Ende hoe-wel de selve daer nae/ als het ver-
dzach was ghemaeckt tusschen de Regente (geauthoziseert by den Co-
ning) ende de geconfedereerde [k] endelick te wzeden waren/van de sel-
ve Kercken te scheyden/eñ (volgêde den selven accoozde) hen Pzedica-
tiê wooz te houdê bupte der stadt/ op hen oude gewoonlicke plaetsen:
so heeft nochtans de Magistraet der selver stadt/dooz verschepden re-
denen bequamer eñ bet gheraden ghevonden [l] / hen daer toe plaetsen
te gunnen ende consenteren binnen der stadt: Maer dien dan partyen
daer in eens waren/soo en vermochten wp/ om te voldoene onse laste/
niet min ghedoen dan hen verdzach te volghen.

Want naer dien wp al-daer waeren ghesonden / om de stadt te be-
waeren in eenichepdt / ende in-der ghehoozsaemhepdt van den Co-
ningh / soo verepschte onsen last / dat wp ons souden confozmeeren
met het gheene / dat wp saghen dat partyen al-rede in ruste ende
eenichepdt hadde ghestelt: Te meer/ghenlerlick de ghewichtighe oor-
saken/de welcke die vander stadt gepzt hadde/ om 'tgene des wooz.
is/te accoozderen / waer af wp als doen hebben ghe advertcert/soo wel
zijn Magestept / als hare Hoochept [m] / mitsgaders hoe dattet ommo-
ghelijck was de stadt inde selve eenichept te onderhouden/sonder met
ende neffens de wooz. Pzedicatien ook te lyden de oeffeninghe ofte
pzeckticie vander selver Religie/upt dien dat/mits der grooter menich-

te der-

k Blijckt by de accoorde ghemaeckt den 25. Aug. 1566.

l Blijckt by de verclaren. ghedaen den 14 Aug. 1566.

m Blijckt by de Brieven ghegeven in Sept. 1566.

te der gheestre die de selve Predicatien volhyden / de selve vvt-leggen 'tallen uren van noode waeren / welcke exercitie men oock al-oft ghedoochde: Ja hadde te voozen binnen de Kercken van Antwerpen openbaerlick gheexercent geweest: Waer dooz oock den Magistraet aldaer geoozsaect was van goet eñ noodich te vinden / het gedogen niet alleē vander voozs. exercitie / maer oock vaṅ't bouwē haerder Kercken ofte Tempels. Te meer oock om dat de Winter naeckte / ende dat daer dooz anderſins weder te besozghen was eenighe tweede invoſie ende inneminghe vande andere Kercken / d'welck den Magistraet-dede / niet alleen toe-laten / maer oock wenſchen de voozderinge van dien Kercken: Ende want wp saghen dat de andere des ghenen minderen ſin en hadden / en vonden wp ghenſins gheraden / dat wp ſouden hebben belet / 'tghene ons mochte verseeckeren het vol-boeren van onſen laſte.

D'welck oock dient vooz antwoozde / aen-gaende de Conſiſtozien / ghemerckt dat de selve Conſiſtozien daer ghewees waeren vooz onſe comſte: Jae oock al eer de Predicatien al-daer in't openbaer ghedaen werden / (gelijck die vander Religien van allen tpde alomme hen Conſiſtozien ghehadt hebben) en conden wp niet ghemercken dat tot harer oozsake (hoe-wel die by ons niet en waeren gheadvopeert) eenighe apparentie was te besozghen van onruſte. Wel is waer / dat wp / om te beletten de t'samen-loopinghe der Ghemeynten t'allen uren ende toe-vallen / hebben goet ghevonden ende gheapprobeert / datter eenige ſouden wesen ghedeputeert / om inden name van alle de andere te handelen / ſoo wp ghеen ander middele en vonden om onſe laſt te vol-boeren / ende de ruſte ende eenichept van-der ſtadt te bewaren / ende te bevеſtighen: Mitsgaders teghen alle onruſte ende bloetſtoztinge te verſien.

Wp en connen oock niet begrypen de sozghelickheden ende inconvenienten / diemen wil seggen ghevolcht te zijn dooz het op-rechten der Kercken: Ghemerckt dat een Kercke gheen meerder quaet can wercken / dan een ander huys oft plaetſe: Ende naer dien wp daer waeren ghеſonden / om de ruſte ende eenichept der vooz. ſtadt te bewaren / ſo ſtonde ons meer toe / om alle inconvententen te booz-comen / dat wp upten weghe namen alle oozsaken ende gheneghentheden / om daer toe te comen / dan dat wp met het beletten van het maken eender Kercke / oft dooz andere particulier middel / partyen mogen verbittert ende ghetercht ſouden hebben / ende daer mede oozsaeck ghegheven tot andere weghen van onruſte ende troublen / die wp naermaels niet en ſouden hebben connen ſtillen noch remedieren / ſonder te comen teghen onſen laſt / ende alle dinghen in diſoozde te ſtellen.

D'welck oock eenſ deels dient vooz antwoozde opt leſte punct van den vooz. Dagh-emente / inhoudende dat wp ſouden ghedoocht hebben / datmen al-daer ghedaen hadde lichtinghen ende vergaderinghen van

van ghelde ende penninghen / die naemaels souden bekeert zijn totter
soudyen ende onthout van Volck van Gozloghen. Want wy en wisten
van geen sulcke lichtinge ofte vergaderinge van penninghē niet te spre-
ken/dan alleenlick vanden genen/ die-men van wegh onser comste de-
de/ tot oozboze vanden armen/ende onder-hout der Vyandtanten/ende
naederhandt oock totten bouw vanden voozsz. Kercken : Ende en sal
nimmermeer bevonde wozden / datter eenige collectatie sy gedaen tot
onsen profyte/oft bestaet in lichtingen oft onthoudinge van Volcke van
onsent wegen gemaect/ eñ tē respecte vande welcke wy eenige oozsake
souden mogen gehadt hebben van te gedoogē de voozsz. vergaderinge
van ghelde. Nae dien wy oock hebben ghewesen ghehadt / ende
niet willen aen-veerden de somme van 55000 guldē / die ons in ghe-
rede penningen vyde Staten van Hollant werden gepresenteert/ voor
de goede dienſten den Coning ende den selven Lande/ gedurende dien
troublen/ghedaen/soo wy al-oomme hadden ter neder-ghelepdt de be-
roerten des selven Lants: dunckt ons/dat wy daer mede genoech be-
wesen hebbē/dat onse meyninge niet en was / van sulcke collectatien
eñ vergaderingen van gelde te gedoogen. Oock is het onmoghelick/
datmen lichtinghe van gelde soude beletten in Coop-steden/ soo Ant-
werpen is/inde welcke vy nae anders niet ommē en gaet dan op-beu-
ren van ghelde/tot verscheyden eynden.

By tghene des voozsz. is / hopen wy wel claerlick bewesen te heb-
ben/dat onse quade ende ongheregelde affectie ende begeerlickheyt/om
nae ons te trecken de authozitept des Conings / so alle onse wercken/
daden ende handelingen soo verre daer af geschreyden/ jae dier contra-
rie geweest zijn / niet en is gheweest den oozsyonck noch oorsake van
eenigher veranderinge/upter welcker wy oock gheen voordeel en con-
den verhopen : Insgelijcks dat wy gheen occasie en hebben gegeven
tot eenige nieuwicheden / die het Volck mochte verbitteren en beroe-
ren. Maer dat ter contrarie/de voozsz. Cardinael vā Granvelle/over-
midts der onghewoonlicker authozitept / die hy tot heim nam / boven
alle Raden/jae boven de Regente/ende dooz de hope die hy hadde van
de selve zyne authozitept te onderhouden / bevestigen ende vermeerde-
ren/metten in-stellen der Bisschoppen/versterckinge der Inquisitien/
ende vernieuwinge der Placaten/wozt openlick bevonden ghewest
te zijn den oozsyonck ende oorsaecke van de selve nieuwicheden / ende
vanden mis-verstroen/en/daer nae by hem gemaect tusschen den Co-
ning ende zyne Onderseten / om zyne eyghen groothept ende gierig-
heyt te versaden/welcke passien hem eertyden so hebben verboert/ dat
hy tweedzachticheden ende dissidentien heeft ghestroyt tusschen vele
groote Potentaten ; Jae oock tusschen Hoochloffelicker Memozien
den Keyser Caerle/eñ zyne Broeder Ferdinand/ eñ des selfs Sonen.

Midts den welcken wy niet en twyffelen / maer bastelijck meynen/
dat alle de ghene/die kennisse/wetenheyt ende experientie van saecken

hebben/minder swaricheyt sullen maken/ van ons onschuldich te verclaren/ ende te absolveren vande teghenspoeden ende inconvenienten inde Nederlanden toe-gecomen/ende van dat de schoone groote voorspoet der selver/ verandert ende ghevoocht in de uptersté slavernie/ armoede / ende captivicheyt; dan daer af te beschuldighen den voorsz. Cardinael/ den welcken men wederom soeckt te stellen in zijn authoriteyt/metter verdruckinghe ende verderffenisse van den Lande/ om hem te verghelden/niet van synen dienste(der welcker al hadde hy seer cleyne ende seer groote ghedaen/nochtans sonde hy ende de synen hen sterven des meer dan genoech gheloont ende versien hebben/nae dem trecktende al dat ter viel/ sonder yet te wyten beliefden van zijnder Magestevt te laten/maer vanden quaden ende inconvenienten/boven verhaelt/ende daer mede anderen oorsake te gheven om van ghelijcken te doen.

Daer ter contrarien men is verghetende alle onse groote dienstен/ tot onser ober grooter schade ende achterdeel ghedaen/ eensamentlick die van onse voorsaten; Jae oock vande ghene die ghestorven zijn inden dienst ende voor de voeten vander Keyserlicker Magestevt. Ende boven dien ons uyt valschen/verstierden ende ongefondeerde redenen/ oorsaken eñ voor-stellen/ende by manieren van procederen/ alle Wetten/ Rechten ende Costuymen contrarierende/ (soo hier voor ende by sekere andere onse gheschrifte n is bewesen gheweest) berooyende niet alleen van onse goeden/maer oock van onser eeren/ ende van onsen sone/d'welck beyde dingen zijn die ons weerder zijn dan ons eyghen leven/ ende dat altemale ten achterdeele ende in prejuditie / niet alleene van ons/maer oock van zyne Coninglicke Magestevt/ totte contratten/verbintenissen/ghelosten ende eeden/ van welcker men gheen achte met allen is nemende: D'welck zijn soo onghehoorde odieuse ende onrecht veerdighe saecken/dat het niet mogelick wesen en can/ sy en sullen ende moeten (t'synen tyde) noch oorsaecke van vele quaets ende inconvenienten voort-brengen/de welcke wy God bidden/dat zijn Ka gestevt verlicht metten Goddelicken lichte ende claerheydt / mach in tijdts verhoeden ende voor-comen / ende inder waerheydt verstaen de handelinghe ende daden van zyne goede ende getrouwe dienaers ende ondersaten/de welcke als nu t'onrechte belooghen/ vervolcht ende ghestraft worden: Op dat de ganssche Werelt mach mercken/dat het gene/des tot noch toe voort-ghestelt ende gheschiet is/niet en procedeert upter in-ghebozentheyt van zijnder Magestevt/ maer door de quade valsche rapporten/aen-brengen ende in-ghelinghen vanden genen/ die tot noch toe hem de waerheyt hebben verdzaept ende verswegen.

n Blijft by de redenen van nullitcyt en declinatoire, gestonden aen de procureur Generael, eñ Heroch van Alba, den 3. Meert, 1568.

Het

Het Daghement, ghegheven teghen den Heere, Prince van Orangien.

PHilips/by der gratie Gods/ Coning vā Castille/van Leon/van Arragon/van Navarre/ etc. Den eerstē van onsen Heurwaerdet ofte Sergant van wapenen/ hier op versocht/ Salupt: Van wegen onsen lieden ende getrouwen den Procureur generael/is ons vertoont geweest/ hoe dat Heer Willem van Nassou/Prince van Orangien/ van wylen hoochloflicker memorie Keyser Caerle den vyfften/ onsen Heere ende Vader (dien God ghenadich sy) ende van ons van den tyde af van onsen aencomen tot onse Landen vā herwaertsover/ hadde ontfanghen vele eeren ende gunsten/als ghecozen geweest te hebben voor mede-broeder van onser ozde/ ghenoemt ende ghestelt Raet van onsen Rade van Staten/ ende voozt meer verstien van dele ende schoone Staten/ Gouvernementen ende Officien/te weten vande Gouvernementen van Bourgongien/ Hollandt/ Zeelandt ende Utrecht/insgelijcks van een Bende ozdinaris van onsen ozdinantien/ boven meer andere groote gunsten/ daer upt hy mocht mercken het groot betrouwen ende estimatie/ die wy altyt van hem ghehadt hadden/waerom hy ock te meer ongheliicks soude ghehadt hebben/ van hem te voeghen anders dan eenen ghetrouwen Vassael tocbehoozde: Nochtans de selve Prince cleyne achtinghe ghenomen hebbende op zyn eere/ende de eeden van hulde ende ghertrouwicheydt/ die hy hadde ghedaen aen Ons/als zynen Over-heere/ende ter saecken vander Ozde/ende van zyne voozsz. staten ende diensten/ hem soude ghestelt hebben 't Hooft/Autheur/ Voozderer/ gunstighe ende ontfangher vande weerspannige/rebelle/gheconjureerde/op-roerighe/muytmaeckers ende verweerders van der ghemeynder ruste ende welvaert: Want also torstont nae ons vertreck upt onse Landen van herwaerts-over/ nae onse Rijcken van Spaengien/het voozt nemē van heim/ende sommighe andere/geweest was/ in handen te nemen ende te usurperen het gheheele bewindt ende regiment van onse voozsz. Landen van herwaerts-over: Soo hadde hy tot dien eynde daer nae te werche gelepe ende voozt-ghestelt de heymelicke ende schadelicke practijcken/ tot hem selven soo verre vergheten te hebben/ als van te nemen resolutie om de wapenen te aen-veerden teghen ons/ ende ons te stuyten upte voozsz. Landen/d'welck hy niet en soude ghelaten hebben te doen/dan by faute vanden middel niet ghehadt te hebben.

Voende onder de handt alle Officien/ neffens onse goede Ondersaten/om haer af te keeren van de affectie ende trouwe/ die sy altyt ghe-

thoont hebben / ons ende onse Voorsaten / jae oock (dat wonderlijcker is) onder den mantel ende pretert vander Religien / ende by valsche persuasien / dat onse meyninghe was (d'welck sy noyt gheweest en is) van Inquisitie van Spaengien inde selve onse Landen te brenghen. Soo dat door sijn verleydinge / ende diergelijcke imposten / vele van de selve onse Ondersaten haer souden hebben gheroert ende teghen ons gherebelleert.

Sonderlinghe oock / dat de voorsz. Prince soude eerst hebben verlept / gheconspireert ende verweckt eenen grooten heel vanden Eedom / sulcks dat sy hadden ghemaeckt verbonden / conspiratien ende conjuratien / ende daer by ghesworen / van malcanderen te beschudden ende sterck te maecken teghens ons ende onse ordinantie / die van allen tyden inde selve onse Landen onder-houden ende achter-volcht waren ghebleest / wesende de vergaderinghen tot dien eynde gemaeckt in sijn eyghen huysen / soo wel te Breda / als in dese onse Stadt van Bruyssel.

Jae dat hy oock daer naer de voorsz. rebellen hadde ontfanghen in sijn beschut ende saulvegarde / met beloofte van alle bystant: De welcke oock hen hadden ghestelt in wapenen teghen ons / in verscheyden plaetsen te Velde.

Dat oock de voorsz. Prince hadde gheraden ende by-ghestaen den Heere van Bredenroode / Hooft vande rebellen voorsz. om te stercken de stadt van Vianen tegen ons / hem hebbende ghedoocht het in-schryven van Volck van wapenen / in onser stadt van Antwerpen / ten wel weten ende aensien van eenen pegelicken (contrarie de clare ordonantie als doen nieuwelick ghemaeckt ende ghepubliceert) ende het schepen der selver nae de voorsz. stadt van Vianen / met alderhande ammuntie van Oorloghe: Versiende oock den selven van Bredenroode van sommighe stucken ghescuts.

Daer toe ghevoecht / dat de voorsz. Prince hadde verboden sommighe van onse steden ende plaetsen van ghen garnisoen te ontfanghen / van onsen weghen / ende onder andere in onsen Lande van Zeelandt / al-daer hy hadde ghesonden Volck expres / om dat inne te nemen / ende daer door ons uyt te stuyten / ende te beletten onse passagie ter Zee.

Ende dat de voorsz. Prince / ghesonden zijnde in onse voorsz. stadt van Antwerpen / om te stillen de troublen ende oy-roerigheden des Volcks / soude inder selver stadt / uyt syn eyghen authoriteyt / ende buyten zynen last toe-ghelaten ende ghecaroyeert hebben de gheheele oeffeninghe van alle sorten / sonder onderscheyt / ende den Sectarisen ghe-consenteert het houwen van vele Kercken ende Conventikelen / die oock metter daet zijn ghemaeckt: Waer uyt gebolcht zijn de inconvenienten ende dangieren die elck weet.

Ghedoochende oock dat men dede lichtingen / vergaderingen ende collecten van penninghen / die daer nae souden gheimployeert zijn tot betalinghe

bevalinghe ende onthoudinghe ende souden den voorsz. Lieden van Oostleghen.

Du ende voort meer andere acten/ die onse voorsz. Procureur in tyden ende wylen by eeder sal verclaren ende doen blycken/ ist noot: alle gaderyt tenderende tot synen voorsz. voor-nemen/ ende om voor dien middelen te usurperen op onse voorsz. Landen/ ende na hem te nemen den authoriteyt/ die ons alleen toe-behoort / d'welcke notoirlick waere *Crimen læsæ Majestatis*, niet verdraechbaer onder dissimulatie / maer verdyenende straffe / ende exemplare Justitie / soo hy seyde/ versoeckende die onse beliefte sy/ hem te gunnen pyosisie criminelle / in sulcke saken dienende/ teghen de voorsz. Pyince van Oyangien / met clause van authoyisatien.

Waerom soo ist/ dat wy dese saken over-ghemerckt/ u bevelen/ ende committeren by desen/ dat ghy ten versoecke van onsen voorsz. Raede ende Procureur generael/ verthoonder / ende met alsulcke hulpe ende bystandt/ als ghy sult vinden behoorende : Vangt ende grypt by den halse den voorsz. Pyince van Oyangien / waer dat ghy den selven inde voorsz. onse Landen van herwaerts over sult connen vinden/ ende den selven voert ende gelept onder vaste ende schere bewaerniſſe / inder gevanckeniſſen van onsen Hove / in onser voorsz. stadt van Bruysel/ om te recht te staen voor onsen seer lieven ende seer getrouwe Neve ende Ridder van onser Oyde/ voor ons Gouverneur ende Capiteyn generael van onse voorsz. Landen van herwaerts over/ den Hertoghe van Alba/ Marquis van Coxia/ etc. daer toe by ons specialick gecommitteert/ ende te ontfanghen straffe ende correctie van zyne voorsz. feyten/ delicten ende conspiratien/ nae ghelegentheyt der selver/ ende ghelyck naer recht ende redene / in sulcken saecke sal bevonden worden behoorende.

Ende soo verre ghy den selven niet en cont vangen noch aentasten/ daecht ende roept hem by edicte ende openbare voort-roepinge/ op de pyne vanden eewighen Ban/ ende verbeurte van goede/ te compareren in persoone binnen drie vyfthien daghen nae comende/ van den welcken ghy hem sult assigneren d'eerste 15 daghen / voor den eersten dach : d'andere vyfthien daghen voor den den tweeden dach : ende de derde vyfthien daghen voor den lesten ende peremptoiren dach van rechte/ sonder andere te verwachten/ voor onsen voorsz. Neve den Hertoghe van Alba/ in onser voorsz. stadt van Bruysel/ oft in alsulcke andere plaetse/ als hy sal in-de voorschreven onse Landen van herwaerts over wesen sal / om te antwoorden op alsulcke cyniden ende conclusien / als de voorschreven onse Procureur generael teghen hem sal willen nemen ende vieser : Voirts de voorschreven feyten ende andere / die hy / ten daghe dienende / tot synen laste sal willen proponeren ende by-brenghen/ ende voort te procederen/ ende sien ordonneeren soo behoozen sal: Hem waerschouwende/ dat/ soo verre hy niet

en comt ten eersten/tweeden/noch derden ende lesten vijfthien dagen/ men in zijnder absentie sal vpzoederen / ghelyck in alsulcke saecken sal behoozen/ende den Elven daghe behoozlick/certificerende onse voozsz. Neve den Heere de van Alba / vgherne ghy ghedaen sult hebben den Welcken wp bevelen/ende midts de redenen voozsz.specialick te committeren/dat hy partyen/ die ghehoozt/ doe ende administrere goede recht ende Justitie / soo in ghelycke saken behoozt. Ende dat in ghevalle van defaute ende contumatie des voozsz. Pzinces van Ozangen/voozts-bare totte verclaringhe vanden voozsz. Ban/ ende declaratie vander voozsz. confiscatien ende anderszins/soo hy nae recht ende redene/in sulcke saken sal vinden behoozende. Ende dan't selve te doen/ gheven wp u volle macht/authoziteyt ende sonder linghe bevel.

Ozdinerende ende bevelende alle onse Justiciers/ Officiers ende Onderzaten/dat sy u selve doende/ernstelick verstaen ende obedieren/ende gheven raedt/hulpe/bystant ende ghevuenckenisse/ist noot/ ende sy des van u versocht wozden: Want ons alsoo believt.

Ende want de voozsz. Pzince van Ozangien (soo wp verstaen) hem heeft vertrocken ende gheabsenteert upt onse voozsz. Landen/ so willen wp in dien ghevalle /dat het voozsz. Daghement ende Exploict/ d'welck by u ghedaen sal wozden by editte ende openbaere uptroepinge/opte baillie van onsen voozsz. Hove/in dese voozsz. stadt van Bzusel/plackende op de Poozten van den selven Hove Copie van desen teghenwoozdighen/mitsgaders van uwen exploite/ ende doende de insinuatie ter lester woon-steden des voozsz. Pzinces van Ozangen in dese onse Landen/ende oock plackende gelyckie Copien opte Kerck-deuren/ende poozt alen van-der pzincipaelster Kercken al-daer/ op dat hy des geen ignozantie en can pzetenderen: Sy van sulcker cracht/macht/ ende weerden/als oft het gedaen waer aenden persoon vanden voozsz. Pzince van Ozangien.

Ende voor sulcks hebben wp het voor-seyde Daghement ende exploict gheauthoziseert / ende authoziseren by dese teghenwoozdighe. Ende want andere zijn ghecommitteert om te pzocederen totter opteeckeninghe der goeden des voozseyden van Ozaengen/so en sult ghy u des niet moeyen.

Ghegeven in onser voozsz. stadt van Bzupsel/ den 19 dach van Januario/in't Jaer ons Heere dupsent vijf hondert/sevententestich/ van onse Rycken/te weten/ van Spaengien/Sicilien/ etc. het derthienste/ ende van Napels/etc. het vijfthienste.

Onder stont ghe'chzeven aldus: By den Coning. Ende gheteeckent/ Mes dach. Ende besegelt met rooden Wasse op enckelen steerte.

Copie

Copye vanden Exploicte des Deurwveerders ende Executeurs.

No. 1.

Tcrachte vande opene Brieven van Daghemente/ personel/ daer af de Copie van woorde te woorde boven geschreven is/ heb ick Fransoys de Knibbere/ Deurwaerder ordinaris van den secreten ende grooten Raede/ op heden den 24 Januarij / 1567 / ten versoecke ende ter instantien van mynen Heere den Raet/ ende Procureur generael vã zijnder Majestept/ impetrant van dien/ my gheboden opte baillien vanden Hove binnen Brupsel/ ten elf uren voor middach/ al-waer ick / eerst hebbende doen blasen de Trompetten/ hebbe met lupder stemmen ende openbare uptroepinge gheleesen de voorsz. opene Brieven. Ende upt tracht van dien / van wegthen zijnder Majestept / ghedaecht ende gheroepen Willem van Nassou/ Prince van Oranghien / te comen ende compareren in persoone binnen drie wijfthien daghen.

Daer af d'eerste zijn sullen den 9 Februarij : de tweede 15 dagh den 25 der selver Maent; ende de derde ende leste 15 daghen / peremptoire van rechte / sonder andere te verwachten opten 11 dach van Meerte daer nae volghende : Ende dat voor den hooghen ende moghenden Heertoch van Alba/ Marquis van Cozia/ etc. Ridder van der Orde/ Gouverneur ende Capiteyn generael voor zijnder voorsz. Majestept/ inde selve zijnder Nederlanden/ binnen deser voorsz. stadt van Brupsel/ of in alsulcken anderen plaetse / als de selve Heere Hertoge dan wesen sal : Opte pene vanden eewighen Ban/ ende verbeurte van den goeden des selfs Princen van Oranghien. Om te antwoorden op sulcke eynden ende conclusien/ als de voorsz. Procureur generael impetrant/ teghens hem sal willen nemen ende stiesen. Ende voorts meer / als hyder inde voorsz. opene Brieven is verhaelt.

Ghedaen onder mijn Hant teecken/ ten daghe/ maende ende Jaere voorsz.

Onder stont gheschreven aldus ; Ghecollationeert ende bevonden accorderende/ by my ende gheteeckent/

Knibber.

De

De antvvoorde des Princen van Orangien,

op de brieven van Daghementen, vanden Procurcur Generael.

No. 1. Mijn Heere den Pzotuteur/ ick hebbe ontfanghen de Cop[ie] vanden Dagemente/d'welck ghy tot mynen laste/by opē-bare uptroepinge hebt doen executeren ende verondigen. Eñ ter herten nemende de beschuldingen daer inne gestelt/ ghelijck een Heere van mijnder qualitept behoozt te doene / en begeere ick ghern salue soo seer (gelijck ick oock metter daet noch hope te doen blijcken) als van my daer teghen wettelick/ende so dat behoozt/te stellen/ende te verantwoozden: Ende en ben oock van gheender meyninge/van inde herten der ouwetende eenich achter-denken te laten/ van dat ick mijn eere ende der verbintenisse/ die ick den Conincgh schuldich ben/ sou ghenoech en sonde gedaen hebben/oft dat ick my qualick sou de ghequeten hebben inde Staten/lasten ende diensten/daer af zynder Magestept eertyden beliest heeft my te vooz-sien/ oft in eenige andere saken. Ende verhope wel te bewysen met goede redenen/ ende verclaringhen van mijnder onschult ende verantwoozdinghe/dat myne goede langduerighe ende getrouwe diensten / onroosten ende schaden/daer in ick ter oozsake hande selve diensten ghecomen ben / verre zijn te boven gaende mijn verbintenissen/ende de gunsten my ghedaen.

Mits den welcken ick goede redene ende oozsaecke hebbe om gheen mindere begeert e te hebben/datmen in dese calculatie trede/dan de gene/die dooz af-reeckeninghe ende sluptinge van reeckenschappen) verhoopt ende verwacht zyne saken te vozderen ende raddzesseren. Maer alsoo 't ghene dat wy meest begeren/ende vooz ons nemen / dickwils is het leste dat- men te werckie can ghestellen/willende behoozlick ende by ozdze/soo't betaemt/voozt-baren/ ghelijck oock daerom de Heerijn oft Chyzurgijn niet en soeckt de wonde / (hoe groot oft sozgelick dat die sy) te genesen ende toe-heelen) hy en hebbe eerst den grondende humeuren der selver/daer toe bequaem gemaert. Noch oock de Wondmeester en bestaet het werck te maecken / hy en hebbe 'tselve eerst wel ghefondeert: Soo den ick van gelijcken / dooz de qualitept van uwen voozsz. Daghemente / benoodtdt ende bedwonghen van de verclaringhe ende bewysinghe vander voozsz. myne onschult/ al noch upt te stellen/ter tijt toe dat uwe voozsz. beschuldinghen sullen wesen gedaen vooz competente/bequame ende niet suspecte Rechters / daer-men sal moghen verhopen dat behoozlick regard sal wozden ghenomen op't ghene men sal connen allegeren / ende oock ghyzocedeert wozden tot absolutie oft condemnatie naer den epsch ende ghelegenthydt der saken.

Wat

Waer en tusschen ick my selven sal moeten vertoosten mette exempelen (daer de Historien vol af zyn) vanden ghenen / die om met perpetuel veel haren lyve ende verlies van haren goeden / gheheben bewoert ende vermeerdert de Staten / Landen ende incomingen van hare Cooningen / Princen ende Heeren / hebben geweest niet alleen schandelijck ghe-gheroepen ende geblameert; maer oock (erghende in stede van loon ende bekentenisse / lichamelijcke ende openbare straffe) ghedoodt / ghe-executeert / gebannen ende verjaecht / ende hebben moeten sien dat de verdiensten ende verghelduighen van hare goede diensten / zyn toeghewozpen gheweest den ghenen die't alderminst hadden verdient.

Het welck ick mijn Heemt vindende ben in dese onse tyden / nae dien men nu oock den alder onnooselsten lichtelick can / met alleene suspect / maer oock odieur ende abominabel maken / mits doende alleenlick so vele dooz eenighe toe-ghemaeckte personen / dat hy wozde gheacht ende gheh ouden dooz een Ketter: Want 't selve punct gewonnen zynde / sal hy bevinden / met alleene dat alle zyne diensten / wel-daden ende verdiensten zyn vergeten: Maer oock dat alle goede presumptien en gevoelen hem benomen wesende / hy is blyvende suspect ende in dzeese van beschuldicht te wozden van rebellien / op-roer ende muyterye. Ja in't generael van alle de speciën van mis daden ende delicten / die-men mach begrypen onder den tptel ende naeme van ghequetsten Magestept. Ende dat meer is / mits dien dat alle accusatien vander ghezetendeerde Ketterye / soo grooteliclı inden haet zyn in dese tegenwoozdige tyden / soo ist by na van noode / om de selve te straffen / sonder daer mede eenige verbitteringhe ofte af-keer te maken inde herten vanden ghenen / die-men in dienste begeert te houden / dat men 't selve bedeckte metten mantel der mis daden ende delicten van ghequetster Magestept / vanden welcken nochtans sulcke beschuldichde te vergheefs ardeert hem te verantwoozden ende onschuldighen dooz den genen / dien hy de voelt suspect te houde vander selver Ketterye. Want na dien de selve mis daden niet en zyn de op-rechte oorsaecke noch redene / waerom dat hy verholcht / aen-gheraft / ghevangen ende beschuldicht wozt / soo veran hy niet verhopen eenighe absolutie oft ontslaginghe / al de hy oock opentlick bliycken van zynder onschult: Maer moet tyden / dat / onder het decksel ende pretext der voorsz. delicten / hy wozde ghecondemneert / oft / soo verre zyn onschult te seer claer is / dat hy dooz vertrecken ende upt-stellingen van procederen verwachte een eeuwighe ende deerlicke ghevanckenisse.

Het welck alleen genoechsaem soude mogen wesen / om my geerneert te houden / dat ick niet en comparere dooz den Hertoghe van Alven / Gouberneur ende Capiteyne generael vande Nederlanden: En hebbe oock / dat zeer met vele redenen bevindt / dat uwe voorsz. verwoozden Daghemens zo nae recht mit ende sulck / dat ick gheensins gehouden en ben den selven ghehoozsch te wesen.

Want boven dien dat de Heurweerder gheen wete/sommatie oft insinuatie van zyn in exploit ghedaen en heeft aen mynen persoon, daer ick my nochtans (nae voorgaēde wete der Hertoginne van Parma/als doen Regente/daer af ghedaen) my maer en heb vertroost in desen mynen Graefschap van Nassou/ om eenighe mynne sonder inge affairen/ ghelijck ick oock aen zyne Magestept van langhe te voren hadde verclaert/ van mepninghe te wesen van doene/ ende niet ontverloopen ofte te latiteren/ soo u Mandament houdt: Soo zijn noch de Termynen/Dilayen ende Interdalien soo cort/ dat het onmogelick soude wesen/ datmen daer en tusschen soude wesen gewaerschout vander upt-roepinghe/ghedaen te Buypsel/ende hem connen vinden inder selver stadt/ende vele min in andere noch voordet gelegen/ daer den Hertoghe van Alve binnen middelen tyde soude moghen reysen: Want mits dien dat elcken termijn ende dilaye zijn cracht ende effect heeft/ soo ist notoir datmen regard moet nemen op elcken vanden selven/ende niet op de dzie der selver dilayen/ t'samen ghevoecht ende bygeen ghehoopt. Ende te willen prefigeren ende stellen termynen van vijfthien daghen/ in sulcker distantien als van hier tot Buypsel/ en is anders niet/dan te proponeren Ghebooden/Mandamenten ende Daghementen/den welcken onmogelick waer te vol-doene. Ende ophoopende de voorsz. dilayen/ende dier dzie voor een nemende/soo wort bevonden/datmen in saecken van soo grooten ghewichte/ ende teghen persoonen vander qualiteyt als ick ben/ pretendeert te proceederen by eenich dagement/tegen alle ordre van rechte/ ghemerckt men in gelijcke saken/nae recht/noch sommierlick genoech procedeert/oock onderhoudende die ghewoonlicke maniere/ de welcke houdt/dat-men naer dzie verscheyden Daghementen/berwoyden/ ten minsten nae het Juster dal van thien daghen nae elck/eyndelick eerst come ten peremptoire/ ende dat daer nessens de Rechter/ hem volcomelick hebbende geinformeert vander stadt oft plaetse/daer de absente/ die- men wil doen daghen/ hem houdt/ordinere de dilayen naer advenant van de distantie der selver: D'welcke niet wesende ghedaen by ulwen voorsz. Daghemente/moet nootelick volghen/ dat het is nul ende van gender beerde: Welcke nulliteyt wort begrepen in alle arten van rechte/onbehoorlick ende by incompetente ghedaen.

Ende soo vele te meer in desen/mits dat uwe ghepretendeerde Daghement gheen plaetse noch macht en can gryppen of hebben/ als ghedaen ende voort-ghestelt teghen eenen/die hem houdt buyten de Landen ende Jurisdictie vanden Coning/binnen de palen vanden Rijcke; jae is een Lidt ende Staet vanden selven Rijcke: Aen het welcke men nae recht behoort te versoecken renvoy van-den gheen die daer zijn vertrocken/ sonder datmen de selve macht upt-roepen in dit Dagementen/ghedaen buyten den voorsz. Rijcke/ door ghepretendeerde publicatie ende voort-roepinge/ d'welck eertyden soo grooteliek is gheweert/

ghewest/

ghewesen/dat meest upt der selver redenen voor/ende van geender weerden is verclaert/ het vonnisse ghegheven by Keyser Henrick/ teghen Rechtzecht/den Coning van Secilien: Daer by ghevoecht/dat de selve Keyser was vergheselschapt van een machtighe heyr-cracht/ de welcke suspect was den voorsz Coning Robert/ ghelijck teghenwoordelijck de voorsz. Hertoghe van Alven ook versien is van een Armeye van Spaengiaerden/ de welcke trons-waerts zijn dzaeghende sulcken arte/ als elcken kenneliick is.

Het welcke immers wel behoort genoeth te zijn/ om te bewysen de nullitept van u voorsz. Daghement ende impetratie: Te meer/dat de voorsz. Hertoghe in synen respekt, is notoorlick meer Rechter incompetent/dan was de voorsz. Keyser/ten aenschouwen van-den voorsz. Coning van Secilien.

Ghemerckt dat de Ridders vander Ordre/ volghende de Rechten/ Statuten ende Contracten vander selver Ordre/niet en mogé gedaecht worden/ter causen van quade/ leelicke ende boose stucken/die sy souden mogen bedryven/dan alleen voor den Deken oft Hooft/ ende hare Mede-broederen: Jae dat meer is/ men en macht niet procederen tot aentastinge/bewaernisse/ofte vangenisse vande selve Ridders/sonder dat het selve eerst sy ghesloten ende ghedecreteert/ ten minsten by advyse van ses hun Mede-broeders; in welcken ghevalle sy behooren terstont ghestelt te worden inder bewaernisse vander Collegie/ende wtendelick ghesellschap vander voorsz. Ordre/ende niet gehandelt met sulcken rigeur/alsmen voor-stelt teghen onse Neven ende Mede-broeders/die alreede ghevanghen zijn.

Het welcke ook versterckt de voorsz. nullitept van uwer impetratien/ende sonderlinghe ook vande rigoreuse clausule van bangheniſſe/ daer in ghestelt: Want alsoo de menschc natuerlick ghenegheu is tot zijns selfs bewaernisse/soo en hevet ghenen schijn oft apparentie/ datmen ons wilt doen compareren tusschen Lieden ende voor Rechters hael suspect. Jae ook in gebanckeniſſen/ straffer ende rigoreuser zijnde, dan wy zijn ghehouden oft verbonden/ende nae Recht behoorlick is. Maer het welcke het ghevanckeniſſe alleenlick is dienende/ om hem te verseckeren vanden persoon des ghevangen/en niet om hem te benemen alle conversatie/communicatie/raet ende advijs/ sonder de welcke niet moghelick en is/ dat eenighe saeken van importantien/ souden connen wel ende behoorlick belept ende verantwoort worden: d'welck men nochtans (soo wy verstaen) metter daedt heeft ghebzuprkt/ ende noch doet/aengaende onse voorsz. Neven ende Mede-broederen.

De welcke wy ook sien ghehoert te zyne bupten den Lande van Brabant/niet teghenstaende de expresse contrarie voorwaerden/rechten ende contracten volgende/ende onder den welcken dat selve Lant maer en is ghehouden ende verbonden ter onderdanichepdt van zyne Magestept. Boven dien/dat ook het selve is ghebeurt inden persoon

van onsen Sone/de Gzave van Bueren/ sonder eenich regard ghenomen te hebben hen zyne groote jonckheyt ende notoire onnoosselheyt/ het welcke ons diept voor een waerschouwinghe/ dat de voorsz. Hertoghe van Alven ghenen wille of meyninghe en heeft van hem te volghen nae eenige conventien/verbintenissen/rechten/wetten/ of ordinancien/ende dat alsoo ons onmoghelick soude wesen vanden selven ghe absolutie te vercrygghen. Al beden wy oock volcomelick bijt van onser onschult/ voor dien ghelijcke allegatien.

Midts den welcken/ende dat so wel nae recht/als upt crachte van de conventienten ende verdraghe/ ghemaeckt byder blyder in-comste/ begrypende de voorwaerden ende voordeelen/ onder ende midts den welcken het voorsz. Hertochdom van Brabant alleenlick onderdanich hept schuldich is: Zijn wy/die ons wooninghe ghehouden hebben inden voorsz. Hertochdomme/ghefondeert/te verhouden ende schorssen alle ghesoorsaemheydt die wy den Coninck schuldich zijn/totter tijdt toe dat zyne Majesteyt beter gheinformeert wesende/sal hebben ghebetert ende ghereparreert 'tghene dat teghens ende in prejuditie der voorsz. blyder monsterie is ghedaen ende voorghestelt ghewest.

Waerom wy u wel hebben willen adverteren/ ende by desen oock verclaren/dat mits de redenen voor verhaelt/ wy uwe voorsz. Dagementen en citatie houden voor nul ende van geender weerde/ vander selver nullitept wel expresselick protesterende: oock in respecte van allegene/ dat upt crachte en volgende den selven gedaen ende verclaert sal worde. Te meer/gemerrt de notoire incompetentie vande voorsz. Hertoge van Alven/aende welcke de commissie van deser sake inder qualitept vā Gouverneur en Capiteyn Generael vande Nederlande geadresseert is/willende dat in zynen respecte/ en voor so vele het van noode sy/ dese tegenwoordige ons dienen van onschult/ ende by oirde oock van wepgheringhe: Want wy metter daet ende by experientie bevinden/dat wy mits de redenen voorsz. niet en souden connen verhopen van hem te obtineren het recht dat onse saecke mach meriteren.

Offererende ons te presenteren voor de Keyserlicke Majesteyt/de Cheur-vorsten/Vorsten/Staten/ende andere vanden Rycke ofte voor andere beguame ende niet suspecte Rechters/ende die waerschijnlick sonder partialitept of affectie souden kennisse nemen/ende wysen naer de gheleeghenthept der saken. Anderwerf protesterende vander nullitept/van al't ghene dat by den voorsz. Hertoghe van Alven/ Rechtere (soo voorsz. is) incompetent/suspect ende gherecuseerde/ oft by de gene die voor/ofte in plaetse van hem/ mochten worden oft wesen ghecommitteert/ sal mogen ten achterdeel ende in prejuditie van ons gedaen/ ghesept/gheoordonneert/ghewesen ende ghedecreteert worden.

Ende want desen teghenwoordige alleenlick dient om u de voorsz. verclaringhen/ presentatien ende protestatten te insinueren/op dat by u ende andere/daer op worde ghenomen alsulcke consideratie/ gelijck

dat

dat verhoopt/bidde ick God / dat hy u mijn Heere de Procureur hebbe in zijn salighe hoede.

Ghegeven te Dillenbozch/den derden Meerte/1568. Onder-ghe-teeckent/Guillaume de Nassou.

Ende op den rugge stondt ghescheven/ aen mynen Heere den Pro-cureur Generael.

Antvvoorde des Princen van Orangen, aende Hertoghe van Alven, op zijn Daghement.

No. 2.

IN zijn Heere/ nae dien mijn handelinghen ende actien connen ghenoech betuyghen / dat ick sedert mijn jonckheyt niet soo seer ghesocht en hebbe / als my te employeren inden dienst van hoochloflicker memozien den Keyser / ende daer naer banden Coninck / mijn Meesters : Soo hadde ick verhoopt dat zyne Majesteyt / die ick hadde ghewaerschout (soo ick ock gedaen hadde/ de Hertoginne van Parme / als doen Regente) dat ick in desen mynen Graefschap van Nassou was ghecomen / om sekere mijne nootelicke saken / regard hemende op mijn ghetrouwicheydt ende begeerte niet onder-ghelaten en soude hebben/ van my soo vele gunsten te bewysen/ als van my te ghebieden / waer inne ick hem dienst soude hebben mo-ghen doen/ d'welck ick altijdt hadde by mynen voorsz. Brieven van ad-vertentien ghepresenteert) oft nimmers ten minsten/ dat ick van u soude hebben verstaen/dat de meyninghe ende intentie van zijn voorsz. de Majesteyt ware ghewees / dat ick mijne saken al-hier soude ver-laten/ende terstont al-daer weder keeren / ghelijck ghy alle de andere Heeren/ Staten ende Steden zijnder Majesteyts intentie gheadver-teert hebt. Ende terwijlen ick altijdt verwachtende ben geweest/met grooter genegenthey t/de bevelen van zijnder voorsz. Majesteyt/ ben ick ghewaerschout worden / dat-men hem heeft verwoordert van te-ghen my te procederen / by aentastinghe van mijne Heerlickheden/ Landen ende Goeden/ende dat noch argher is / by uptrocyninghe on-der den name van-den Procureur Generael/ wesende vol van valsche ende onverdzaerlicke calomnien. Ende daer naer noch by appre-hensie van mynen Sone/ dien ick ghelaten hadde te Loven/om naer-maels te dienen dienst te mogheu doen den Coninck ende den Lande: Waer af ick seer ben verwondert gheweest/ende heeft my wel bzeemt ghedocht / dat-my in sulcker voeghen heeft ghepzocedeert teghen

een van mijnder qualitept/verghetende soo haest de groote sonderlinghe dienſten/soo wijlop mijne Voorſaten / als by mij gedaen/ende besonder oock/ghedurende dese leste troublen. Midts den welende want ick redenen ende ghenoechſaeme justificatien hebbe/ tot mij/desen aengaende/doende is/de Weldie ick verhoude tot zijne plaetse. Soo hebbe ick teghenwoordelijck wel willen in handt wooʒden den voorʒ. Procureur Generael / ende voor d'exploitten vanden ghepʒecipiteerden termijne / mij ghepʒefigeert/ hem verleenende bewijſen de nullitept/ende andere redenen die ick hebbe tegen zijn Dageinent. Op dat-men niet en denicke dat ick mij schuldich kenne/ of dat ick niet en mepne mijn recht te verbolgen/so ick selve met redene sal vinden ghefondeert. Waer af ick oock aen u(mijn Heere)de insinuatie hebbe willen doen/u hier mede oversendende het dobbel vanden Brieve/dien ick den voorſchreven Procureur heb ghefchreven/op dat by ignorantie teghen mij/ofte het mijne/niet voorder en wo/de gheattempteert ofte gepʒotedeert/ dan men naemaels met rechte en sal connen sustineren/totten welcken ick noch eens hope mijn verhael te hebben. Ende want dese nerghens anders toe en dient/soo bid ick God/ dat hy u(mijn Heere)in gheſonthept verleene/dat u salich is; Ende mij/ dat mijn Prince eens mach nae der waerhept verstaen de op-rechtichept van mijne handelinghen ende actien.

Wt Dillenbozch desen derden Martij/ 1568. Onder stont geſchʒeven: U Mede-broeder Guilliaume de Naſſou.

Ende op den rugghe: Aen mijnen Heere/ mijn Heere den Hertoghe van Alven.

No. 3.

Extract ghetoghen uyt des Coninghs laetſte Brieven ende Schriften, by zyne Coninghlicke Magestept ghesonden aen Mee-Vrouvve, de Hertoginne van Parmen, &c. met de laetſte resolutie, conſernerende 'tfeyt der Religien.

TEn eerſten aengaende de Placcaten ende Ordonnantien / so oude als nieuwe/op 'tfept der Religien / dat zyne Magestept verſtaen hebbende den ſtaet daer inne hen vinden de saken van der Religien hier te Lande/niet en behoort / aengaende ſelcken Placcaten ende Ordonnantien/ yet te wo/den verandert : Maer datſe beyde/ſo vande Keyſerlicke Magestept/ als zyne Coninghlicke Magestept/ der

executien gestelt werden. Ende zyne Mageſteyt voorde wel ghewaer
[illegible] waer upt ſulcken quaet gecomen is/ ock dat ſelffte in-der
[illegible] toe-ghenomen heeft/ende ſoo verre gheſtreent is/ghecomen te
teer voor de onachtſaemheyt/flappicheydt ende diſſimulatie der Kich-
[illegible] In ghevalle dan heurder eenighe zyn/ dieſe niet en derren ofte
[illegible] ter executie ſtellen/vreeſende voor eenighen oploop/ ſoo ſalmen
[illegible] Coninghlicke Mageſteyt daer van adverteren / op dat die ſelve
daer in verſie met cloecker mannen/ ende die beter geſint zyn tot ſul-
cke executie/waer van in de voorſeyde Landen gheen ghebreck of fau-
te weſen en can/daer ſoo veel Catholijcken zyn/die God ende zyn Co-
ninghlicke Mageſteyt begeeren te dienen. Ende dat ſulcks doende / eñ
de voorſeyde Placcaten executerende/ is te verhopen/ dat-men lichte-
licker ende eer alle ſchade/die daer is /ſal connē remedieren ende wen-
den/dan voor eenich ander middel.

Ten tweeden/aengaende d'Inquiſiteuren des Gheloofs/belaſt zy-
ne Mageſteyt haer Hoocheyt/de hant daer aen te houden/ dat de ſelve
Inquiſiteurs worden ghevoordert in't ghene dat hen bevolen is te er-
cerceren/ende te bedienen totter welvaert ende onderhoudinge der Re-
ligien/weſende het ghene dat dienende is : Middts de meyninghe van
zyne Mageſteyt is/als dat de voorſeyde Inquiſitie door de voorſeyde
Inquiſiteurs vol-bracht worde/gheliick als het ſelve tot noch toe ge-
ſchiet is/ende hen van Gheeſtelicke ende Wereltlicke Rechten wegen
toe-behoort. Het welcke niet nieus en is/ naedemael ſulcks altijt ge-
daen geweeſt is/by wylen Keyſ. ende noch zyner Coninglicke Mage-
ſteyts tyden. Want anderſins de inconvenienten/diemen vreeſt/veel
rhijnlicker/naerder ende grooter zijn ſouden/ten waere datmen ſulcx
verſaghe/door den voorſeyden Inquiſiteuren/mits haer Officie vol-
bzengende/ ende hen daer inne by ſtonde. Ende overmits hare hoor-
heydt merckte / wat verlanck daer aen is / ſoo beveelt der ſelver zyne
Mageſteyt/al watſe vermach/hier inne te handelen / ende te doen het
ghene datter ſoo nootlaecklick is/ende dat ſy gheenſins en consentere
dat-iender eenighe andere ſaecken voorneme ofte handele/wel weten-
de haere Hoocheyt/hoe ſeer dattet ſelfde zyner Coninglicke Mageſteyt
ter herten gaet/oock wat Dzucht ende Vzede ſulcks der ſelven weſen
ſal.

Ten derden/naedemael het heylich Concille van Trenten alreedts
ghepubliceert was/ende daer toe niet anders en reſteerde te doen/ dan
wat d'executie aen-gaet / welcke de Biſſchoppen competeert ende con-
cerneert/ſoo beveelt zyne Coninglicke Mageſteyt hare Hoocheyt/dat-
ſe alle mogheliche adzes ende aſſiſtentie doe hebben/ op dat ſulcks zijn
effect ere ghe/gelijck alſt behoort. Oock datmen ter executie ſtelle het
ghene/dat/aengaende van d'leven ende de zeden der Gheeſtelickheydt
de reformeren het voorſeyde Concilie van Trenten gheordineert ende
geſlaten heeft : Belaſtende zijn Coninghlicke Mageſteyt / alſoo wel

haer hoochepf als synder Magestepts Officieren ende Dienaren, toe alle gunst, ern[illegible]ch hulpe te doen/die van doen sal wesen, gevalle also gherechtuerteert ware/datter van zyner Magestept v[illegible] eenighe provisie moeste gheghéven ofte gheordineert worden/ sal die terstont de selve laten expedieren / bysonder soo verre de [illegible] stelicke persoonen niet en wilden obedieren de voorseyde reso[illegible] te ordineren by de Bisschoppen/ achtervolghende de ordinantie v[illegible] voorseyde Comitie van Trenten.

Eyndelick/ende tot eender Conclusie/dat/wat de Conincklicke Magestept haer hoochepf schriftelick ontbiedt/als hoven/ is het selfde dat van nooden is tot de welvaert vander Religie/ende vande Lande van herwaerts over / welcke sonder de selve niet deughen en souden / ende dat dit den middel sy/om die by der gherechtichepf in peys ende vzede te houden. Naedemael dan haer hoochepf stende is/ wat daer aen gelegen is / soo begeert zyn Conincklicke Magestept op een nieu / datse sulcken weeh ende middel volghe / op dat het ghene dat voorsz. is/ mach vol-vzaeht worden: Ende dat selve sal wesen het ghene/ daerinne zyne Magestept de meeste vzeught ende vzede scheppen sal/so wel van haer Hoochepf als vande Heeren diese by haer heeft/den welcken haer Hoochepf 'tselfde behoort te bevelen ende belasten / op dat sy hen daer inne imploperen / gheliick als zyne Conincklicke Magestept een goet betrouwen heeft / datse niet faelgeren en sullen / wetende dat het der selver seer aen-ghenaem wesen sal / daer neven oock sy hen behoir doen sullen/van sulcke personagien als sy zyn/ ende gheliek sy zyn gehouden ten dienste van God ende zyne Majestept/ ende ter ghemeyne welvaert van-den Lande van herwaerts over / ende van haer selven in't particulier.

Margarita, by der gratien Gods, Hertoginne van Parmen ende Placentien, &c. Regente ende Gouvernante.

No. 3. LIeve ende wel beminde / hoe-wel van-der eerster uren af/dat de Coninck mijn Heere begost te regeeren dese Nederlanden van herwaerts over/ soo wel het vernieuwen ende publiceren der Placcaten ende Ordinantien van wylen alderloffelicster ghedachteniſſe Keyser Caerle/ mijn Heere (die God in zijn glorie hebben moet) op het feyt der Religien / gheratificeert / ghelaudeert/ ende gheconfirmeert by zyne Conincklicke Magestept als by [illegible] u lieden

u lieden naederhandt overgeschreven heeft/ ooch als zyne Coninghlicke
Majestept lestlick van hier nae Spaengien voort/ ghy lieden altydts
wel connen speuren den rechtsinnigen over/ende kennen het devuchde-
lick voorte zyner Majestept/tot conservatie van ons out op-recht ghe-
loove ende Catholycke Religie/ ende tot uptroepinghe van alle setten
ende ketterpen inde voorseyde Landen van herwaerts over. Soo ist
dat te mm/naedemael het zyner Majestept believt heeft/ons/om seer-
tyde oorsaken, zyn alderheylichste voor-nemen op zyn laetste Brieven
te verversthen/dat wy by sonderlingen last der selver/u lieden hebben
willen voor-dragen het selfde datse tot ons geschreven heeft/ het welke
is in effecte/ Als dat zyn Coninghlicke Majestept gheen dinck ter
Werelt meer is begeerende/ dan de voorseyde Religie te conserveren/
ende zyn getrouwe Onderssaten van herwaerts over te houde in goe-
den peys ende vryede/in ruste ende in eenicheyt/ooch die te preserveren
voor alsulcke inconvenienten ende onraet/ alsmen gesien heeft in veel
deelen der Christenheydt/ door't veranderen der voorseyder Religien:
Wilt ende verstaet dat beyde de voorseyde Placcaet u ende Ordonnan-
tie van wylen Keyserlicke Majestept ende zyner Coninglicke Ma-
jestept ghehouden, ende gheheerlicken geobserveert worden/ gelyck ooch
de meeninghe van zyn Coninghlicke Majestept is/ ernstelick te doen
onder-houden ende obleveren/ wat by't heylich Concilie van Tren-
ten/ ooch wat hier ende daer te Lande by de vergaderde Ghereselicke
Staten/aengaende de reformatie der Ghereselickheyt/ gheordonneert
ende ghesloten is/ sonder erghens inne te contravenieren: ten eynde
straffen de ketterpen/de seden ooch gerorrigeert worden. Voorts dat-
men alle voordeel/ gunste ende assistentie doe den Inquisiteuren des
geloofs/in't exerceren haer lieder Officien. Item/dat de Inqui-
sitie by de voorseyde Ketter-meesters ghedreven worde/ghelyckse tot
nu toe ghedaen is geweest/ ende als haer van Godlicke ende Werelt-
licke Rechten wegen toe-behoort: Het welcke zyne Coninglicke Mt.
ooch expresselick by zyn voorseyde Brieven bevoele. Achterbolghen-
de dan sulck schryven zyn der Co. Magestept/ ende om der selver ghe-
hoorsaem te wesen/in een soo heylich ende favorabel stuck/ hebben wy
u lieden desen Brief niet connen laten te schryven/ om u lieden te bid-
den/te requireren/ende inden naem van zyne Co. Magestept wel ex-
presselick te ordonneren ende te bevelen/u lieden hier nae ende inne te
reguleren ende te voegen/ volghende de ordonnantie van zyne Mage-
stept/sonder in eenich punct ofte artyckel te contravenieré. Ock dat
ghy lieden sulcks te kennen geeft de Officieren/ende de ghene bander
Wet vande principaelste steden vandé Lande/ende Hertochdom van
Brabant/ten eynde hier nae haer te reguleren/ sonder dissimulatie oft
conniventie/op de peenen in de voorseyde Placcaten begrepen en ghe-
mentioneert. Ende om sulcks te bat te doene/ sult ghy committeren
ende deputeren eenen Raets-heere uyt uwer Collegie (die-men noch-

tangh van ses maenden tot ses maenden sal moghen verandert / ofte dat een alleen niet also voor daer mede beswaert en zy) welcke alles niet en doe/ dan gabe de slaen int voorseyde Landt van Brabant/ de Decreten van't Heylighe Concilium van Trenten onderhouden worden / ende u lieden altijts beradbertere van't ghene datter noodich is/om daer in te versiene/na de intentie van zyne Magestept. op dat wy altijdts moghen weten hoe't metter voorseyde saken staet/aengaende als boven: Soo begheeren ende behelsn wy u lieden gelijck boven/als dat ghy-lieden ons van dzy maenden te dzy maenden alle dinck hoe't vergaen zy/van stucke te stucke schryben sult/nemende/ ingevalle vã eenige swarichept /u lieden'recours eñ toebluchte aen ons oft aen de gene vanden secreten Rade van zyne Magestept/op dat ons mach ghedaen worden het rapport/ ende de wete der saecken/ alsdaer wy insgelijck eenen Raedtsheere nemen ende committeren sullen/ die sulcks in sonderlinge besorgen sal/ende met u lieden ende den genen die ghy-lieden daer toe deputeren sult / zijn kentschap eñ correspondentie hebben. Ende op dat ghy-lieden ñ alle het gene bovē gerort wort/ te beter verstaen moocht/wat zyne Magestept ernstelick wil/soo hebben wy u lieden neffens dese/laten daerby setté de punten der selver Magestepts bzieven/ ende ander schriften / soo veel dese materie concerneert/om nae het lupden ende inhouden der selver/u lieder te voeghen ende te reguleren sonder faute. Daer mede/lieve ende wel beminde/ bewaere u lieden God de Heere/in zijn Goddelicke Gratie.

Geschreven tot Bussel opten xviij. dach van Decemb. 1565. V.V. Onder stōt/Margarita. Wat neerder was ondertekēt;d'Overloope. Buyten opten rugghe stont / Aen onsen lieve ende wel beminde de Cancellier/ende lieden van des Coninckx Rade in Brabant.

Requeste, die by de Nederlantsche Adel, aen de Hertoginne van Parma ende Placentien, &c. Regente, ghepresenteert vverdt, den 5 April 1565 voor Paeschen.

MEe-Vrouwe het is kennelick ghenoech / dat de Nederlanders t'allen tijden over de gantsche Christenheyt seer vermaert zijn gheweest(ghelijckse op dit pas oock noch zijn)om haer groote getrouwicheyt/teghen haer Overheyt ende wettelicke Heeren. Waer onder den Adel altijts d'eerste is geweest/als de gene die noyt lijf noch goet gespaert en heeft/om de selve te helpē beschermē eñ groot te makē. Eñ also willē wy de alderootmoedichste Vassalē bādе Co. M. ons hoe langer hoe meer verbeterē eñ voorbarē/als dat wy/het zy bp dage oft bp nachte / gereet zijn om zyne Ma. met lijf ende goet in alder

voorlabe-

dotty/ bedijhept te dienē. Gemerckt dā/hoe de saēe hijdens daeths ge-
[illegible]ē eñ gestelt zijn/ so hebdē wp liever wat endanx willē halē/dan
[illegible]uwer hoochept sulcx verholē bleve/ het welckē zynder Ma. namaels
[illegible]reiudicie/eñ achterdeel mochte werden/ende met eenen de ruste eñ
[illegible]/ hier te lande in beroerte stellē/ verhopēde datmē metter tijt sal
[illegible]ndē/dat onder alle de dienstē die wp eertijts mochte bewesen heb-
[illegible]oft namaels bewijsen/ desen dienst behoort gehcudē te wesen voor
[illegible]ā de meeste/eñ dat te passe comēde. Mits welckē wp ons certeyn-
[illegible]ick latē dunckē / dat uwe hoochept ons sulcx dan seer wel afnemē sal
[illegible]onnē. Hoewel wp dā/Me Vrouwe/niet daer aen en twijffelē/ oft alle
[illegible]'gene wat zyne Ma. wel eertijts/ ja selfs als nu gheoordonneert heeft/
roerende de Inquisitie/eñ de scherper onderhoudinge der Placatē op
t'stuck der Religien/en hebbe eenige reden/gront/ofte goede schijn/ na-
melijck/ om voorts te dijpen/wat wplen K. Caerle/hoochloflicker ge-
dachteniſſe/tot goeder meeninge gedaen ende gesloten hadde: Siende
nochtans/dat de een tijt tegen de ander ongelijck is/eñ verschepdē re-
medie mede bzengt/oock dat alreets sedert sommige jaré herwertz/ de
voorſ. Placcaten/al zijnde met'rigozeuste ter executie gestelt geweest/
die oorſake zijn geweest vā veel onraets eñ sware inconvenienten: so ist
voorwaer/ dat den lesten wille eñ resolutie van zyne Ma. by de welc-
ke niet allenlijck de selve verbiet/de voorſ. Placcaten geensins te ma-
dereren/maer beveelt dupdelijck/erpzesselijck/eñ oztz om/dat de In-
quisitie stadt gryppe/eñ geobserveert/Item de voorſeyde Placcatē ter
scherper ende rigoreuser gestelt worden / ons goede oorſake genoert
geest te beduchten / hoe dat der voegen niet allenlijck de voorſ. incon-
venienten hoe langer hoe groter sullen werdē/ maer datter ooch wel
mochte volgen een seer groote ruchelinge/mupterpen/opzoerē eñ op-
loopen over al/tot een jammerlicke verderffenisse vā t'gheel lant/ na
dat wp het volck gestelt sien / eñ hen alrede vā alle canten de merck-
lijchle waertekenen voor oogen openbarē. Considererende dā het merc-
kelijck eñ groot perijkel/ daer wp ons voor te beduchten hebben/ so ist
dat wp tot nu toe gehoopt haddē/dat/oft by de Heeren Staten dā dē
lande/in tijt eñ wijle uwer hoochept Remonſtrantie hier vā soude ge-
dē zijn wozdē/ten eynde de saēe te remedierē/ weerhnemende de oor-
saēe eñ den oorſprong dā alle desen onraet. Maer nademael wp gesien
hebben/dat zp/om eenighe oorſaken/die wp niet ghemeten en connen/
haer daer toe noth niet verbozdert en hebben/eñ dattet middeler tijdt
hoe lāger hoe erger wozt/so dat de vzeese sp voor de doore/dat het gāt-
sche lāt valle in onruste/mupterie/eñ sp in roerē/so zijn wp bedacht ge-
weest/ons devoor te doē/om onsen eedt te voldoē/om ons eere te quit-
ten/ende te toonen den goeden wille ende liefde die wp dzagen tot zyne
Conincklijcke Magestept / ende ons Vaderlandt / ende niet langher
te verden / maer ons liever voor d'eerste verbozderen het devoor te

doen/ghelijck alsse ghere quireert is. Dwelck wy soo veel te hy licker doen mogen/mits wy meer reden hebben te verhopen/ dat spne Ma. gestept onse wachtschouwinghe ons niet qualte afnemen en sal/ so in dat de sake ons meer aengaet/danse doet yemant anders: want wy hebben tijts meer aenstoots te lijden hebben/ende in meerder perijckel gestaen moeten/ alsser derghelicke ruchelinghe op handen zijn oft ghesch hebbende meestdeels onse huysen ende goeden int velt ligghende/ pijs ende roof van alleman. Oock ghemerckt/dat achterbolghende int generale 'trigeur der voorsepde Placcaten/ ghelick als spn Majt. stept expresselick ghebiet te procederen/ soo en isser niemant van ons allen/ ja in alle de Nederlanden van herwaertsover/ God ghebe van wat staet ofte qualitept ende conditie dat hy oock zy/ hy noch zeker van te verbeuren zijn lijf/ eñ zijn goeden daer neffens geconfisqueert/ ende onderwozpen te zijn den seggen van spnen eersten ende slechtsten wyande die hy heeft/welcke/om een deel te hebben in de geconfisqueerder goeden/upt zijn sal om hem aen te gebe/onder't schijnsel der Placcaten/so dat genen anderen troost noch toevlucht ghelaten en wozde/ dan alleenlick inde dissimulatie vanden Officier/in wiens gratie/hãt eñ macht lijf eñ goet/ geheel ende al sal gestelt wozden. Ter consideratien van dien/hebben wy dan so veel te beter reden/ uwer hoochept in alder ootmoedichept te bidden (gelijck wy oock metter daet by dese teghenwoozdighe Requeste doen) de sake wel ende voorschrick te willen schicken/ende midts so seer vele daer aen ghelegheu is/ also saen als immer moghelick is/ aen spn Majestept eenen secretaris ende eygen persoon te senden ende upt te maken/ om de selve sulcks te veradverteren/ ende van onsen't weghen in alder ghehoorsaemheypt bidden/dat hem beliebe hier inne geheel ende voor nu ende namaels te versiene. Maer mits tselfste niet gezijn en can/ also lange als de Placcaë stadt grypen/ende haer rigeur houden/ aengesien dat alle dese hooftsweere daer upt rijst eñ comt: dat die selve Comincklicke Mt. so veel doe wille/ als daer toe te verstaen/ op dat de voorsepde Placcaten gheabroleert wozden: want sulcx sal bevonden wozden van noode te zyne/ende dattet moet zijn/ so verre men niet en wil hebben dat alle dese Nederlanden van herwaertsover inde groot verderven/ ende gheheel verlozen gaen. Maer op dat zijn Comincklijcke Majestept gheen oorsake en hebbe/te pepnsen dat wy (die niet en pretenderen/ dan der selven in alder ootmoedichept gehoorsaem te zyne) souden willen bestaen die selve te ringelen/oft wet te willen geven/na dat ons belieft (gelijck wy niet en twijffelen dat onse teghenpartye nemen sal tot onsen achterdeele) so sal spner Majestept believen/ ander ordinantien te maken/ by advyse ende consent oft bewillinghe van alle de Staten/int generale daer toe vergadert/ten eynde/op't gene boven verhaelt/ door beter/ voorsichtiger ende eygentlijcker middelen/ende sonder so merckelijcke perijckel/

mach

macht voorsien versien.

Biddende oock in alder ootmoedichept/dat terwijle zijn Majestept
Ruste sal wesen met onser rechtvaerdige requeste/ende daer op be-
schen sal te ordeneren/ wat der selven goet ende oprecht dunckt te
wesen/ Dat uwe hoochept daerentusschen de voorseyde ruchtelicge voor-
Genden wille/door een generale ophoudinghe/ uptstellinge ende schorse
ge/ soo wel vander Inquisitien/ als van alderley executien der
voorseyder Plaetcaten/tot ter tijt toe dat zijn Majestept/ hier inne an-
derssins sal gheordonneert hebben.

Wel dupdelick ende expresselick protesterende/dat wp ons/ soo verre
als ons competeren mach/van ons devoor gheseyden hebben/ midts
dese waerschouwinghe/ soo dat wp ons des van nu af ontslaen voor
God ende de weereldt:verclarende/ so verre als namaels eenich incon-
venient/ ontraet muptertje/ ruchtinge oft beroerstoytinghe/ hier uyt
voighet by faute in tijts in de weere gheweert/ende remedie daer inne
gheschelt te hebben/ datmen ons des gheensins en sal moghen oft con-
nen verwpten noch naer gheven/alsoo schijnbaren quaet verhoghen
ende verholen gestouden te hebben. Voort tot wp God den Coninck/
uwe hoochept/ ende de Heeren vanden Rade/ eensamelick oock onse
conscientie tot eender ghenuptheniste nemen. dat wp hier inne ghedaen
ende ghehandelt hebben/ ghelijck als goede ende rechtsinnighe Die-
naers/ ende oprechtrouwe Vassalen van zijn Coninckl. Majestept
toebehoort/ sonder int minste oft ergherns inne ons devoor te bruyken
gegaen te zyne. Waerom wp oock so veel te blijtelijcker ende vpertoe
zijn biddende u hoochept/ dat de selve hier op letten wil/ eer der meer
quaets af coms. Ende sp sal weldoen.

Hier op heeft de Regente, by Apostille ghemaeckt in den Raedt van Staten, alsoo gheantwoort.

No. 4.

HAer hoochept verstaen hebbende/wat versocht ende begeert wort by het gene dat in de ser Requeste staet begreepen/ heeft voor haer ghenomen/ zyner Majestept suiver t'ontbieden/ te kennen te gheven/ ende te repraesenteren/ ende by der selven alle haer devoor te doene/ diese sal connen gedencke eenichsins te mogen dienen/ om zijn Coninckl. Majestept te bewegen ende te trecken/om te arrosteren t'gene dat de Remonstranten versoeckende zijn: de welcke oock niet anders en behoozen te verhopen/ dan wat zijnre aengheborene ende oude goedertierenheyt wel betaemt ende ghelijck-formich is/hebbende oock haer hoochept alreets/eer de voorseyde Re-

monstranten te Hove compareerden/by assistentie ende alwyse vande Gouverneurs vanden Provincien van den lande/ de Ridders vanden Gulden/ end die vanden Rade/ naffens haer wesende/ onlanghs gheweest en ghedacht om te maken eenige moderatie der Placcaten/ op't stuck der Religien/ om de selve zynre Conincklijcke Majesteyt te repeteleren ende over te senden. Welcke moderatie sy verhoopt dat sulcke bevonden sal werden/ dat hem eenichsins daer mede redelicker wyse sal moeten genoegen laten. End overmits d'autoriteyt van haer hoocheyt/ gelyck als de Remonstranten selve wel merckten ende begryppen connen/ haer niet so wyt en streckt/ als om te mogen doen schorssen end ophouden de Inquisitie met den Placcaten/ gelyck sy begeeren: oock dat niet goet en waer d'Lant sonder ordinantie oft ghebodt/ aengaende de Religie/ te laten/ soo verhoopt haer hoocheyt/ dat de Remonstranten sullen te vreden zyn/ als dat sy tot sulcken syne als boven/ aen zyn Majesteyt sende/ end te wyse men na de antwoorde verwachtende is/ besorge/ dat so wel de Inquisiteurs (waerder tot nu geweest zyn) als de Officiers/ respectivelyck ende discretelyck/ end by manieren/ in haer officien voortvaren ende procederen/ sulcx dat niemant gheen redene hebben en sal om daer over te clagen. Betrouwende oock haer hoocheyt/ den voorseyde Remonstranten/ datse hen dier voegen hebben ende dragen sullen/ dattet van ghenen noode wesen en sal/ anders sins daerinne te leven oft te handelen. Eyndelyck/ dattet wel te verhopen sy/ mits de goede hulpe/ ende het devoor dat haer hoocheydt by zyne Majesteyt doen sal/ dat deselve sal te vreden wesen vanden plaetsen/ vanden Inquisitie/ daer die is/ oock te ontslaen/ nadien datmen heeft connen daer by mercken/ dat alreets verclaert is op de requeste der Hooftsteden van Brabant/ dat de selffte daer mede niet en sullen beswaert werden. End sal haer hoocheydt soo veel te stoutelyckter ende vryelyckter die sake by zynre Majesteyt verhoyderen/ ten sulcken syne ende effecte/ als bové/ dat sy houdt voor certeyn/ dat der Remonstranten vaste voornemen ende meeninge is/ van niet nieus op te vrengen inder ouder Religie/ die inde landen van herwaertsover gehouden ende geobserveert wort/ maer de selve te verantwoorden ende te observeren/ soo verre als sy immer connen oft moghen. Ghedaen by haer hoocheyt/ tot Brussel/ op den 6 dach van Aprill/ 1565 voor Paesschen.

De Brieven van verseker theyt, gegheven den verplichten Edelen.

No. 1. MArgriete/ by der gratien Gods/ Hertoginne vā Parme/ end vā Placentie/ Regente end Gouvernante voor den Conincklycke Heere inden Landen van herwaertsover/ Allen den genen die

dese

des tegenwoordige sullen sien/ Salupt: Also een groot getal van Edelluden deser Landen van herwaertsover/ ons gelijckerhant/ van in de present Apzille lestleden/ hebben overgegeven schere Requeste/ tē eynde dat zynder Mageſtept soude believen/ weth te nemen ende te niet te doene de Inquiſitie ende de Placcaten/ so wel oude als nieuwe/ die zy seyden te wesen te seer straf/ ende dat zy daer door niet en vermochten te werrlie gestelt te worden/ eñ in stede van dien te maken andere/ met advijs eñ consente vā de generale Staten vā den selven landen/ welcke Requeste sy verſochten/ dat hy ons soude worden gesonden aen zijn Mt. om daer inne te verstien/ eñ op welcke wy hadden veel groote raetslagingen gehouden metten Gouverneurs vā den Provincien/ Ridderen van der Ordre/ ende zynder Mt. Raden vā Staten eñ secreten/ eñ daer na al t'selve/ met onsen advyse/ gesondē eñ verthoont aen zynder Mt. eñ want wy by advyse als voor bevonden/ dat ter voorschreven oorsake/ de voorschreven Edelleden souden mogen eenighe vreese oft achterdencken hebben/ dat zijn Mt. soude moghen qualick willen nemen die voorsepde Requeste/ eensamentlick het verbondt/ d'welck zy tot dien fijne met malcanderen gemaeckt hadden/ eñ alle t'ghene daer na gevolcht was/ eñ dat sulcke achterdencken souden moghen oorsake wesen van meerder quaet ende onruste/ in desen voorschreven landen: Soo hadden wy oock/ by advyse ende goetdunckē als voor/ zynder Mageſtept versocht/ dat insghelijck zynder Mageſtept beliefte soude wesen/ hen te verleenen brieven van verseckertheyt/ dat hen ter causen van desen/ inmaels niet met allen by zyne Mageſtept en soude ghewe-ten worden. Waer op zijn voorschreven Mageſtept ons heeft laeten weten zynen goeden wille ende mepninge. Welcken achtervolghende/ Wy/ voeckende de welvaert/ ruste ende eenicheydt deser voorschreven landen/ ende begheerende de voorschreven Edela suppliante te houden ende te maecken soo vele te ghewilligher ter ghehoorsaemheydt ende dienste van zynder Mageſtept/ naer de verbinteniſſe die zy deghebben/ so upter natuere/ als van weghen hens eedts/ ghelijck zy hen daer toe oock altijt hebben gepresenteert/ hebbē t'haerer begeerte ende verſoecke/ende achtervolgende de macht ende authoriteyt die wy des van zynder Mageſtept hebben/ ende oock als Regente ende Gouvernante generale der voorsepde Landen/ by advyse vanden voorschreven Gouverneurs/ Ridderen vander Ordre ende raedt van Staten neffēs ons wesende/ tot haer der verseckertheyt gegeven dese tegēwoordige/ getecken met onser hant/ inder formen eñ manieren als volgt.

HAer Hoocheydt heeft doen weder-komen de Edele Supplianten/ den 24 van deser Maent van Oogst/ om hen antwoorde te ghe-ven op haer requeste/ waer en tuſschen het soo seer wel te passe is ghe-komen/ dat sy antfangen heeft Brieven van zynder Mageſtept/ waer uyede sy beter middel heeft gecregen/ om haer lieden schere eñ absolute antwoorde te geven.

15 Junden

1. Inden eersten verclaert sy henlieden/ dat zyne Magistepte/ ten siderende het gene dat hare hoochept by advysse vande Heeren Gedeputeerden vander Gyden/ eñ andere van zynen Raden van Staten eñ Secreten/ der selver heeft vertoont/ te wetē is/ dat de Inquisitie/ vander welcke sy hen verclaeht hebben/ te cessere.

2. Ten tweedē heeft zyne Mt. geconsenteert/ datter gemaect worde een nieu Placcaet: maer zyne Mt. en hadde noch niet beslotē/ ofte geschieden soude by wegen van de generale Staten; niet te min haere hoochept verhoopte dat sy metten eersten deg resolutie soude hebben/ nae dat zyne Mt. haer hadde geschreven. Ende sal noch altyt geerne haer neerstichept doen/ ten eynde zyne Mt. daerinne wil verwilligen/ ghelyck sy ook anderwerf met Brieven ghedaen heeft.

3. Eñ aengaende de versekeringe/ in haer leste requeste vermaēt/ dat hare hoochept wel haddevan sinne geweest/ om haer die te geven/ voor also vele als in haer geweest hadde/ eñ nu gantschelick hen mocht verseckeren (gemerckt zyne Mt. t'selve hadde gheconsenteert/ haer des hebbende gegeven de autoriteyt) inder vormen eñ manieren so sy soude vinden te behoorē: waerommesy hen verclaerde dat zyne Mt. begeerende alle achterdencken te benemen/ alle de gene die soudē mogen vermoedē dat zyne Mt. van hen qualick mochte wesen gemsoen eert/ ende elcken te benemen het mis vertrouwē/ voor dese troublen gespro ten/ willende gebruyckē van zyn gewoonlicke goedertierenheyt/ ende boven al t'schouwen alle verbitterichept/ was te wyden dat haer hoochept/ om alle dese/ waricheyt te doen cesseren hen de de leyeren als sulcke Brieven als daer toe souden dienen/ eñ in sulcken formen/ als sy tot haerder meerder verseker heyt souden vinden ghequitteert te wesen/ eñ dat vande saken voorleden. Behoudelick/ dat sy hen voegen gelyck goede getrouwe Vassalen ende Onderseten tā zynder Mt. Betrouwende dat sy niet en sullen mencken in't devoir dat sy hē schuldich zyn/ waer in haer hoochept was te wyden tegēwoordelick te verstane.

4. Eñ so sy nu hebbē volle eñ genoechsaeme voldoeninge/ so en wil haer hoochept niet verwoyen den offer dien sy te meer stondē hadden gedaen/ dan hen te imploperen ten dienste van zyne Mt. tegē zyne hoochept/ voor het welvaren/ ruste ende eenichept vanden Lande/ ende tot het ghene sy van getrouwicheyt ende nature weghen verbonden waren te verstane.

5. Welcken volgende/ haer meyninge was/ dat sy haer sullen ghelooven: eerst/ dat sy niet en sullen doen noch vervolgen/ directelic noch indirectelich/ yet dat soude mogen wesen tegē zyne Mt. zyne Staten/ Landen oft Onderseten: maer hen gantschelick voegen om te doen allet gene dat goede eñ getrouwe Vassalen eñ Onderseten toestaet te doen tegen haren Overheere eñ naturelicke Prince: eñ dat doende met alle haere macht eñ ter goeder trouwe helpen beletten de tegenwoordige troublen/ op-roeringen eñ onrusten/ eñ om dese opgeresene zyne

meyninge

wenste te helpen bedwingen/ ende dat dese beroobinghen/ plonderin-
gen ende verwoestinghen vande Tempels/ Kerckhen/ Cloosteren ende
Godshupsen/ overal cesseren/ bpsonder oork bpstant doen/ om te doen
rastijden de gene die sulcken sacrelegien/ overlast ende boosheden ghe-
daen hebben/ ende dat oork geen ongelijck en worde gedaen eenighen
gheestelijcken persoonen/ dienaers vander Justitien/ Edellieden/ noch
anderen Ondersaten oft Vassalen van zynder Magestept.

6. Dat sp ter goeder trouwen/ haer upterste ernstichept sullen doe/
Dat de wapenen bp der Gemeynte aengenomen/ daer so veel quaets
alreede door gheschiet is/ ende noch mochte toecomen/ terstont afghe-
laten/ ende ter neder gelept worden.

7. Dat sp na haer vermogen/ alle goet devoor doen sullen/ om te be-
letten dat de predicatien niet en geschiedē in plaetsen daer zp noch niet
ghedaen en zijn/ ende dat sp inden plaetsen daer die alrede metter daet
gedaen zijn/ sullen beletten/ datmen daer niet en gebruycke wapenen/
schandale/ ende desordre publicque.

8. Voort/ dat sp hen sullen imploperen eñ helpen (nae de verbin-
tenisse ende eedt van ghetrouwicheden/ dien zp aen syne Mt. hebben/
om te weeren alle uptlandige vpanden ende wederspannige van zyne
Magestept/ ende van den Lande.

9. Eyndelick/ ghemerckt het Credijt/ dat zp moghen hebben nef-
fens den genen/ die tegen voordelick gealtereert zijn/ om de heligie eñ
anderssins/ neerstichept sullen doen om haer te doen submitteren/ tot
het ghene bp zyne Mt. met advyse van zijn generale Staten/ voor de
voorderusse/ ruste ende eenichept der Heligien/ geordineert sal worden.

Ghedaen tot Bruyssel/ den xxpentwintichsten dach van Augusto/
1566. Onderghetekent: Margriete.

DOen te weten/ dat alle de saken voorschreven overgemerckt/
ende achterbolgende den consente ende wille bā zynder Mt.
ende den last eñ mācht die wp van der selver hebben/ Wp/
indē name eñ upt crachte vandē voorsz. laste/ hebben gelooft
eñ gelooven bp desen/ dat ter saken vander voorsz. requesten/ eñ ver-
bont oft compromis voorsz. eñ 'tgene daer nae ghevolcht is/ tot noch
toe/ niet met allen bp zyne voorsz. Mt. noch bp ons/ hen en sal geweten
worden/ mits den eedt eñ gelofte die de voorsz. Edelen/ so wel voor hen
selven/ als voor d'ander geconfedereerde/ ons hebben gedaen/ nae upt-
wysen den puncten ende articulen boven verhaelt/ daer af sp hen ver-
buyrenisse overghelevert hebben.

Waeromme wp begeeren/ ende van wegen zynder Mt. ordonneren
eñ bevelen alle Gouverneurs/ Ridderen vander Oyzer/ eñ lieden van-
den Rade van Staten voorsz. Hoofde/ Presidēt/ ende lieden vanden
secreten Rade/ eñ alle andere Justicieren ende Officieren van zynder
Mt. elck die aengaen sal; dat sp dese tegen woordige verseker inge/

onverbzekelick onderhouden en doen onderhouden t'allen dagen/ dat sy de voorseyde supplianten / van allen den inhouden van dese tegenwoordige/doen/laten en gedogen / genieten en gebruycken volcomelick/vredelick ende eeuwelick/sonder hen te doene/stellen ofte gedoen/ oft te gedogen/hen gedaen/gestelt oft ghegeven te worden/ nu noch in toecomende tyden/directelick of indirectelick/ eenich hinder ofte belet ter contrarien / noch oock metter daedt yet te attempteren teghen de voorsz. Supplianten/ter saecken voorsz. in gheender manieren / want de beliefte van zynder Mt. ende van ons is sulcke. In getuyghenisse vanden welcken/ hebben wy dese tegenwoordige getekent met onsen name/ende daer aen doen hanghen onsen zeghel.

Ghegheven inder stadt van Bruyssel den 25 dach van Oogst / in't Jaer ons Heeren duysent/vijf hondert ses en tseventich. Ghetekent opte plycke ter rechter zyden/Margarita: Ende ter slincker zyden/by expresse ordinantie van hare Hoocheyt. Ende onder-tekent/d'Overloope. Ende bezeghelt metten zeghel van hare Hoocheydt/ in rooden Wasse op dobbelen steerte.

De Brieven daer teghen by den gheconfedereerden, der Regente ghegheven.

Philips Lodewijck/Graave van Nassou/Eustaes van Fienness/ Heere van Esquerdes/Caerle van Rebel/Heere van Andziguies/Bernart van Merode / Heere van Rumert/ Caerle de vander Noot/Heere van Kisoor/Jozis van Montigny/ Heere van Nopelles/Marten van Serclaes/ Heere van Tilly/ Philips van-der Meeren / Heere van Sterbeke / Philips van Marbais / Heere van Louverval / Jan van Montigny / Heere van Villers / Caerle van Lievin / Heer van Famars / Fransoys van Haesten/Jan le Saubaige/Heere van Escaubeke/ Soo wel in onsen eygen name/als gelijck gedeputeerde en gecommitteerde van alle de andere gheconfedereerde Heeren ende Edel-lieden/ hebbende inde nacht-leden maent van April/aen zyne Mt. requeste ghepresenteert/ aen-gaende 'tstuck van de Inquisitie ende Placcaten/nopende de Ketterijen. Alle wy op heden ontfangen hebben van de hoochghebozen vermoghende Princesse/Me-vrouwe de Hertoginne dā Parme en Playsance/ vooz den Coninck/ Regente ende Gouvernante over dese Nederlanden/ Letere opene brieven van hare Hoocheyt/geauthoriseert by den Coninonsen Oversten Heere ende natuerlicken Prince / in-der formen ende manieren naevolghende:

Margriete by der gratien Gods/Hertoginne van Parme en Playsance/Regente/etc. Als inde Brieven van verseker hepdt boven begrepen/

begrepen: doen te weté/dat wy/achtervolgende de selve Brieven van verseker thept/gelooft hebben en gelooven / by onse warachtige hulde ende ghetrouwicheyt/ende in wooz den van Edellieden/ ende van oprechtige ende getrouwe Vassalen/ende Onderseten van zyne Mt. dat wy/soo wel wooz ons / als wooz ende inden name van alle de andere/ daer af wy zyn gedeputeert/ende macht/commissie/authozitept/ ende bevel af hebben/(wooz de welcke wy ons sterck maecken) alle ende elckerlicke de pointen ende artyckelen boven geschzeve/sullen onderhouden/naevolgen en volboeren/ ende dooz de selve onse mede verplichte sullen doen onderhouden/nae-volgen ende vol-boeren. Tot welcken ende wy onse voozseyde verbondt houden nul/gerasseert/ ende te niete/ter tijdt toe ende so lange / als de voozseyde verseker thept by haere Hoochept/upten name van zyne Magestept toe-gheseyt/volstandich blyven sal. In kennisse van-den welcken wy dese teghenwoozdighe hebben geteeken met onse namen. Ghedaen tot Bzussel voozs. den voozseyden 25 dach van Augusto/inden Jare van 66 voozsnoemt.

Aldus onderteeken: Lodewyck van Nassou / Eustaes van Fiennes/Bernart van Merode/ C. de van-der Noot / Caerle van Kebel/ Joris van Montigny/Philips vander Meeren/ Philips van Marbaps/Heere van Louverval/J. van Montigny / Heere van Villers/ Caerle van Lievin/ Heere van Famars / Jan de sauvaige/ Marten van Tserclaes / ende Fransoys van Haesten. Ende opten rugghe stont geschzeven/op heden den 25 Augusti 1566 / hebben de ghedeputeerde ende ghecommitteerde vande verplichte Heeren ende Edellieden/in't witte van desen vermelt(behalven den Heere van Tilly/ende Fransoys van Haesten absente) so wel wooz hen/als wooz ende inden name van alle de andere hare mede verplichten/gedaen den behoozlicken ende solemnelen Eedt/van te onderhouden/naevolghen ende volboeren alle ende elckerlicke de pointen ende artyckels/in't witte van desen begrepen. Ende dat in handé van myne Heeren de Pzince van Ozangen ende van Gaure/den Gzaebe van Hoozne / den Heere van Hachtcourt/ en den Raets-heere Assonleville/daer toe by hare Hoochept ghecommitteert. Aldus onderghesch zeven/ Myp daer by zynde. Ende ghesekent d'Overloope.

Ouder stont noch geschzeven/den 27 dach der voozs. maent Augusti inden selven Jare van 1566/hebben de voozs. Heeren van Tilly/ ende Fransoys van Haesten/naer dien hem was ghedaen lecture van des in't witte begrepen is/ ooch haer namen ende hant-teken daer by gheboecht/ ende ghedaen den voozseyden Eedt in handen van myne Heeren den Pzince van Gavze / de Gzaeben van Mausfelt ende van Hoozne/den Heere van Hachtcourt/ende den Raets-heere Assonleville/daer toe by hare Hoochept ghecommitteert/soo voozseyt is.

Onder-ghesch zeven / Myp ooch daer by zynde/ ende ghesekent d'Overloope.

De besloten Brieven daer op, by haere Hoocheyt, aen de Raden ende Steden ghesonden.

Margriete byder gratien Gods, Hertoginne van Parma, van Playsance, &c. Regente ende Gouvernante.

LIeve ende wel beminde/ wy en willen niet laeten u te adverteren/hoe dat de Coninck mijn Heere/ by zyne Brieven vanden 13 der voorleden maent ons heeft laten weten zijn resolutie/ op het gene wy hem hadden geschreven/ en versocht van de meet van Mey lest-leden te vozen. Daer op zijn Mt. niet eer en hadde antwoozde connen geven/soo hy verwachtede de comste des Marckgraven van Bergen ende Baevre-heere van Montigny/ by ons in dienste zyne Mt. afgheveerdicht/tot rapporte vanden welcken/de principale sake daer was ghedzagende. Ende eerst aengaende der Inquisitien/ zyne Mt. ooge nemende op't gene wy hem hadden vertoont by advyse vande Heeren vander Ozden/ ende van die vanden Rade van state ende secrete neffens ons wesende/is te vzeden dat die effect: ende aengaende de Placcaten gemaeckt op't feydt vander Hereste/is te vzeden datmen nieuwe make/regard hebbende dat het H. Kersten gheloobe/ en zynder Mts. hoocheyt bewaert wozden: noch niet gheresolveert oft hebbende/ofte 't selve sal geschieden by middel vande generale Staten andersins. Waer op wy hē anderwerf hebben geschzeve wel ernstlick/ en verwachten vozts zynder voorsz. Mts. goedemeeninghe en wille.

Voozt/also wy zynder Mt. vertoont hebben het achterdencke dat die Edel-lieden/ die ons inder lest-leden maent van Apzil/ter sulcken eynde hadden requeste ober-gegeven/ waren hebbende/ dat zyne Mt. de voorschzeve requeste/ende het verbondt daer op by hen t'samen gemaeckt/ qualick soude moghen nemen/ welck achter-dencken soude moghen maecken een mis vertrouwen/ endeby consequent oock troublen ende beroerten in-den Lande: soo heeft zyne Magestept willende de gebuyrlyckheden van gewoonlicke goedertierenheydt/ ende niet soo seer hatende als verbitteringe te vzeden geweest/dat/ in-gevalle wy sagen dat dat selve soude comen doen stillen dese swaricheden (ghelijck ons deg de belofte ghegheven is) wy hen deg behoozlicke verseerkeringhe souden doen in-alsulcker vozmen ende manieren/ als wy souden vinden gerequireert/ d'welck ghedaen is ende hem toegheschept/dat het by zijn Mt. noch by ons en zoude gheweten wozden/ upt redenen vanden sake die ghepasseert zijn/behoudelick dat zy hen voortane reguleren/gelijck goede getrouwe Onderseten ende Vassalen van zijnder Mt. ende moeten oock alle verbonden blijven nul/van o/weerde/ende gerasseert/so langhe als t'ghene dat ons upten naem van zijnder Magestept belooft is/ ghehouden wozdt/ ghelijck ghy siet dat by den

acten

ueten dese op gemaeckt.

Adverterende voort dat zijn Mt. wilt ende meynt te onderhouden de waerachtige oude Religie Catholijcke/ ende dat de Gouverneurs/ Rgden/Officieren ende wetten/hen upterste neerstichept doen/ op dat terwijlen zijn Mt. herwaertsover comt om Ordre te stellen/ geen inconvenienten toe en comen. Welck hy belooft corts te doene/ende so haest hem eenichsins sal mogelijck wesen.

Van allen welcken dinge/ als dienende totter eendrachticheyt ende ruste vā den tegenwoordigen troublen/ wp u wel hebbē willen waerschouwen/ op dat ghy u des soo vele te meer vercloeckt / om u wel te quijten/als goede ghetrouwe Ondersaten van zijnder Mt. ende synen Heiligen ende goeden wille na te volgen/eensamelick den quaden/oproerigen ende verstoorders vande gemeyne besten/te wederstane/ tot voordernisse van den dienst van zijnder Mt. van de ghemeyne ruste ende welvaert van den Lande/ende vā u selven int particulier. Lieve ende seer beminde/onsen Heere God zy met u. Wt Bruyssel desen 26. dach van Augusto/ 1566.

Copije van den brieve geschreven by den Coninck, met zyn eygen hant, aen den Prince van Orangien, overgheset uyten Spaensche.

VWen brief van den xxvij. Mey/ heb ick met goede genegenthept ontfangen/ ende daer na den ghenen/ dien ghy my hebt geschreven den xiij. van Junius / ende hoewel dat ghy sult alrede mogen hebben verstaen dooz t'gene ick hebbe geschreven aen mijn suystere / de cleyne redene die ghy hebt om te peysen t'gene ghy my schrijft in uwen brief banden 27. Mey/ maer eer heel dien contrarie: ende boozwaer/het is seker/dat ghy u seer soudet bedziegē/achterdencken/niemende / dat ick u niet volcomelick en soude betrouwen: Ende dyaende persant neffens my contrarie offrte willen doen/ so en bem ick soo lichtveerdich niet/dat ick sulck soude ghelooft hebben/hebbende so grooten experientie bā uwer getrouwicheyt/ ende van uwen dienste: daerom meuzht ghy bzyelick sulck achterdencken laten baren/ende u rusten op de bzieven die ick/dien aengaende/u eertyden heb gheschreven / ende op u wercken : ende niet letten op het gheene dat eenige/ die mogelick vpanden zijn van mijnen dienste ende uwen welvaren/u mogen te verstaen gebē. Ende aengaende den oozlof dien ghy begeert/om u staten te verlatē / my is leet dat u saké particulier zijn in sulcken staet als ghy seght : Maer wesende de saké van dien lande zulcx dat ghy so zy zijn gelegen/en can ick niet gelaten u te seggē/ dat het

geen reden en ware/ dat sulcke personē als ghy zijt / inden welcke ick my betrouwe ende gerust stelle/die verlaten/bysonder nae dien ick so verre van daer ben/maer waer eer behoorlick/dat de gene die in hare huysen waren/toe-liepen tot desen noodt/ende hen implopeerden in't gene daer sy toe verbonden zijn : gelijck ghy tegenwoordelick gedaen hebt/gaende Tantwerpen / daer ick groot contentement af ghehadt hebbe/ende ben wel versekert/dat ghy aldaer doen sult/ als het ghene dat meest sal wesen bequaem voor mynen dienst / ende voor de ruste ende verseiertheydt van sulcker stadt ende vande Landen / ende oock te versien op de ongheregeltheden die aldaer zijn sullen / gheliick ick u dat betrouwe/ende wel expresselick u belaste : ende weet wel/dat ghy u niet anders thoonen en sult/dan ghy u alle u leven lanck ghethoont hebt. Ende opdat ghy moecht sien hoe uprelick ick met u handele/ en wil ick niet laten u te segghen / datmen hier vele heeft gesproken/ van dat u Broeder hem heeft gebonden in de saken die aldaer om-gaen/ ende want ick niet en can ghelaten van des seer te gheloelen/soo belast ick u/dat ghy besiet wat remedie daer-inne soude moghen ghenomen worden/om niet voorder te gane/ ende 't selbe stildt. Ende dunckt u dat het nut sy/ hem eenige dagen van u te doen/doet het.

Uyten Bossche van Segonia/den eersten Augusti 1566. Geteeckent Philippe.

Ende opten rugghe/ Aenden Prince van Oranghien.

Brieven gheschreven by Francisco d'Alana, des Conings van Spangens Ambassadeur in Vrancrijck, aen de Hertogin van Parme, &c. Gouvernante.

No.7. MEe-Vrouwe/de waerschouwinghe die uwe Hoocheydt my heeft ghedaen van de handelinghen van daer / heeft in my verseeckert de opinie die ick altijt gehadt hebbe/dat dese veranderinge niet en geschiede sonder heymelick ys-Tant ende suppoyt van den meesten grooten/sonderlinghe ock vande die / die so goeden gelaet toonen: wat/gelijck uwe Hoocheyt t'selve met groter ernsthept ende wijsheyt wel heeft gade geslagen/So mach sy oock vastelick ghelooven/dat van dien dzien alle het quaedt comt. Ick en heb niet ghelaten van zijnder Magestept van alle saecken te adverteren/eñ in't byzonder ooc van dit punct/ Eñ ben wel versekert/dat gelijck uwe Hoocheyt t'selve heeft gerecommandeert aen zijnder Magestept/de selve niet laten en sal hen te tracteren so dat behoort / ende na uytwysen van uwer recommandatien : eñ sy moghen des wel zijn versekert/dat sy de eerste sullen wesen/ daer zijn Mt. hem gedoryen sal/

x Hy betekent hier de Prince van Orangeu, de Grave van Egmont, en de Grave van Hoorne.

ſal/niet om haren reſpecte/te gebruyckē van-eenige gratien/ want zy der ſelver niet weerdich en zijn / maer om hen te doē ſtraffen ende caſtyē ſo haer rebellie wel verdient. Maer nochtans en mach uwe Hoocheyt/hen geenſins daerom eenich quaet ghelaet toonen/ noch eenighe maniere/van haer qualick te bzeden te weſen/ van ſozgen/dat de ſaken daer mede verargert mochten wozden: maer hen altijt onderhouden inder hope/ dat zijn Mt hen hout ende bekent booz zijn getrouwe dienaers/ d'welc tot ſaké ſeer bozderlick ſal weſen; want terwijlē zy hen ſullen laten wijſmaken/can men haerder het gebzuyckē. Maer als den tijt ſal geromen weſen / ſo ſalmen hen wel op een ander maniere aenbzeken/ende mach haer uwe Hoocheyt wel verſekert houden/dat gelijck zy goeden wille heeft om hen te doene ontfangen het papement/ dat zy hebben verdemt van zijn Mt. geen minder affectie en ſal hebbē van deſen aengaende te doene/ des van noode ſal weſen. Voozt Mevzouwe/aengaende dat uwe Hoocheyt my heeft laten weten/van u te waerſchouwen / (wat verſekertheyt wy hebben vanden bpſtant ende ſecours wt Vzanckrijck) den ick bedwongē uwer Hoocheyt te ſeggē/ datmen ons der gelofte vele ende genoech doet/maer ick duchte/ dat het ſelbe ons niet ſeer te ſtade en ſal comē / ende dattet int eynde maer al woozden zijn en ſullen: want zy en hebben noch den wille noch den middel/ om ons bp te ſtane/ ſo zy gelooben te meer/ mits dien de Huguenopſen/herwaertſovere/ſterck zijn/ende thooft opheffen. Ick en ſal evenwel niet laten te doene/t'gene dat mogelick weſen ſal/ waer af ick uwer Hoocheyt/t'allen gelegentheden ſal waerſchouwē. Maer ick bid haer/boven al dat zy haer bzage ende Goubernere met een groote bedenckheyt ende d'experiteyt/aengaende deſen bzyen/ die ick u ghenoemt hebbe. Hier mede/etc. Wt Parijs den 29. Aug. 1566.

Andere Brieven vanden voorſchreven Ambaſſadeur des Coninex van Spangien in Vranckrijck, aen de Regente in Nederlandt.

No. 7.

MEvzouwe/ hoewel ick u heb gheſchreven wel int lange/ ſedert vijfthien daghen herwaerts / jae oock dooz den poſte die van Spaengien quam/ende hier dooz paſſeert de den 26 der voozleder maent/ Mochtans/want ick giſteren hebbe ontfaen Bzieven van Spaengien / en hebbe niet willen laeten u Hoocheyt des terſtont te waerſchouwen/ende haer te ſenden de copie van twee Bzieven/diemen my ſchzijft/ bp de welcke ſy vele particulariteyten ſal mogen ſien/vandē welckē ick my verſekere / dat ſy wel te bzeden ſal weſen/bpſondere oot te verſtaē de goede oozde die zijn Mt gheeft/

geest/ esi de groote gereetschap die sp van daghe te dage maect/ so wel om te wederstane der vlote van het Crijghs-volck des Turcx/ so verre sp haer vont inden consten van aldaer/ende eenighen aenslach daer mepnde te doene: Als oock om al zijn onderseten weder te brenghen totter gehoorsaemheyt van God ende van syne Mt. Uwe hoochheyt sal oock mercken/ hoewel men hem te vreden hout/ vander maniere/ so sp haer heeft gedragen na de veranderinge/ toe-gecomen inde Landen/ daer sp is/ ende hoemen boven al heeft goet eñ wel dienende ghevonden/ het leste punct/ vande hepmelicke verstanden eñ stercke plaetsen. Inder voegen dat daer door zijn Mt. nu wel verhoopt met luttel moeyten eñ tegenstoots te comē ten uptersten van zynder mepninge/ des sp inden beginsel twyfel hadde/ bysonder so verre de vreemde hen des niet te seer en moeyen/ ende oock door middel van het goet voortvaren vander wijsheyt ende dexterteyt/ daer mede uwe hoochheyt dese geheele sake heeft begonst te belepden. Ende ick mach u wel verseliceren Me-Vrouwe/dat zijn Mt. is uwe hoochheyt toeschrijvende de behoudinge van zijnder Nederlanden/ naest God/ welcke door zijn gratie sal maken dat van dit quaet dat aldaer toegecomē is/ zijn Mt. so grootē voordeel ende bequaemheyt sal trecken/ als vande selve landen te sien gebzorht onder zijn volcomen gehoorsaem heyt/ende in den staet/ regle/ ende regeringhe/ daer toe zyne voorsaten nopt en hebben connen geraken/ ende zijn Mt. van so langen tijt na verlangt ende gesocht heeft/ Eensamelick van met deser voorsaken (die geē goet dienaer van zijn Mt. haer en sal raden/te laten verlozen gaen) middel te hebben van t'onder te brenghen de eene/ ende haer quijt te maken van de andere/ der geenre die haer sal goet duncken/ende die sp sal mercken te wesen om namaels hen te mogen stellen tegē den voortganck van zijn saken/ende handelingen inden voorschreven Landen. Ende want het punct/ Me-Vrouwe/daer aen my als nu meest dunckt gelegē te zyne/ ende oock meest van consequentien te wesen is/ datmen lancx so meer versekere de vermomde dienaers/die ghy weet p/ so en sal uwe hoochheyt (believet haer) niet quaet vinden/ dat ick haer dickwils heb ghewaerschout/ende nu wederom doe ghedencken/ van metten tijden te tempozisseren ende prepnsen/ende van hemselven so verre te verwinnē/ als van dien dickwils te verhalen/ ende door wtgemaeckte perijen hen doen verhalen de groote goede opinie/ gevoelē ende voldoeninge/ die zijn Magestept van hen werckē ende actien heeft/eñ vandē goeden wille ende affectie/ die zijn Mt. hen dzaecht. Ja tot hen te affirmeren/ dat zp ghelooft ende sept/ dat sp haer so obergrooten dienst hebben gedaen/ datse haer bevint ende gevoelt in hen gehoudē/ van dat zijn Nederlanden noch zijn onder zijn gehoorsaemheyt/ ende dat de selve sonder henlieder tegenwoordicheyt ende wijsheyt / souden gewozpen zijn eenen roof vanden vreemden/oft ghebaet hebben int bloet van zijn eygen Onderseten. Want al waert/ Me-Vrouwe/dat zp waren alsoo ge-

p Hier bekent byden Prince van Oraengien, dē Grave van Egmont, den Grave van Hoorne ende andere grote Heeré vande Nederlandē.

ghevepnst

bepuft ende loos/ alsmense maert: Nochtans den tijt eñ de bequaemheyt berepsschen / datmen om den dienst van zijn Mt. neffens hen gebruptte/van sulcken gemaeckten constigen redenen/ende pzaken: Eñ ick gelooue dat uwe hoorheyt by experientie bevinden sal/dat zy wat dienen ende helpen sullen/om hen te onderhoudē/ oft ten minsten/ om hen te doen binnen houden/gelijck wp alrede wel gewaer zijn wozdē/ niet alleenlick hen persoñe aengaende:maer ock roerende de Twee die na zijn Mt. gerepst zijn/metten welckē mē niet en heeft versuymt/ hem te houden seer loflick ende behendelijck/ hen doende soo goeden onthael/dat zy niet en sweeren/dan lyder getrouwicheyt die zy haren meester schuldich zijn. Maer aen d'ander syde heeftmen so goeden oz- dē geskelt/ende sulcke sisten gebesicht onder hen volck/ dat/ volgende den voet daer uwe hoorheyt advijs af gaf/ zylieden niet en sullen connen seggen oft doen/ men en sal daer af wel ghewaerschouwet wesen: daer en tusschen heeftmen wel voor hem ghenomen / van hen te doen blyven houden goede residentie neffens zijn Mt. ende dan hem niet te laten vertrecken/ niet meer dan den Heere van Ibermont r. / die ock wel mepnde terstont wrderom te keeren. Maer ick en can niet gelaten van u te seggē/ Me-Hzouwe/dat het meeste quaet/dat tek alsnu in deser saken mercke/is/dat de gene die neffens zijn Mt. meest mathten ende geloofs hebben / Ja ock de Hertoge ende Pzince s accozderen wel t'samen/aengaende het rastijen/ maer niet indē middel/ want d'eene dzingt so hart/als hp cā/ dat zyne Mt. over repse:ende d'ander/ ter contrarien/is t'selve belettende/vertreckende/ende bzenget andere nieuwe middelen by. Aengaende van my/my heeft altijt gedocht/ dat in sulcken saken de tegenwoozdigheyt vanden Meester wel dienē soude / ende dat boven al neerstigheyt ende haeste daer toe nootelick waren: Ja dat het te boven comen vander sake daer in gelegē was/ende datmen tot onverwachte ende haestige sueten/moeste voegen rasschē remedien/ja ock geweldighe ende violente/dwelck is de optnie/daer op zijn Mt. (somen my met een cleyn woozdeken alleenlick laet weté) alsnu heel vastelick haer heeft gesloten ende gearresteert. Ende dat ten selvē dage/als zy lestmael/na haer sieckte/te Madzid quam/ zy swoer in tegenwoozdigheyt vanden voorschzeven Heeren/ dat zy wel wiste/ dat in tegene/dat in zyne Nederlanden was gedaen/was verroyt/niet al- enzijn reputacie/ maer ock den dienst van God / ende dat t'selve haer soo na ginck / dat zy eer soude abontureren alle de reste van zynen Landen/ dan van sulcken rebellen niet te doen een rastpement exemplaire/ten aensiene der gantscher Christenheydt. Ende tot dien eynde Moot alsdoen ter selver plaetse zyne Mt. van te scheydē upt Spangie/ so haest haer mogelick soude wesen/ende met haer te nemē den Pzince zynen Sone/ende de Coningtinne/(diemē nochtans mepnt/ dat haren wech door Pzanckrick sal moghen nemen) latende int Lant voor Gouverneute zijn Suster / ende zyne Neven de twee Sonen vanden

q Dese twee zijn de Marquis van Bergen, ende de Baendeheer vā Montigny.

r Dit is den Raet heere Renaert.

s Hier wordē bereeckēt de Hertoge van Alven, eñ de Prince van Eboli Ruygomes.

Keyser/met haer/hoewel dat de voorsz. Heer Keyser soetachtigen ontst
van daer te hebben/ende dat de Hertoge eenige dagen te vozen de Zee
soude passeren / om te verversschen de garnisoenen van Italien / ende
de beste ende outste Soldaten ende Capitepnen daer upt te trecke/ eñ
in hen plaetse te laten de gene die met hem upt Spangien trecke sul-
len: Dat zyne Magestept tozts darr na comende in Italien / soude
spreken met eenighen Princen ende Potentaten / ende oock met den
Paus / ende daer na metten Keyser / ist mogelick / om tsamen te be-
vestighen hen saeden ende machten / aen den welcken zy alrede be-
gheert heeft/ twee van zynen Regimenten/ diemen oock met en twy-
felt / zy en sal die wel verwerven / Hoewel de Keyser / midts der oor-
loghen die hy heeft metten Turck / almoth gheen verscheerde ant-
woozde en heeft connen gheven. Dwelck ghedaen / ende de ozdre
dier tot zynen voornemen behoeft / ghestelt wesende / marcht zijn
Magestept zijn reheninghe / van te blijven inden Graefschappe van
Bourgoengien/ om daer na af te comen inde Nederlanden / met sulc-
ken heyzcracht/ als van noode sal wesen/ nabolgende dat zijn Onder-
saten hen sullen dzaghen/ende de maniere die zy sullen houden van hen
te verootmoedighen/ oft wederstant te doene/ om hem te doen onder-
danichepdt bewpsen / ende Gode al vozen. Voozt dunckt my Me-
Hzouwe/dat ick niet en behooze te laten/u te seggé/ Hoe dat de Palf-
graef ende de Lantgraef van Hessen/ende andere Luttersche Vozstē/
herwaerts gesonden hebben twee Ambassaten/diemē sept Dertoozs
te wesen/d'een genoemt Junius/ende d'andere Dabid: die hier gero-
men zijn over een maent oft vijf weken/onder decksel van te comē ep-
schen sekere penningen/die de voorsz. Vozsten/duerende den troublen
van desen Rijcke / hebben geleent den Hoofden van den Hugenopsen/
eensamentlick om den Coninck van Vranckrijck te recommanderen
de gene/die daer houden hen sraep Religie. Maer inder waerheyt (na
dat ick heb connen vernemen)om metten voorsz Hugenopsen eenighe
practijcken voozt te stellen/ende eenigenieuwe middels aen te geven/
om wat aen te grijpen teghen den staet ende Landen van zyn Catho-
lijcke Mt. Eñ want ick van een goede plaetse waerachtelick heb ver-
staen gehadt/dat eenige banden Rade banden voorsz. Co[illegible] eñ Co-
ninginne/ ja oock banden grootsten ende outsten (hoe Catholijck dat
zy henselven oock seggen te wesen) waré van addpse/ hen metter bai-
salie van dese Ambassade te behelpen/ om metté voorsz. Vozstē eenich
verbont te maken/ ende metter vrientschap ende confederatie banden
selven/hen te stercken/So hebbe ick schere dagen beladen geweest/ om
te vinden middel/ om dat voornemē te scheurē. Maer na dien de Car-
dinael in deser stadt so wel te passe is gecomē/ (de welcke inder waer-
heyt al hier upt nemende goede diensten doet/ende nach meer doē sou-
de hadde hy den middel)so heb ick hem geweest besten/ende lange met
hem ghespzoken vander impoztantie deser saken / ende vander con-
sequentie

* Hy meynet de Cardinael van Lotharingé.

quentie die zy treckt ter verdruckinghe der Catholycker Religiten des
selfs rijcks/ende heb hem wel doen verstaen ende weghen/dat dit niet
alleen en quam ten achterdeel vanden Coninck / mynen Meester/
maer oock van zynen eyghen/hem ock met eenen weghe middel ghe-
beende / van te grijpen aen den voorseyde Junius / midts dien de selve
was onderset ende ghebozen vanden Nederlanden / In sulcker voe-
ghen/ dat hy des anderen daechs van hier trock / om hem te vinden
in een vanden huysen der Conninginne / ghenaemt Monceault / daer
t'Hof was. Ende daer wesende / heeft soo vele ghewracht / dat de
voorseyden Coninck ende Conninginne terstont bzieven afveerdich-
den aen den Pzobooste van haren huyse / om de voorseyde Luterse
Ambassadeurs binnen deser stadt wesende / ghevanghen te nemen/
ende in handen te crijghen haer bzieven / memozien / papieren / ende
instructien. Het welcke ock sonde ghereduteert ghewees zijn / en
hadde niet een vanden voorseyden Rade/in deser stadt zijnde/gedue-
rende de swarichept dier gerees/ten tpde als de voorz. Pzobooste hen in
de gevanckenisse wilde leyden/ van addyse gewest/ datmen de exeru-
tie soude schozssen/ totter tijt toe / dat noch ander bevel daer op soude
comen. Ende ick weet wel/dat/hoewel men daer na heeft ghearbept/
om dese faute te bedecken/ nochtans de voorseyde Ambassadeurs ver-
staen/daer dooz gheleden te hebben alsulcken schande/ ende haer mee-
sters sulcke iniurie/ dat ick sie/ dat daer dooz/ dese pzaetzijcke / diemen
bzoude/is gescheurt/sonder weder geknoopt te connē wozde/ te meer/
dat zy hen weder gevoelden verongelijckt te zyne/upt dien/dat in ste-
de van te beteren de voorseyden iniurie / zy noch qualick ghenoegh
hebben in desen Hove ontfaelt ghewest / alsmen hen audientie heeft
gegeven/ende laten duncken/dat zy niet seer aengenaem en hebben ge-
west den voorseyden Coninck / Coninginne / ende dien van haren
Rade / ende datmen na de voorseyden Audientie / met hen ghespot
heeft: het welcke niet en can ghecomen / dan tot grooten voozdeel
vanden handelinghen van zyne Magestept/ende met eenen meer ende
meer benemen de vzientschappen ende alliancien der Vzouwe v (ghy
weet welcke) die ick mepne te wesen eene vande meeste ghevepnde
vandet weerelt/ende hoe ick langher hier handele/ hoe ick vaster blyf
ve inder opinien (die ick uwer hoochepdt te meer stonden heb doen
verstaen) dat in haer gheen trouwe/verseheringhe/vzientschap/ noch
resolutie en is. Ick heb haer te meer stonden ghespoken van der
saecken u behent / daer zijn Magestept aen ghelegen is / ende haer
wel sterckelijck verthoont de verbintenisse die zy daer toe heeft / ende
het bystandt dat zy ontfanghen heeft in haren grooten noodt: Bo-
ven dien ghebzupcke ick alle daghe alle de middelen die ick can be-
dencken / om de saecken te doen comen nae de mepninghe van zijn-
der Magestept / ende uwer hoochepdt / Maer ick en crijghe ant-
poerd niet dan woozden / ende den des noch soo luttel versekert / als

v Hier meet hy de Conin-ginne van Vranckrijck.

ten eersten dage: des niet te min/ heb wel dooz mp ghenomen/ haer te hart aen te vallen ter eerster audientie die ick hebbe sal/ dat sp [illegible] moeten opentlick spzeken. Zp seynt dickwils by mp het cleyn swart manneken/ daer ick uwer hoochept somwylen af gheschzeven hebbe/ die dickwils in Spangien is gheweest/ ten tyde als de Heere van S. Supplice aldaer Ambassadeur was. Ende hoewel de voorseyde Vzouwe haer laet duncken dat sp mp dooz hem doet gheloouen al dat sp wilt/ ende dat sp vele serreten van mp upt-haelt/ so en wil ick nochtans haer niet te kennē geven/ dat ick sulex verstae/ noch van die opinie hen trecken/ maer ter contrarie gelate ick mp/ van niet hen te spzeken seer vzpelick. Ende ick ben ghewaer gewozden/ dat ick daer mede hen somtyden wel goede gedoe/ die wel te pzopooste comen/ ende dat ick hen meer upt-hale dan sp mp: immers ick sal voortane wel toe sien metter hulpen Gods/ dat sp hen niet en sullen beroemen/ van bedzogē te hebben eenen Spaengiaert. Ick heb dit parquet ontfanghen dooz eenen Poste die van Madzid schepde metten voorseydē Heere van S. Supplice/ den welcken de voorseyde Vzouwe onlanx hadde gesondē aen syne Mt. dien hy den eersten van deser maendt heeft ghelaten te Ba Jone/ om weder te keeren in Vzanckrijck. Men schzijft mp/ dat men hem ghegeven heeft de antwoozde diemen behoozde/ ende soo ick het advijs ghegheven hadde/ d'welck ick mp wel versekert houde/ dat helpen sal. Ende en heeft oock niet so veel nieus vernomen als hy wel mepnde/ ende als de hope was vanden genen die hem hadden gesonden. De Hertoghe hadde eenighe daghen te vozen gheseyt dat hy mp wilde schzyven/ maer om dat de voorseyde Poste tot synen vertreke hem sach met allen seer dzoeve/ om des houwelicks wille van synen Soone/ soo en dozste hy hem daer af niet spzeken. Men en wiste in Spaengien noch niet de doot van Sultan Solpman/ ende en twpfele niet/ ick en sal een depesche crygen/ so haest men daer dat sal verstaen hebben/ waer dooz ick sal mogen verstaen/ oft op die tydinghe eenighe veranderinghe van opinien sal ghecomen wesen/ oz de particularitey-ten boven gherocrt/ waer af ick niet laten en sal terstont te adverteren uwe hoochept/ Van de welcke/ etc.

Brieven vanden Prince van Orangen, aen de Regente.

y Dit zija de generale brieven by de Regente uytgesonden den

Me-Vzouwe/ ick heb ontfaen de Bzieven y/ die uwer Hoochept belieft heeft te schzijven aen mp/ eensamentlick aen die vanden Rade van mijnen Gouvernemente/ ende verstaen de mepninge van zijnder Mt. op dzy punten. Zy oock bevelende

belende/ende/wel expresselick te doene/ elck van dien executeren/in allen de Articulen van mijne voorsz. Gouvernemente. Ende hoewel Me-Heeren/ gy weet/ men my geen advijs en heeft gegeven/ in saken van soo grooten gewichte ende consequentien/ nochtans/ ick/ als een getrou Dienaer ende Vassael van zijnder Mt. gepoot door eenen goeden yver/ begerende te voldoene der verbintenisse/ die ick schuldich bē tot mijne staet ende eede/ en hebbe niet connen gelaten/ van mijnen goetdunckē ende opinie daer op yzy upt te segghen/ lieber verwachtende d'aventure/ dan/ als nu ondanck te behalen van mijne waerschouwinge ende verhoomingen/ dan van door mijn stil swijgen ende oochluptkinghe/ naemaels/ als het lant daer door soude bedorven ende in onrusten gestelt wesen/ gelast ende gebannert te worden voor een ongetrou/ onachtsaem ende sorgheloos Gouverneur. 18. Decemb. vijfthiēhondert enē vijf en tseftich Metter resolutie vande Coninck boven beyde gevoeget onder Num. 2.

Eerst/ aengaende van het volboeren vanden Concilie/ hoewel in't beginsel men daer op ghemoxret ende qualick te bzeden geweest is/ nochtans/ gemerckt men naderhant daer by gevoerht heeft sommige exceptien ende reservatien/ soude ick hopen/ dat desen aengaende/ luttel swarichheden sal vallen. Ende aengaende het reformeren van den Priesters/ enē andere gheestelicke ordinantien/ so het niet en zijn saken van mijnder vocatien/ gedzage my des totten ghenen/ die deg den last hebben/ ende alst van noode sal wesen/ sal ick den bevele van syne Magestept genoech doen. Het Concilium.

Voerende het twede punct/ Inhoudende dat de Gouverneurs/ Raden/ ende andere Officieren souden met alle haer macht/ bystaē den Inquisiteurs/ ende hen hanthouden inder authozitept/ die hen na die Godlijcke ende weerlijcke rechten toebehoozt/ ende van-der welcker zy tot hier toe gheploghen souden hebben. De Inquisitie.

Uwe hoochept mach indachtich wesen/ dat de clachten/ oppositien/ ende swarichedē/ alemmie inden landē van herwaertsover/ gemaeckt op de instellinge vanden Bisschoppen/ alleenlic upt dier oorsaken zijn toegecomen/ dat men vreese/ dat/ onder sulcke decksel/ mē sochte inne te brengen eenige maniere van Inquisitien: So grooten haet/ afkeer/ ende walgingе isser/ niet alleene vander werckinge enē exercitie/ maer ooch vanden naem alleen der selver.

Voorden dien/ so mach uwe hoochept weten: ende is cont ende kennelick der meester menichte der onder saten/ ende goeder ingheseten van herwaertsover/ dat de Keyserl. Mt. ende insgelijcx de Mt. vande Coninginne Marie/ den Inwoonderen te meer stonden hebbē versekert/ so mondelinge/ als by geschrifte/ dat de selve Inquisitie in desen Nederlanden niet en soude gebracht worden/ maer dat de selve landen soudē gehouden ende gerekent worden/ ghelijck sy van allen ouden tyden te voren gedaen waren ghewest: Ja zijn Coninklijcke Mt. selve/ heeft gelijcke versekeringe te meer repsen/ den Onder saten gedaen/ om sulcken achterdencken te benemen.

Voorwaer Me-Vrouwe/ dese voorz. verseeringen ende beloften hebben ongetwijfelt de Ondersaten ende andere ingesetene verhoopt ende verhouden van te vallen in eenige verantwerdinghe / en de dat niet vele lieden van eeren ende van machte/ haer goedt en hebben vertiert/ noch ghesocht andere plaetsen/ daer sy mochten vry leven sonder vreesen van eenige Inquisitie. Waer door ook by consequentie by een gehouden ende bewaert is de ruste/ eendrachtichept / handel van koopmanschap ende het opbrengen vande penningen/ behoeft hebbende tot onderhout vande Oorlogen/ Daer andersins het Lant ghebloot wesende van inwoonderen/ vassalen ende gelde/ sonde gewonnen zijn tot eenen roof/ den ghenen die daer de handt hadden willen aenslaen.

De placcaten

Rengaende den derden punctе/ by den welcken zyne Mt. wilt/ende upterlick ordonneert/ dat de Placcaten gemaeckt/ so wel by den Keyser/ als zyne Magestept/ in alle hare puncten ende artijckelen worden onderhoudt/ achter-volcht ende geexecuteert in aller straffichept/ ende sonder eenighe moderatie ofte oochluyckinghe.

Me-Vrouwe / dit punct duncht my ooch seer hardt te wesen / uyt dien dat der Placcaten vele ende verscheyden zijn/ende ooch eertyden somwylen versoet/ende niet altijt ghevolcht in het upterste rigeur/ jae ooch ten tyde/ als de generale miserie niet so scherp en was/ als die nu wel is/ noch ooch ons volck/ door de verweckinghen ende practijcken van onse gebueren/ niet soo ghenegen tot vreuwicheden. Ende als nu te willen meerder straffichept te wercke stellen/ende met meerder vehementien / al t'seffens te willen hernemen de voorsepde Inquisitie/ ende voort-baeren in alder hardichepdt met executien. Ick en can Me-Vrouwe niet begrypen / dat zijn Magestept daer by yet anders en sal connen gevorderen noch gewinnen / dan haerselven te stellen in ypne/ende zijn Landt in onruste/ ende te verliesen de herten van zyne goede ondersaten/ makende elcken een achter-denckен/dat zyne Mt. soude willen comen ende handelen op eenē anderen voet/ dan hy altijt belooft ende betoont heeft gehadt/ ende stellēde de Landen in hazart/ dan te vallen in handen van onse gebueren/so wel door het groot volc datter vertrecken sal upte Landen / als door het clepn betrouwē dat men sal hebben van den ghenen dier blyven sullen/ ende dat al sonder eenighe vorderinghe ofte beternisse vander Religien.

Ick wil hier achterlatē het verhael van veel andere inconvenienten/ om der rozthept wille/ wel wetēde dat zyne Mt. ende uwe Hoocthept daer af eertyden te meer stonden in't langhe ghewaerschout zijn. Boven dien/so duncht my ooch (sprekende onder correctie) den tijt als nu seer onbequaem / om te roeren de sinnen ende herssenen des volcx/ dat alreede niet dan te vele ontstelt ende verbittert en is / door de teghenwoordighe dierte ende ghebreck vanden Cozen. Ende nae mijn dunckен waert beter dat die saken werden verhouden ende upt-ghestelt totter comste toe van zynder Magestept/ dienē sept dat gerepte

schap

hanwaert om herwaerts over te comen/ende wilde wel dat zijnder Mt. beliefde hem daer toe te haesten / op dat in zijn presentie / sulcke zaken daer in gestelt werde/als hy soude voorsichtich vinden/voor den dienst van God ende van zyne Mt. mitsgaders tot ruste eñ voorspoet van zyne Landen ende onderzaten van herwaerts over. Want soude daer onruste vallen / de remedie soude ghereeder wesen in zijnder Mts. teghenwoordicheyt, dan anderssins.

Niet te min/ so verre zyne Mt. ende uwe Hoocheyt daer by blyvē/ ende dan nu af willen dat men so doe/ ende de voorseyde puncten allegader achtervolge/ mits dien ick claerlick ende voor de hant mercke/ dat die/als nu niet en connen te werche gestelt worde/ sonder 't Lant te stellen in grooter vreese van gansschelick bedorven te worden/waer op mogelick zyne Mt. achte soude slaen / waer die hier/soo soude ick liever hebben/so verre men de sake tot dier tyt toe niet en wil uytstellen/maer van nu af metter voorseyder Inquisitien eñ executie voortvaren/dat zyne Mt. in mijn plaetse remandē anders stelde/ die de genegentheden des volcx beter conde begryp̄e/ende bequamer ware dan ick/om het selve in ruste ende stilligheyt te houden / dan van te vallen in eenighe oplyzake/daer mede ick ende de myne/ naemaels mochten ghblameert worden/soo verre tende Landen/ staende onder zijn gouvernement/ghedurende impost last/eenige onrusten ofte inconvenienten toe-quamen.

Eñ mogen hen/so wel zyne Mt. als uwe Hoocheydt wel verseker houdē/dat ick 't gene des voorseyt is/niet en segge/om niet te willē navolgē zijn beveld/ of te levē anders dā eē goet Crist̄ē/gelijc myn voorgaende wercken des goede getuygenisse comē gevē/ so it oot hope dat zijn Magestept by goede experientie/sal hebben bevonden/ dat ick om zynes Magestepts dienst / mopt lijf noch goedt ghespaert en hebbe/ daer inne ick oock begheere volstandich te blijven / so langhe ick leve. Boven dien / soo verre de saecken landen niet wel effen en ginghen / ick soude gheralen te moeten bystellen / boven de verbintenisse die ick schuldich ben zyne Magestept ende den Lande / niet alleen alle het ghene dat ick inde weereld hebbe/maer oock myncn p:rsoon / met wijf ende kinderen/die oock de natuere selfs ons ghebiet gade te slaen ende te bewaren.

Uwer Hoocheyt sal believen op het ghene des voorseyt is / ackt te nemen/ na haer voorsichtighe ende ghewoonliche wijse/ende dese myne bertooninghe / int goede te nemen / als romende van eenen die daer yzeerst upt eenen yprighen treck ende affectie/ die hy heeft/ ten dienste van zyne Mt.eñ om te verhoeden alle inconvenienten/ des ick God te getuyge neme: Den welcken ick bidde (eerst myn ootmoedige gebiedenisse / ende goeder graeten van uwer Hoocheyt ghedaen hebbende) der selver te willen gunnen in gesontheyt/een goet salich leven.

Uyt Bruyssel/dē xxiij. dach van Januar. 1565. na stijle dā Kzabāt.

Uwe

Antvvoort van de Regente, op de voorgaende Brieven van den Prince.

MYn lieve Neve/Ick heb ontfaen twee uwe Brieven/vande xxj. deser Maent: By d'een vanden welcken ghy exciseert u comste herwaerts/so ick u gebeden hadde: Ende by d'andere/ my vermaent de vertoontingen/ die ghy my anderen tyden hebt gedaen/nopende inconvenienten dier te verzeesen waré/ aengaende den vzy puncten/ die de Coninck mijn Heere bevolen hadde/ dier ick seer wel gedachtich ben. Ende is sedert dien tijt (na dat ick geinformeert ben) de verbitteringe ende mozringe des volcx int generael so grootelick gewassen/dat dooz verschepden waerschouwinghen/my comende van daghe tot daghe van goede plaetsen/ men my te kennen geeft/dat de selve inconvenienté zijn seer apparent/ eñ booz de deure/ om hen seer haest te toonen ende laten sien: het welcke heeft gheraden/ ende nootelick te doen vinden/te roepé alhier de Gouverneurs/so ick gedaen hebbe tegen in Maendage ofte Dinerdage naestcomende ten langsten/om met hulpe van hen/te raetslagen op het ghene dat soude mogen dienen/om de selve inconvenienté te verhoeden/ tot vozderinghe vanden dienst van zyne Mt. ruste ende stillichept des lants / ende verseker inghe der Vassalen/Onderzaten ende Inwoonderen desselfs. Ende na dat ick kenne uwe goetherticheyt ende yver/ ten saken/ dienende ten dienste van zyne Mt. ende van desen lande/so houde ick my verseckert/dat ghy in genen ghebreke sult wesen/ (alle andere saken terzijden ende wtstellende) van u hier te vinden ten selven tyde/ Het welcke ick u/mijn goede Neve/seer hertelick by desen bzieve (dien ick daerom alleen by eenen expzesse aen u sende) ben biddende/ende God almachtich/dat hy u gebe het gene ghy meest begeert. Wt Bzuyssel/ den xix. dach van Meerte/ 1565a.

Onder stont gheteeckent/

Margarita: Ende noch/ Berty.

Ende het opschzift was/

Aen mijnen goeden Neve / den Pzince van Ozangien / Gzave van Nassou / Ridder vander Ozden / Gouverneur des Gzaefschaps van Bourgoengnen / ende vanden Landen van Hollandt / Zeelandt/ ende Vtrecht.

a Is vijfthien-hondert ende ses en thiestich na den gemeynen stijl.

Extract

Extracten van sommige puncten ende Arti- No. 9.

culen, genomen uyt sommige Placcaten ende Ordi-nantien, ghemaeckt ende vercondicht inde Nederlanden, opt stuck van de Religie ende Gheloove.

Alle dese Placcaten tegen der Religien, zijn te vinden by eē int boeck ghedruckte Gent, daer alle de ordinantien ende Mandamētē vande Nederlanden in vergadert zijn.

Ende eerst uyt den Placcate ende generalen Mandamente gemaeckt ende geordonneert by den Keyser Caerle, den 22 September, inden Iare 1540. Het welcke vercondicht is gheworden, naer dien tē vooren inden Iaere 1531 een ander (oock soo hart) gheslatueert was gheweest.

SO ist dat wy t'selve aensiēde/begeerende met alle onse macht te extirperen/aboleren ēn vernielē de voorsz. verdoemde ende verpoerde secten/dwalingen ēn heresiē/ēn onse onderzaten onderhouden inde vreese Gods Almachtich/inde waerachtige onderhoudenisse van onse voorsz. H. Kersten geloobe/ēn inder gehoorsaemheyt van onser Moeder der H. Kercke/ Wy by groote ende rype deliberatie van Rade/ēn by advyse van onse seer lieve ēn seer beminde Suster Vrouwe Marie/ Coninginne Dobagiere van Hongerien/van Bohemen/ect. Regente ende Goubernante in onse voorsz. Landen van herwaerts over/ēn daerop oock gehadt het advijs van onse principale Raden/hebben uyt onsen eygenen wille ēn sekere wetenthept gheordonneert ēn gestatueert/ ordineren ende statueren voor edict ende eeuwighe wet/ tghene dat hier nae volcht.

Inden eersten/dat niemant/ van wat state ēn conditie hy sy/en sal mogen onder hē hebben/vercoopen/geven/dragen noch lesen/preken/instrueren/sustineren ende defenderen/communiceren/ of disputeren/heymelicken of openbaerlicken/van de leeringen/schrifturen ēn boecken/die gemaeckt hebben/oft souden mogen maken/ Marten Luther/ Jan Wiclef/Jan Hus/Marcilius de Padua/Ecolampadius/ Vlricus Swinglius/ Philippus Melanethon/ Franciscus Lambertti/ Joannes Pomeranus/ Otto Brunsi/Justus Jonas/ Joannes Puperi/ēn Gozchianus/ofte andere auteuren van henlieden secte/of bā andere heresiēn oft dwalende secte/ghierepoeert bander Kercke: Noch oock de leeringen van hare adherenten/ fauteuren/ēn complicen; noch oock de nieuwe Testamenten/ gepaint by Adriaen bā Berghen/Christoffel van Remunde ende Joannes Tel/ Phrases scripturæ divinæ, Interpretatio nominum Chaldæorum, Epitome topographica Vadiani, Paralipomena rerum memorabilium, Historia de germanorum origine, Commentaria in Pithagoræ poēma, Commentaria in Phisicam, Aristotelis per Wolcurionem, Eobani Hessij opera, Dominicæ precationes Griphij, Methodus in præcipuos scripturæ divinæ locos, Erasmi Sarcerij Catechismus. Scholia ejusdem in Euangelia, secundum, Mattheum, Marcum, & Lucam, Postilla ejusdem in Euangelia Dominicalia, per totum annum, Item,

De ratione discendæ Theologiæ. De institutenda vita, & moribus corrigendis, parenesis Christophori Hegēdorphini, Eiusdem Christiana institutio adolescentis iuuentutis, cum expositione Orationis Dominicæ Philippi Melanchthonis, Epitome Chronicarum. Wesende in Latijn ende in Duytsch/ Annotationes Sebastiani Munsteri in Euangelium secundum Matthæum: Ende de spelen die contrelingen gespeelt zijn geweest in onse stadt van Gent/ by de negenthien Cameren/ op't Refereyn: D'welck den sterfenden menschen den meesten troost is. Noch insghelijcx eenige andere boecken/ die sedert achthien Jaren herwaerts geschreven oft gepaint zijn geweest sonder declaratie vanden Paintersch/ Schrijvers/ tijdt/ oft plaetse. Noch oock het nieuwe Testament/ de Euangelien/ Epistelē/ Prophetien/ oft andere boecken in Walsche oft Vlaemsche talen/ hebbende prefacien oft prologhen/ apostillen/ ofte glosen/ smaeckende dwaelachtige leeringen/ repugnerende oft contrarierende onsen heyligen Geloove/ den Sacramenten/ oft Gods ēn der Kercken ghebooden. Noch desgelijcken schilderen oft doen schilderen/ oft betrecken te houden/ hebben/ oft bewarē eenige beelden/ pourtracturē ofte schandeluse figurē vander Maget Maria/ ofte vanden Heyligen by der Kercken gecanoniseert/ oft te vreken/ casseren/ eñ uyt doen de beelden die t'haerder eere eñ gedenckenisse gemaeckt zijn ofe gemaeckt sullen worden. Ende soo verre yemandt de voorschreven boecken oft schilderyen onder hem hebbe/ dat hy die terstont verberne.

Op de pene/ indien yemandt bevonden worde gecontravenieert te hebbene eenighen vanden poincten boven verclaert/ ghexecuteert te worden: te weten/ de Mans by den zweerde/ ende de Vrouwen by dē putte/ soo verre sy-lieden haerlieden dwalinghen niet sustineren oft defenderen en willen: ende indien sy in haer dwalinghen oft herespen persisteren/ soo sullen sy geexecuteert worden by den viere/ ende in allē gevallē haerlieder goeden verclaert geconfisqueert/ tot onsen profyte.

Willende eñ verclarende/ dat banden daghe dat die voornoemde heretijcken sullen gevallen wesen in haer dwalingen/ sullen wesen inhabil om te disponeren van haerlieden goeden/ eñ dat alle alienatien/ giften/ cessien/ vercopingēn oft oydrachten/ Testamentē/ eñ uptersté wille by henlieden ghemaeckt/ sedert den voornoemden daghe/ sullen wesen nul ende van onweerden.

Daer en boven ordonneren ende statueren wy voor gebodt eñ eenwige wet/ als boven/ Dat niemandt hem en verboordere/ te houden oft toelaten in zijn huys/ oft anderssins/ conventikelen oft vergaderingen/ noch te communiceren oft disputerē vander hepliger Schrifturen/ sonderlinghe in swaere ende twijffelachtige materien/ Oft anderen de voorschreven heylighe Schifturen/ te lesen/ noch vreken sy en waren Theologiens/ geapprobeert by eenige fameuse Universiteyt/ Oft andere daer toe ghecadmitteert by de ordinarisen vander plaetsen/ op de pene voorschreven.

Dat

dat niemandt hem en verhoozdere te pzinten oft doen pzinten/oft anderssins te publiceren eenighen boeck/ spzeuckende oft mentie maeckende bander hepligher Schzifture/oft eenichsins gengaende onsen heplige Geloove/ende die constitutien vander Kercken/ten zp dat de selve eerst ghevisiteert zp bp den Ordinaris vander plaetsen/ Ende dan ons verreghen bzieven van Oetroy/eñ permissie om die te pzintene/ opte selve pene als boven.

Ordonneren ende statueren oock/dat niemandt / van wat state of conditie hp sp/hem en verhoozdere te herberghen/ontfanghen/ tracteren/oft favoziseren eenige heretijcken oft Herdoopers/ Ende dat alle de ghene diese gherhercht/ontfangen/getracteert oft gefavoziseert hebben/kennende die sulcke te wesen/de selve denuntieren/eñ aëbzengen den Officier van der plaetsen/soo verre die ghepzevilegeert sp:in gevalle niet/den principael Officier bander naester goeder stadt van haerlieder residentie: op de pene gecozrigeert te wozdē als heretijckē.

Ende begeerende te comen totter kennisse van de voozschzeven heresien/dwalingen ende abusen / Wp ordonneren dat de accuseerders ende denuntiateurs/(so verre behoozlicken blijcke van de mesusen/eñ dat de geaccuseerden verwonnen wozden/)sullen hebben de helft van de goeden vande voozsz. gedenuncieerde oft geaccuseerde/soo verre de selve niet meer en bedzagē dan hondert ponden grootē Vlaems eens: maer indien de voozschzeven goeden exredeerdē de voozschzeven somme voozeens/in sulcken ghevalle sullen sp-lieden alleene hebben den thiensten penninck dan t'gene dat de voozschzeven goeden exrederen sullen/de costen eñ mysen van Justitie eerst eñ al vozen gedefalqueert. Ende ten eynde dat onse Kechteren eñ Officieren/die de voozschzeven heretijcken ende Herdoopers geappzehendeert sullen hebben / onderschijn dat de penen souden mogen schijnen groot ende hert te wesen/ eñ gestelt alleene tot vyese banden delinquanten geē occasie en hebbe/ met hen haer complicien eñ fauteuren te dissimuleren/oft die te straffen min dan sp-lieden verdient hebben/so dickwils hier voozsijts bevonden is gedaen geweest te hebben. Wp willē ende ozdonneren/dat de gene die tegens dese onse ozdonnantie gecontravenieert sullen hebben/houdende/pzintende/vercoopende/distribuerēde/oft publicerende heretijckē oft schandeleuse boecken/schzifturē ofte schilderpen/oft anders gecontravenieert tegens de poincten boven verclaert/ofte eenighe vande selve/Indifferentelick gepunieert/ gecozrigeert ende gestraft sullen wozden/bp de pene boven verclaert. Verbiedende allen onsen Kechteren/Officieren ende Justicieren/te altereren/modereren ofte veranderen de voozschzeven penen/in geenderhande manieren/ hoe dat het sp: ſ Haer naercelijcken/na dien dat hen gebleks sal wesen bande voozschzeven contraventie/declareren de voozschzeven penen/ navolgende dese tegenwoozdige ozdonnantie/op de pene van ghepzijdeert te wozdē van haerlieder staten eñ officien/eñ verclaert inhabil/

nimmermeer te mogen hebben officie / en daer en boven voth arof
kralick gerozrigeert: Ozvanneerende alle onse Officieren, Ous, of on-
ser voznoemder Suster de Conninginne te adverteren / wanneer onse
Rechteren oft Schepenen / of andere / kennisse hebbende vande voorz.
delinquanten / swaricheyt maken sullen / onse voorz. ozdonnantien te
achtervolgen / ende te apposeren de voorz. penen / om tegheus henlie-
den te doen pzotederen totter voorz. penen.

Boven dien ozdonneren wy / dat indien yemant sy die plaetse weet
daer eenighe vande voorz. heretijcken oft Herdoopers hen houden
verbozgen / die sal gehouden wesen dat te verclaren den Officier van-
der plaetse / op de pene van gehouden te wesen voor fauteur / ontfan-
ger / ende adhererende aen de heresie / daer af die verbozghen persoone
besmet sal wesen / ende gecozrigeert te wozden met ghelycke pene / als
de verbozgen persone wesen soude / indien hy geappzehendeert ware.

Ende want hier voortijts / so wanneer eenige vande voorz. heretij-
cke ofte Herdoopers gecreceert ende gedaecht wesende / hen hebben upt-
landich gemaect / zijn gebleven / of hen houden verbozgen / men niet en
heeft mogen tegens henlieden pzotederé tot behoozlicke punitie / maer
alleene tot bannissemente: Ende wetende dat haerlieder compliten ende
adherenten doot zijn oft geexecuteert / in sulcker wijs dat den Officier
niet mogelick wesen en soude / sufficantelick tegens henlieden te pzoe-
ven / dat sy lieden herdoopt oft heretijcken waeren / ende onder desen
schijn ende betrouwen / hen dagelicx verbozderen supplicatien te pzesen-
teren / om mandement van purge oft andere pzobisie van Justitie te
berwerven / d'welck ottasie heeft van verachtinge van Justitie / ende
de voorz. heretijcken ende herdoopers stoutichept wederom te comen /
ende te spzepen haerlieder dwalingen ende valsche leeringen in onse voorz.
Landen / tot grooten pericule / schandale ende naedeele vande voorz.
Landen ende Onderzaten: willende daer toe versien / Wy verbieden
den Hoofden ende officieren van onse souveraine Hoven ende Pzesidenten van onse Pzo-
vinciale Raden / den voornoemden suspecten oft geaccuseerden van de
voorz. heresie ende herdooperie / die eens gesegelen / ofte geven eenighe
pzobisie van Justitie / om hen te stellen in purge ofte adertsins / om te
conberseren in onse voorz. Landen. Maer declareren / dat sulcke fu-
gitive ende gebannen personen sullen gehouden wozden voor verwon-
nen / ende dat tegens henlieden gepzotedeert sal wesen / naevolgende de
voorz. penen.

Verbieden voortz eenen yegelicken / van wat state oft conditie hy
sy / opte pene te wesen gehouden voor fauteur vande heretijcken / ons
oft onse raden macht hebbende gratie te gheven / requeste te pzesente-
ren voor de voorz. fugitiven / ballingen / oft Herdoopers / noch andere
besmet / of die besmet hebben geweest vande voorz. gerezobeerde ser
ten,

ken/om gratie te hebben van haerlieden mis-
[illegible], dwalingen ende here-
[illegible], de welcke wp niet en willen gedoogheert te wozden / opte pene te wesen eenwelcken ghehouden inhabil om te moghen houden ofte exerceren officie in onse voozs. Landen / ende daer en boven arbitralick ghecozrigeert. Desgelycken alle Advocaten/Pzocureurs/Clercken/Particienen ende Solliciteerders/te maken/ schzyben of pzesenteren sulcke requeste/op ghelycke pene.

Alle welcke pointen ende articulen wp willen ende ozdineren onverbzekelick t'eenwigen daghen/als voozen/onderhouden ende ghe- †
observeert te wozden/nae haer fozme ende inhouden. Ende ten eynde dat een yeghelyck daer of geadverteert wozde/ dat ghy terstont ende sonder vertreck die doet publiceren ober al onse Landen van herwaerts ober / daermen ghewoonelyck is uptroepinghe ende publicatie te doen: Pzocederende ende doende pzocederen teghens de overtreders ende onghehoozsamen / by strenghe executie vande penen boven verclaert/ sonder eenighe gratie/simulatie oft verdzach : Niet teghenstaende oppositie ofte appellatie ghedaen / ofte te doen / noch oock eenighe Pzivilegien/Ozdonnantien/ Statuten/ Ghewoonten/ oft Vsantien ter contrarien. De welcke wp niet en willen/noch verstaen/desen aengaende/plaetse behoozen te hebben. Maer hebben totten selven/upt onse sekere wetenheydt/authozitept/ ende volle macht/ ghederogueert/ende derogueren by desen.

Des voozschzeven is/ te doene met datter aencleeft: Gheven wp u onse Officieren/Rechteren ende Wethouderen/die dat aengaen sal/ volcomen macht/authozitept ende sonderlingh bevel. Bevelen ende ozdonneren eenen yeghelycken / dat sy u ende hen t'selve doende/ ernstelick verstaen ende obedieren: Want ons alsoo ghelieft.

Ten tweeden.

VVten Placcate ende eeuwigen Mandamente, geordineert ende uytghegaen den naeste leden April 1550, nae dien te voren in de laren 1544 ende 1546 oock wel straffe ghemaect waren gheweest.

Nde eerst/ dat niemant / van wat staet ende conditie hy sy/ †† en sal moghen pzinten / schzyven /upt-schzyven / copieren/ noch zyns wetens onder hem hebben / ontfanghen / dzaghen/bewaeren/receleren/verf wyghen/ nochte onder hem houden / vercoopen/coopen / gheven / distribueren / saepen ofte laeten vallen in Kercken/ Straten ofte andere plaetsen / eenighe Boecken ofte Schzifften/ghemaeckt by Martinus Luther/Johannes Colampadius/Vlricus Swinglius/ Martinus Bucerus/Joannes Calvinus/oft andere Ketters/ ende autheurs van hen setten / of van

andere quade eñ valsche leeré/gerepzobeert bp der H. Kerckẽ/ of haer aenhangeren/fauteurs/ende complicé / bolcnde bupten onse voorsz. H. Kerstẽ geloobe/ bzeeder gespecifficeert in sekere declaratie eñ verclaringe hier bp geboeght. Voor onsen bevele van nieus gedaen bpdẽ Rectoor/eñ die vander Universiteyt vã onser stadt van Lobẽ/ gedateert vandẽ 26 dach van Meerte lestledẽ. Welcke declaratie wp ghe-autoziseert hebbẽ/eñ autoziseren. Willende eñ ordinerende/dat de selve nagevolcht/onderhouden eñ gepubliceert worde met dese onse tegenwoordige bzieve: Noch oock eenige andere boecken die sedert 30 jaren herwaerts geschreven oft gepaint zijn geweest/ of hier namaels geschreven of gepaint sullen worde, sonder declaratie vande auteurs/ painters/tijt of plaetse. †† Noch te schilderen/ ofte doen schilderen/ vercoopen/oft te coope stellen hebben/houden/ bewaren oft behoudẽ eenige beelden/schilderien/of schandelicke figuré vander maget Maria of vande Heyligen/geranoniseert bp der hepliger Kerckẽ/of van den geselicken state/te bzeken/casseren/eñ uptdoen de beeldẽ eñ schilderien/die ter eeren of ghedinckenisse van dien gemaeckt sullen zijn.

†† Noch in zyne huysen of anderssins te houde oft gedogé gehoudẽ te worde eenige secrete conventiclen of onbehoozlicke vergaderinge/ noch ooc hẽ inde selve vindẽ/inde welcke de voorz. Ketters eñ verleyders secretelicke eñ heymelicke hen dwalinge sapen eñ leeré/ herdopẽ eñ diversche conspiratien tegens der H. Kercken/ ende den gemeynen welvaren doende zijn. Insgelijer verbieden wp alle leke personen eñ andere/te communiceren eñ disputeren vander H. Schzifturen int openbaer of in secrete/sonderlinge in twpfelachtige eñ swaere materiẽ/ of andere voor te lesen eñ leeren de H. Schzifture/ten sp darse Theologienen/eñ inder Godheyt geleert waré/geapprobeert bp eenige vermaerde Universiteyt/ ofte andere daer toe bp de ordinarisen vander plaetsen geadmitteert. Noch oock te spreken/defenderen/ seggen ende sustineren/int openbare oft int secrete/ eenige leeringhen bande voornoemde auteuren/opte pene/indien pemant bebonden ware ghecontravenieert of gedaen te hebben tegens eenighe van de puncten verclaert/gepunieert te zyne als seditieuse personé/ eñ parturbateurs vã onsen staet eñ der gemeyne welvaert/eñ voor sulcke gheexecuteert/ te weten/de mans metten swoerde/eñ de vrouwen geddoen/ soo verre sy hare dwalingen niet en willen sustineren of defenderen. Eñ indien sy in hare dwalingen/opinien of setterien persisteren/ gheexecuteert te worden metten yvere. Eñ in allen geballe in alle haerlieder goedt verclaert geconfisqueert ende verbeurt tot onsen profyte/verclarende dat sy sedert den dach datse tegens onse ordinantie / statupt ende verbodt gedaen sullen hebben/ ofte inde voorsz. dwalingen geballen zijn/ sullen inhabil wesen van hare goeden te mogen disponeren. Eñ sullé alle alienatien/giften/cessien/vercoopingen / transpozten of opdzachten/Testamenten eñ upterste wille/bp hen gedaen eñ gemaect sedert den

a Inde selve staé verbodé by na alle de Bybels ende nieuwe Testamenten, anders dan Latijnse, eñ ooc een ontallicke menichte van boecken, eñ onder andere ooc de boecken van Melanthon, Carlstadt, Corvinus, Sarcerius, Lamberti. Bullinger. Agrippa, VVyclef, Hus, Pomeranus, Pupperus, Ionas, Brentius, Spangẽberg, Rivius, Epinus, Martyr, Vrbanus, Musculus, Bucerus.

den voorsz. dach/mul/macht/loos ende van [illegible] weerden zyn.

Ozdineren voorts eñ verbieden dat niemãt/ dã wat state of conditie hy sy/hem en verdere te herbergen/logeren/noch in zyn huys te ontfangen/tracteren/furnieren/ noch administreren eenige victualien/cleederen oft gelt/met zynen goede by testame/of anderssins/zyns wetens/ te favoriseren eenige die gehoudē of gesuspecteert is geweest ketter te zyne. Ende dat alle de gene die de selve herbergen/logeren/ ontfangen of tracteren sullen(wetende de selve sulcx zynde) gehouden worden die te denunceren eñ aen te bzengen den Inquisiteur/ oft den Officier vander plecke/so verre de selve gepzevigeleert sy: In gevalle neen / aende pzincipale Officier vande naeste goede stadt dan hen residentie/opte pene/indien sy des in gebzeke waren/gepuniert te worden als faulteurs vande voorsz. Ketters.

Item wy willen/ozdineren eñ statueré/dat niemant/van wat state/qualitept/of cõditie hy sy/ en sal geadmitteert noch ontfangē worden in stadt/noch in dozpe vande landen van herwaerts over/om aldaer te woonen / ten sy dat hy bzenge certificatie van zynder conversatien vanden Pzothiaen vander plecken van zyne leste woon-stede. Welcker certificatie hy gehoudē sal wesen te exhiberen eñ overleverē in handen van den pzincipalē Officier vander stadt of dozpe/daer hy sal willē wonē/opte pene dat de gene die alsulcke certificatie niet bzēghen en sullen/niet geadmitteert en sullen worden aldaer te woonen/ maer salmen de selve houden voor suspect. Eñ wp belasten de Officieren/hen neerstelicken tegēs de selve te informeren/eñ daerinne te pzocederen soot behoozen sal/sonder dat onse vooznoemde Officieren/oft de particuliere Heeren ende hen Officieren/geoozloft wesen sal sulcke personen eenich gelepde of faulfconduyt te verleenen.

Item/willen oock dat alle onse Justicieren/Officieren eñ Rechteren/eñ die van onse vassalen eñ onderzaten/tempozele Heeren eñ hooge Justicieren/op de verbeurte van haer voorsepde officien/ juristitie eñ hooge Justitie/of andere arbitrale pene/ na gelegētheyt bāder saken gehouden sullen worden/neerstelick te onderzoecken/eñ te pzoderen/of by haer Officier en doen pzocederē/ ter Inquisitie eñ verisitatie vander materie voorsz. tegens alle personen/ van wat qualitept of conditie sy zijn/onderlinge int gene dat concerneert de contravētie van onse voorsz. ozdinantie/ende in saken tot haerlieder kennissen behoozende/eñ dependerende van haerlieder weerlicke eñ tempozele jurisdictie/ eñ dat sy voorts der requisitie/ eñ versoecke vande Inquisiteurs vant geloove/eñ vande ozdinarise Rechters vande Bisschoppen(begeerende t'samen of by concurrentie/voor soo veel alst aengaet het geestelick crime van heresie/tegens permant te pzocederen)hen doē eñ geven alle hulpe/favcur/bystant/eñ assistentie totter executie ende volbzengen van haren laste. Eñ voorts in't hangen/ appzehenderē/ eñ detentie vanden genen die sy besmet eñ geinfecteert bevinden sullē/

naevol-

naevolgende de instructie die de voorsz. Inquisiteurs van ons hebben, ende de mandamenten die wy hen te dien fynde hebben doen geven: de welcken Officiers / Rechteren en Vassalen wy ordineren de voorsz. assistentie te doen / sonder eenich uytstel / oft belet / onder het verbeurd van eenighe litispendentie / presentie / of eenige andere oorsake / op de pene van arbitralicke gelooriqeert te worden: Bevelen onse Procureurs Generaels / ende haer substituten te procederen tegen de negligenten / en conclusien neme / ten fyne van privatie van hare staten ende officien / ende commise van hare jurisdictien / ende andere penen / sulex als sy na gelegenheyt vander saken bevinden sullen behoorende.

Item / dat alle de gene die weten ofte kenne sullen eenige met Ketterien besmet zijnde / sullen gehouden wesen te stont ende sonder vertreck die te denunceren / aenbzengen / verclaren / en te kennen gheven den Inquisiteurs of Officiers vande Bisschoppen; ende in haer afwesen de Pastoren en Prothianen vande Parochy-kercken / om haerlieder Oversten daer af te adverteren. Insgelijck / indien yemant bevonden ware gedaen te hebben tegen onse ordinantien en verboden / hē betoonende geinfecteert / oft fauteur vande ketters te zyne / oft doende eenige acte tegens de selve onse ordinantien en verboden / sonderlinge tenderende tot schandalisatie / beroerte van volcke oft seditie: dat de gene die de selve weten en kennen sullen / gehouden sullen wesen daer af terstont te adverteren onse Procureurs ofte hare substituten en gecommitteerden / ofte de Officiers vander plaetse daer alsulcke besmette / faulteurs / of mis dadige woonen sullen. En desgelijck sullen gehoude wesen (indien sy de plaetse weten / daer eenige van sulcke Ketters hen houden en verbergen) die te verclarē dē Officier van der selver plaetsen / op de pene van gehouden te worden (so voorsz. is) voor faulteurs / onthaelders en aenhangeren vander ketterie. En gepuniteert te worden metter selver penen / als de ketter ofte mis dadighe wesen soude / indien hy aengetast ende ghevanghen ware.

† Inden selven Mandamente zijn oock (onder andere) begrepen ende verhaelt de woorden ende inhouden vande seven puncten ende articulen van den voorgaenden Placcate, voor int beginsel geteken met een †.

Ten derden.

Van de Ordinantie ende Placcaten voor altijt ende int generael ghemaeckt, ende al-om vercondicht, van date den 25 Sept. 1550, vernieut ende bevesticht by de Co. Mt. inde Jaren 1556, 1560. 1564, &c.

Ingelijck verbieden wy alle Leke personen en andere / te communiceren en disputeren vander H. Schrifturen int openbaer of int secrete / sonderlinge in twyfelachtige en swaere materien / ofte anderen te lesen / leeren / uytleggen en interpreteren de H. Schrifture / ten sy datse Theologienen en inder Godheyt of Geestelicke Kerste-

geleert waren/geapprob[eer]t [by] [ons] [ge]maerde Universiteyt/ oft andere daer toe by d'Oz[ake]n [ver]gad[er]t [op] plaetsen geadmitteert. Wel verstaende/ dat het selv[e] [by] [ons] [ge]en sal worden dan den genen die simpelicken ende gantschelicken [ver]stae. t. communiceren van de voorseyde heylighe Schrifturen. Daer [by] [ver]gerende de expositie van den heyligen en geapprobeerde Doctoren. Daer van den genen/ die/ om andere te verleyden ofte hen te leeren ende te onderwysen het gene dat verboden is/ sustineré ende leeren/ tegens de ordinancie van onse Moeder de Heylige Kercke/ quade ende valsche propositien ende leeringen/ de welcke notoorlicken gehoudē zijn voor heretijcke. Noch oock te pleken/ defenderen/ segghen ende sustineren/ int openbare/ oft int secrete/ eenighe leerynghen van den voornoemden autheuren.

Opte pene/ indien yemant bevonden ware/ ghecontraveniert ofte gedaen te hebbene tegens eenige van de puncten boven verclaert / gepuniert te zyne/ als seditieuse persoonen/ ende perturbateurs van onsen staet/ ende der ghemeyner ruste/ ende voor sulcke geexecuteert: Te wetene/ de mans metten swerde/ ende de vrouwen ghedolven/ so verre zy hare dwalingen niet en willen sustineren oft defenderē. Ende indien zy in hare dwalingen/ opinien/ ofte Ketterijen persisteren/ geexecuteert te worden metten vyere. Ende in allen gevalle haerlieder goet verclaert gheconfisqueert/ ende verbeurt/ t'onsen profijte.

Ende aengaende het gene/ dat wy by onse voorgaende placcaten/ eñ onse laetste ordinancie geordineert hadden/ dat/ sedert den dach dat zy daer tegens gedaen souden hebben/ ofte in de voorschreven dwalingen gevallē zijn/ soude inhabil wesen dan hare goedē te mogē disponeren. Ende dat alle alienatien/ giften/ tessien/ verkooptinghen/ transpoorten/ oft opdraghen/ Testamenten/ ende uptersten wille by hen ghedaen ende ghemaeckt sedert den voorschreven dach/ souden wesen nul/ machteloos/ ende van onwerden.

Wy verclaren/ dat onse meyninge niet en is geweest/ om/ so eenighe dat hebben willen seggen ende uptgeven) eenichsins te beletten in onse voorseyde Landen/ de behoorlicke coopmanschappe ende contractie tusschen den vreemden Coopliedē/ ende onse Ondersaten: Noch dat zy niet vryelijcken en souden mogen disponeren van haren goeden/ na den geschreven rechte/ ende costumē van der plaetse respectivelijckē/ Maer wel om te voorsiene tegens het gene/ dat zy bedriegelijcken souden willen doen/ ende om te schouwen de penen van onse gebodē/ ende by sulckē middel te verliesen de vreese/ die zy by hoore te hebbene/ om daer tegens yet te doene ende te misdruycken. Also onse meyninge alleenlicken is/ om tot Gods dienste/ tot haer ergen welvaert/ eñ haerder sielen salichept (hier inne bewysende/ de officie van eenen goeden Pastor) te verhoeden/ dat zy niet verlept/ noch directelijcken oft indirectelicken/ tot eenighe quade vermaledyde dwalinghen ghetrocken noch ghebrocht souden worden.

Ozdineren voozts en [illegible]erden [illegible]. dat / van wat state of conditie hy sy/hē en vervozdert [illegible]echdien logeren/noch in zijn huys te ontfangē/tracteren/[illegible]en/noch [illegible]ministreren eenige victualie/ kleederen of ghelt/met [illegible] goeden by te stane/of anderssins/zijns weterns/te favorizeren eenich[illegible] die gehouden of notoirlick gesuspecteert is geweest ketter te zyne. Ēn dat alle de gene/ die de selve herbergē/logeren/ontfangē/of tracterē sullē/wetende de selve suler zijnde/eñ hen poghende/hen/of andere secretelicken of openbaerlicken te verlepden eñ infecterē/ gehoudē wozden die te denunceren/eñ aen te bzengē de gestelicke Rechters/ of den Officier vander plecken/so verre de selve gepzevilegeert sy; in ghevalle neen/ aen den pzincipalen Officier dan de naeste goede stadt van haer residentie/opte perē/in dien sy des in ghebzeke waren/ gepunieert te wozdē als fauteurs vande voozlepde ketters. Sonder nochtans by dien te verbieden den herbergters of andere te herbergē of logeren de gene die in onse voozs. Nederlandē comen om haer coopmanschappe oft andere saken eñ affairē te doene/vā wat quartier dat sy zijn/behoudelick dat alsulcke vzemde lieden/tegen onse tegenwoozdige ozdinantie niet en comen/ eñ hen dzagē/ sonder eenige schandalisatie. Ēn in gevalle van contraventie/ indien sy de selve niet en denunceré of aenbzengē/so voozsept is: wy ozdonneren eñ verclarē dat sy inde voozlepde penen vallen sullē. Item / want dele van onse voozs.landē gesuspecteert wesende vā ketterie/eñ sonderlinge vander secte der herdopers/haer woonstede veranderē/om de simpele liedē te infetteren/in de plecken aldaer hare qualiteyt niet bekent en is/ Wy/ om daer in te versien/willen/ozdineren eñ statueren/ dat niemant van de inwoonderen van onse voozs. Nederlandē/vā wat state/qualiteyt of conditie hy sy/en sal geadmitteert noch ontfangen wozdē/ in stadt/ noch in dozpe vande selve landē/om aldaer te woné/tē sy dat hy bzenge certificatie vandē Pzochiaen vander plecke vā zyne laetste woonstede. Welcke certificatie hy gehouden sal wesen te exhiberē eñ overleren in handen vanden pzincipalen Officier vander stadt of dozp/ daer hy sal willen woonen: op de pene/dat de gene/ die alsulcke certificatien niet bzengē en sullen/niet geadmitteert en sullē wozden aldaer te woonen. Eñ wy belasten de Officieren hen neerstelicken tegen de selve te infozmeren eñ daer in te pzocederen soo't behoozen sal / sonder dat onse voozn̄oēde Officierē/of de particuliere Heeren eñ Ben Officierē geoozloft wesen sal sulcke personé eenich gelepde of saulfroudupt te verlenē.

Eñ aengaende de vzemde coopliedē/eñ alle andere die in onse voozs. Nederlanden souden willen comē/ onse meyninge en is niet/de selve te bedwingē/de voozs. certificatie te oberbzengē eñ te exhiberen. Behoudelijcken/dat sy aldaer leven/ nabolghende onse voozs. ozdonnantien/ende hen dzaghen sonder schandalisatie als voozen.

Item/willen oock/ dat alle onse Justicieren/ Officieren eñ Rechteren, eñ die van onse vassalen/ondersaten/tempozele Heeren eñ hooghe

Justicieren/

Justicieren/op de verbeurte[illegible]iciën/jurisdictien ende
booge Justitien/ofte andere [illegible]me de gelegentheyt vãde
saken/gehouden sullen wozde[illegible]t/Mag[illegible]t onderstoetken/en te pro-
cederen/ter verificatie vander materie [illegible]z. tegens alle personen/
van wat qualiteyt of conditie sy zijn/sonder[illegible]inge int'tgene dat concer-
neert de contraventie van onse voozsz. ozdonnantie/ende in saken tot
haerlieder kennissen behoozende/en dependerende van haerlieder weer-
lijcke ende tempozele Jurisdictie. Voozts sullé de geestelijcke Rech-
teren/(begeerende vooz so veel alst aengaet t'geestelijcke crime van he-
resie/tegens pemandé te procederé) mogé versoecké dié van onse sou-
verepne hoven ofte prouinciale Raden/hen te gedne pemant vã haere
Collegie oft andere adjoinct/sulcke als den voozsz. Raet ozdineren sal/
om onder d'informatien en [illegible]procedueren te zyne/ die sy tegens de gesus-
pecteerde sullen willen doen: Willende/ bebelende en ozdinerende alle
onse Officieren/Rechteren en Vassalen/dat sy de voornoemde Rechte-
ren en adjoint/doen en geben alle hulpe/fabeur/adzesse en bystant/tot
executie en volbzenginge van haré voozsz. laste. Ende voozts int van-
gen/appzehenderen en detentie vanden genen die sy besmet en geinfec-
teert bindé sullé/sonder uptstel of belet/ onder't decsel van eenige litis-
pendentie/pzeventie oft eenige andere oozsake/opte pene van arbitra-
lijcken oerozrigeert te wozden: bebelende onse Procureurs Generaels
en hun substituten/ te pzocederen tegens de negligenten: en conclusien
nemen ten fyne van pzivatie van hare staten ende offitien/en commis-
van hare jurisdictien en andere penen/ sulcx als sy/ nae gelegentheydt
vander saken/bebinden sullen behoozende.

Item/dat alle de gene die weten oft kennen sullen eenighe met ket-
terien besmet zynde/sullen gehoudé wesen terstont/en sonder verreck
die te denunceren/aenbzengen/verclaren/en te kennen geben allé gee-
stelicke Rechteren/Officiers vande Bisschoppen en andere/ daert be-
hoozen sal. Insgelijx in dien pemant bebonden ware/gedacht te heb-
ben tegens onse ozdonnantien en verbodé/hem betoonende gheinfec-
teert of faulteur vanden Ketters te zyne/ oft doende eenige acte tegés
de selve onse ozdinantié en verbodé/sonderlinge tenderende tot schan-
dalisatie/beroerte vã volcke of seditie: dat de gene die de selve weté en
kennen sullé/ gehoudé sullen wesen daer af terstont t'adverteren onsen
Procureurs ofte hare substituten en gecommitteerde/ of de Officiers
vander plaetsen daer alsulcke besmette faulteurs oft mis dadige woo-
nen sullen/en dat op arbitrale pene. Desgelijx sullen gehoudé wesen
(indien sy die plaetse weten daer eenige van sulcke Ketters hen houden
en herbergen) die te verclaren den Officier vander selver plaetsen/opte
pene vã gehoudé te wozdé vooz fauteurs/ ontheelders en achangers
vander Ketterien: en gepuniert te wozdé metter selver pené/als de
Ketter of mis dage wesen soude/ indié hy aengetast en gevangen ware.

Ende op dat de voozs. Rechteren en Officieren/die de voozsz. Ketters/

Verdoopers eñ overt[illegible]ers bã onsen voorsz. ordinantie ende verbode gevange/eñ geappreh[illegible]erstullen/als 3. 4e 7 Onder t'derde dat de penen voudé schynē te groot/eñ [illegible]dien/ende alleenlicken gestelt tot vreese bã dē delinquanten/[illegible]voldoende. Dese redene en hebbē met hen/ hare complicē/eñ faulteurē te dissimulerē/ oft de selve min te straffē/ dã zy verdient hebbē/ selfs bevondē heeft hier voortijts dicwijls geschiet te zyne. Wy willē dat de gene die hens wetens tegens deser Ordonnantie gedaē sullē hebbē: Mits by hen houdende/yntende/vercooyende/distribuerende/oft publiterende/eenige heretike eñ schandeleuse boeckē/schriftuerē/schilderyē/oft anderlins gedaē eñ gecontravenieert tegēs de punctē hier voren ofte na verclaert/oft eenige bã dié/ realickē gepunieert/gecorrigeert/eñ gestraft sullē worden/ by de penē bovē verclaert. Verbiedende alle onse Gerichterē/Justicierē/eñ Officierē/mitsgaders onsen Vassalē/eñ Onderseatē/tē[illegible]zele Heere/hebbēde hooge Justicie/eñ hen Officierē de voorsz. penē in eenige manierē te altererē/modererē/ofte verandrerē. Maer na dié hen gebliekē sal zijn van de voorsz. contravēntie/de voorsz. penē naectelickē verclaren ende decreterē/navolgende dese tegenwoordige ordonnantien / Op de pene van grooteliker gestraft te worden/ten ware/dat in eenige saké/ om eenige groote eñ merckelicke consideratie/de voorsz. rechterē/warithept bevondē in de prætise executie bã de pene/by onse voorsz. gebodē geordineert tegēs dē overtreder: in welkē gevalle nochtās/zy niet en sullē mogē uyt hen selvē eenige moderatie doē: maer sullē gehouden wesen/het proces criminel te dragē ofte sendē/ getrouwelic toegeslotē eñ besegelt/aē dē souverepnē oft provincialē Raet/onder wiens Jurisdictie zy resorterē sullē om aldaer voorsiē/gevisiteert/eñ geconsulteert te worde / Oft daer inne eenige alteratie ofte moderatie van dē voorsz. penē valt/oft niet. Eñ indiē de voorsz bã onsen Radē/dat in goede Justicie/na recht eñ redene (waer bã wy haerlieder conscientie belasten) daerinne eenige moderatie oft alteracie valt/in sulcke gevalle/sullē zy de selve mogē adviserē/ eñ by geschrifte stellē/ eñ alles overzenden den voorsz. Gerichterē eñ Officieren/om daer na t'voorsz. proces te upten eñ terminerē hen ordinerē niet min/ eñ behelende seer expresselickē ende scherpelijcken/ende opte pene van arbitralicken gecorrigeert ende ghestraft te worden / Dat zy sonder groote ende merckelicke redene / de voorschreven consultatie niet en doen: Maer hen reguliere (so zy meest moghen) na het inhouden van dese teghenwoordighe ordonnantie.

FINIS.

Int selve Placcaet zijn oock van woorde te woorde begrepē, de dry eerste puncten oft articulen van den voorgaende Mandamente, aldaer gheteeckent int begin met een dobbel ††.

Insgelijcx zijn inden selven oock verhaelt ende begrepen, de woorden oft substantie van allen den articulen ende puncten, in den boven gherecorderden Placcate van den Iare 1540 gheteeckent int begin met een cruys †, behalven alleen daer voor een sterreken by is ghevoecht †*.

